

Integriranim poučavanjem do održivog društva

Škugor, Alma; Škaro, Ana; Novak, Ines

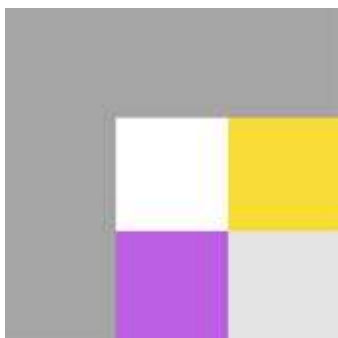
Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2024**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:141:359771>

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-08**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

Alma Škugor, Ana Škaro i Ines Novak

INTEGRIRANIM POUČAVANJEM DO ODRŽIVOG DRUŠTVA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
**Fakultet za odgojne
i obrazovne znanosti**
OBRAZUJEMO (ZA) BUDUĆNOST

Alma Škugor, Ana Škaro i Ines Novak

INTEGRIRANIM POUČAVANJEM DO ODRŽIVOG DRUŠTVA

IZDAVAČ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ZA NAKLADNIKA

prof. dr. sc. Emina Berbić Kolar

AUTORICE

izv. prof. dr. sc. Alma Škugor

mag. prim. educ. Ana Škaro, univ. spec. art. dramske pedagogije

Ines Novak, dipl. iur.

RECENZENTICE

prof. dr. sc. Irella Bogut

izv. prof. dr. sc. Ines Blažević

LEKTORICA

doc. dr. sc. Nina Mance

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

izv. prof. dr. art. Marko Šošić

Osijek, 2024.

Udžbenik se može djelomično reproducirati u neprofitne svrhe bez odobrenja izdavača uz uvjet navođenja autora i izvora.

Objavlivanje ovog udžbenika odobrio je Senat Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku na 10. sjednici održanoj 16. srpnja 2024. pod brojem 25/24.

ISBN 978-953-8371-29-5

INTEGRIRANIM POUČAVANJEM DO ODRŽIVOG DRUŠTVA

Osijek, 2024.

Sadržaj

1. ODRŽIVI RAZVOJ – POJMOVNO I SADRŽAJNO ODREĐENJE	7
2. POVIJESNI PREGLED KONCEPTA ODRŽIVI RAZVOJ	12
3. GLOBALNI CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA	14
3.1. EKOLOŠKI OTISAK I DAN EKOLOŠKOG DUGA	20
4. ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVI RAZVOJ	22
5. ODRŽIVI RAZVOJ U OKVIRU ŠKOLSKOG KURIKULUMA	27
6. INTEGRIRANO POUČAVANJE KAO PRISTUP ODGOJU I OBRAZOVANJU ZA ODRŽIVI RAZVOJ	31
7. ODGOJNO-OBRAZOVNE PERSPEKTIVE UDRUGA – INTEGRIRANJE NEFORMALNOG I FORMALNOG OBRAZOVANJA	33
8. MULTIMEDIJSKA DIDAKTIKA U PROVEDBI MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ	37
9. ULOGA MEDIJSKIH SADRŽAJA U POUČAVANJU	39
10. PROJEKT <i>JUNACI PRIRODE</i> KAO PRIMJER DOBRE PRAKSE	41
10.1. EDUAKTIVNO-ZABAVNI SERIJAL <i>JUNACI PRIRODE</i>	43
10.2. DIDAKTIČKI SET <i>DRAMČICA</i>	45
10.3. METODIČKI SCENARIJI	50
10.4. REZULTATI PROJEKTA	153
LITERATURA	156
PRILOZI	159

UVOD

Koncept održivog razvoja danas je imperativ suvremenog življenja ako želimo svojoj djeci osigurati sigurnu budućnost. Promjene u razmišljanju, načinu ponašanja i življenja moraju se dogoditi u prvome redu na individualnoj, zatim lokalnoj i globalnoj razini. Velika odgovornost za stvaranje društva utemeljenog na održivosti stavljena je pred učitelje koji trebaju osposobiti djecu i mlade za ulogu aktivnih građana koji će imati znanja, sposobnosti i vještine za suočavanje s nepoznicama koje ih očekuju. Isto tako, velika je odgovornost i na studijima koji obrazuju buduće učitelje. Stoga je udžbenik *Integriranim poučavanjem do održivog društva* u prvome redu namijenjen studentima budućim učiteljima, odgojiteljima i edukacijskim rehabilitatorima kako bi novim znanjima, vještinama, vrijednostima i stavovima doprinijeli odgoju i obrazovanju novih naraštaja. Udžbenik prati kurikulume kolegija Metodika odgoja, Pedagogija održivog razvoja, Ekologija za održivi razvoj, Ekologija i Odgoj za održivi razvoj u inkluziji. Namijenile smo ga i sadašnjim učiteljima kao podršku u provođenju međupredmetne teme Održivi razvoj jer provedba odgojno-obrazovnih očekivanja održivog razvoja osim o kompetencijama učitelja, ovisi o njihovoj motivaciji, volji, poduzetnosti i proaktivnosti. Brojni učitelji govore kako im nedostaju primjeri dobre prakse u primjeni novih obrazovnih puteva, a ovim udžbenikom nudimo upravo to – put prema kreativnom načinu poučavanja preko različitih sadržaja.

Sadržaj udžbenika podijeljen je u deset poglavlja. Udžbenik donosi teorijski prikaz pojmovnog i sadržajnog određenja održivog razvoja, povijesni pregled koncepta održivi razvoj te je navedeno i opisano 17 globalnih ciljeva održivog razvoja. Nadalje se govori o ulozi odgoja i obrazovanja za održivi razvoj te se objašnjava cilj i svrha održivog razvoja u školskom kurikulumu. Isto tako govori se o integriranom poučavanju kao pristupu odgoju

i obrazovanju za održivi razvoj. Implementacija kurikulumu održivog razvoja u sustav odgoja i obrazovanja zahtijeva holistički pristup i integraciju sadržaja povezivanjem s primjerima dobre prakse iz svakodnevnog života obitelji, škole, lokalne zajednice i društva, o čemu se govori u nastavku udžbenika. Udžbenik donosi prikaz primjera dobre prakse projektom *Junaci prirode* te opisuje multimedijску didaktiku koja je nastala u okviru projekta, a u svrhu provedbe međupredmetne teme Održivi razvoj. Opisani su edukativno-zabavni serijal *Junaci prirode* te didaktički set *Dramčica*, čija se priprema za tisak može pronaći u prilogu udžbenika, a i smjernice za uporabu u nastavi u poglavlju 10.2. Poseban dio udžbenika čine nastavne pripreme s razrađenim metodičkim scenarijima i dodatnim priložima koje mogu poslužiti kao podrška studentima i učiteljima u osmišljavanju i provođenju vlastitih metodičkih scenarija. Na kraju udžbenika nalaze se rezultati evaluacije projekta *Junaci prirode*.

Udžbenik je rezultat suradnje i zajedničkog rada osoba iz triju različitih područja djelovanja (civilni sektor, odgojno-obrazovni sustav i akademska zajednica) na edukativnom projektu *Junaci prirode*, čiji je nositelj bila organizacija civilnog društva iz Osijeka – Dječji kreativni centar *DOKKICA*. Njegova vrijednost utemeljena na uspješnom ostvarenju projekta u koji je bilo uključeno 70-ak učiteljica iz različitih dijelova Hrvatske, predstavlja vrijedan izvor za obrazovanje učitelja jer su njegovi rezultati pokazali uspješno ostvarenje odgojno-obrazovnih ishoda. Zahvaljujući kreativnosti učiteljica, nastali su brojni nastavni materijali koji zajedno s planiranim projektnim rezultatima čine izvrstan temelj za poučavanje međupredmetne teme Održivi razvoj.

Vrijednost je udžbenika i u načinu promicanja koncepta održivog razvoja jer smo osjetile potrebu da naša iskustva i rezultate širimo dalje – za dobrobit društva. U cilju očuvanja prirodnih izvora i većoj dostupnosti studentima, ali i široj javnosti, publiciran je u digitalnom obliku. Budućim učiteljicama i učiteljima želimo novo nadahnuće, baš kao što smo ga imale i mi vjerujući da zajedničkom suradnjom i visokom motivacijom možemo ovom društvu dati novu dimenziju obrazovanja za održivu budućnost.

Usudite se zakoračiti u zajednicu, maštati i biti kreativni, usudite se igrati jer je to jedini način da pokrenemo pozitivne promjene!

Autorice

*Zemlju nismo naslijedili od svojih očeva,
nego smo ju posudili od svoje djece.*

Lester Brown

1. ODRŽIVI RAZVOJ – POJMOVNO I SADRŽAJNO ODREĐENJE

Koncept održivog razvoja pojavio se kao odgovor na globalne ekološke, gospodarske i društvene probleme te je postao nova paradigma življenja i razvoja suvremenog svijeta. Danas, promišljanje o održivom razvoju i na lokalnoj i na globalnoj razini, uz očuvanje prirodnog okoliša, obuhvaća kvalitetu života te socijalna i ekonomska gledišta. Sintagma održivi razvoj sveprisutna je u medijima i na društvenim mrežama, a njome se koriste političari, aktivisti, poduzetnici, arhitekti, ekonomisti, gospodarstvenici, poljoprivrednici, učitelji. S obzirom na to kako se radi o vrlo složenom fenomenu koji je stalno podložan promjenama, ne postoji općeprihvaćena definicija održivog razvoja. Neke definicije više naglašavaju zaštitu okoliša, dok se druge usmjeravaju na društvene i gospodarske vrijednosti te njihovu povezanost. Stoga ne postoji konačan odgovor na pitanje Što je održivi razvoj, nego se definicije s vremenom mijenjaju, nadopunjuju i redefinišu. Navedeno potvrđuju nalazi istraživanja Pezzy iz 1997. godine koji je pronašao 72 različite definicije održivog razvoja (Rogers, Jalal i Boyd, 2008), dok ih Emas (2015) nalazi više od tri stotine. Najpoznatija definicija održivog razvoja donesena je 1987. godine kao sastavni dio izvješća Brundtland u okviru Svjetske komisije UN-a za okoliš i razvoj, a ona glasi:

“Održivi razvoj jest razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjice, a istodobno ne ugrožava mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe... U suštini održivi je razvoj proces promjena unutar kojega su eksploatacija resursa, usmjeravanje investicija, orijentacija tehnološkog razvoja i institucionalne promjene u harmoniji i omogućavaju korištenje sadašnjih i budućih potencijala kako bi zadovoljile ljudske potrebe i aspiracije” (World Commission on Environment and Development (WCED), Our Common Future, 1987, 46).

Prema Menash (2019) navedena definicija uključuje dva temeljna koncepta. Prvi se koncept odnosi na osnovne potrebe s naglaskom na najsiromašnije dijelove svijeta koji trebaju biti prioritet, dok se drugi koncept odnosi na ideju o ograničenim sposobnostima prirodnih resursa da zadovolje sadašnje i buduće potrebe zbog djelovanja suvremene tehnologije i suvremenog društva. Iako se ta definicija najčešće spominje, kritizirali su je zbog činjenice da se priroda vidi samo kao prirodni resurs za ljude te kao dvosmislena, apstraktna i nejasna (Menash, 2019). Kritičari se nadalje propituju možemo li uopće znati koje su i kakve potrebe budućih naraštaja te čije će potrebe biti ugrožene (Lay, 1998; Cifrić, 2002). Sama sintagma održivi razvoj propituje se i na pojmovnoj razini. Smatra se oksimoronom u kojemu su spojena dva nespojiva koncepta “održivo” i “razvoj” te se stoga nikada neće moći jednoznačno definirati (Bonnett, 2017). Pojam “održivo” odnosi se na strukturu i statiku, a pojam “razvoj” na proces i dinamiku (Cifrić, 2002). Zajedno ta dva pojma tvore koncept održivi razvoj.

Čitava lepeza definicija koncepta održivog razvoja prisutna je zbog različitih perspektiva, stajališta i naklonjenosti pojedinim paradigmama onih koji ga opisuju i koriste se njime. U daljnjem tekstu navedene su neke poznatije i češće korištene definicije.

- Strategija, odnosno filozofija društvenog razvoja koja podrazumijeva takav razvoj društva koji raspoloživim sredstvima zadovoljava ljudske potrebe, ne ugrožavajući prirodne sustave i životnu sredinu, čime se osigurava dugoročno postojanje ljudskog života i njegova okruženja (UN, 1992).
- Održivi razvoj znači jednak pristup resursima za svaku generaciju (Pearce i sur., 2000).
- Održivi razvoj jest nastojanje da se zajamči ravnoteža između ekonomskog rasta, ekološkog integriteta i društvenog blagostanja uz međugeneracijsku jednakost, koja prepoznaje i kratkoročno i dugoročno implikacije održivosti i održivog razvoja (Stoddart i sur., 2011).
- Održivi je razvoj vizija budućnosti, a održivost razvojni kriterij; koncept i proces unutar kojeg se razvija viša svijest i promišlja o posljedicama ljudskog djelovanja na biološke i društvene sustave, teži osmišljavanju, stvaranju, provedbi i praćenju održivih rješenja razvoja kojima se smanjuje negativan utjecaj ljudskog djelovanja na okoliš i društvo, a moguć je jedino uz suradnju svih dionika u društvu i promjena načina razmišljanja i postojećeg (antropocentričnog, materijalističkog) sustava u smjeru biocentričnog i holističkog pristupa (Rončević i Rafajac, 2012).
- Održivi razvoj kompleksni je i dugoročni općedruštveni i institucionalni projekt razvoja i posao kojem su neophodne prethodne/prateće aktivnosti odgoja i obrazovanja za održivost (Lay, 2017).
- Održivi razvoj teži postizanju društvenog napretka, ekološke ravnoteže i gospodarskog rasta (Gossling-Goldsmiths, 2018).
- Održivi razvoj razvojna je paradigma i koncept koji zahtijeva poboljšanje životnog standarda bez ugrožavanja zemaljskih ekosustava ili uzrokovanja ekoloških izazova kao što su krčenje šuma i zagađenje vode i zraka koji mogu rezultirati problemima kao što su klimatske promjene i izumiranje vrsta (Browning i Rigolon, 2019).

Lozano (2008) različite definicije održivog razvoja razvrstava u sljedećih pet kategorija naglašavajući da se pojedine kategorije preklapaju:

- Konvencionalno-ekonomska perspektiva – Održivost se promatra kroz prizmu ekonomske održivosti, što joj ograničava opseg djelovanja jer se zanemaruju utjecaji gospodarskih aktivnosti na okoliš i društvo. Ta perspektiva pokušava pojednostaviti prirodne i društvene pojave u ekonomskim

terminima. Vrijednost društva i njegovih pojedinaca ne može se izraziti u novčanim iznosima jer nije moguće iskazati vrijednost ljudskog života.

- Ne-okolišna degradacijska perspektiva – Ta perspektiva razmatra negativne učinke industrijalizacije na okoliš. Definicije te skupine podudaraju se u stavovima kako se potrošnja ne može nastaviti beskonačno, kako se prirodnim resursima treba koristiti bez nadilaženja njihovih kapaciteta, a kapital okoliša ne treba iscrpljivati. Naglasak je na ekološkim konotacijama koje dolaze od pojedinaca ili skupina iz razvijenih zemalja i ne uzimaju u obzir važnost društvenih aspekata, kao što su međuodnos između okoliša i ljudskih prava, korupcije, siromaštva, nepismenosti, smrtnosti djece i epidemija. Važan argument koji treba uzeti u obzir u vezi s tim jest da kada pojedinci i društva nisu zadovoljili svoje osnovne potrebe, dugoročna zaštita okoliša postaje relativno nevažna, barem kratkoročno. Ta perspektiva također ne rješava međusobne odnose među aspektima, što se dijelom objašnjava poteškoćama u analizi društvenih sustava.
- Integracijska perspektiva – Unutar integracijske perspektive ključna karakteristika jest integracija ekonomskih, ekoloških i društvenih aspekata te njihova međusobna povezanost. Problematika se razmatra s različitih gledišta, po čemu je ta perspektiva naprednija od prethodnih dviju iako joj nedostaje kontinuitet između kratkoročnog i dugoročnog planiranja. Fokus je uglavnom na trenutnim aktivnostima.
- Intergeneracijska perspektiva – Ta perspektiva fokusirana je na vrijeme, uzimajući u obzir dugoročne učinke današnjih odluka, kao što Brundtlandovo izvješće upućuje na zadovoljavanje potreba današnjih naraštaja bez ugrožavanja potreba budućih naraštaja. Iako je jača strana te perspektive njezin fokus na kontinuitet, u nekim slučajevima ona eksplicitno ne integrira druge aspekte pa se ponekad kritizira kao preširoka, nejasna i teška za utemeljenje u praktičnim aktivnostima.
- Holistička perspektiva – Eksplicitno kombinira integracijsku i intergeneracijsku perspektivu te predlaže dva dinamična i simultana ekvilibrija: prvi među ekonomskim, ekološkim i društvenim aspektima, a drugi među vremenskim aspektima, odnosno kratkoročne i dugoročne perspektive.

Zanimljivo je kako se koncept održivog razvoja propituje i s teološkog aspekta. Vogt i Ostheimer (2006) navode kako je čovjek u neraskidivoj zajednici sa svim živim bićima, a etička povezanost svih živih bića temeljna je osnova svih svjetskih religija. Herceg (2013, 254) se poziva na papu Ivana Pavla II. koji je Svetog Franju Asiškog proglasio zaštitnikom okoliša i ekologije. Papa se često u svojim enciklikama osvrtao na probleme okoliša i ekološku svijest. U siječnju 2001. godine napisao je:

„ Kriza okoliša kriza je osnovnih životnih vrijednosti. Kako bismo svijet gledali na drukčiji način, trebamo mijenjati sebe. Uz promjene koje možemo napraviti u svom svakodnevnom životu, još je važnije promijeniti politiku na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Time se podrazumijeva da bi poziv na ekološke promjene trebao produbiti naše razumijevanje klimatskih promjena i okolišnih problema.“

Održivi razvoj sastoji se od triju temeljnih načela ili stupova koji su međusobno povezani:

1. Okoliš
2. Gospodarstvo
3. Društvo

Slika 1. Tri načela ili stupa održivog razvoja (Odraž, 2021, 2)

Na slici 1 prikazano je međusobno preklapanje tih triju načela s ciljem postizanja ravnoteže između okolišnih, društvenih i gospodarskih zahtjeva kako bi se osiguralo „zadovoljavanje potreba sadašnje generacije, bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe” (Odraž, 2021).

Suvremeni koncept održivog razvoja prepoznaje i četvrti stup održivog razvoja pa su tako umjesto društva dodani politika i kultura koje su ključne za postizanje održivog razvoja (James i sur., 2015):

1. Okoliš
2. Gospodarstvo
3. Politika
4. Kultura.

Sve promjene počinju od pojedinca, običnog „malog” čovjeka koji živi u stvarnom svijetu, a tek se tada mogu širiti lokalno i globalno. Važno je ne ostavljati ništa za sutra, ne odgađati promjene prema višim razinama održivosti, nego održivo živjeti. Dosadašnji uspjeh djelovanja u ekonomskoj, ekološkoj i društvenoj perspektivi održivog razvoja na globalnoj razini nedovoljno je učinkovit i spor, pogotovo ako se uzme u obzir ideja održivog razvoja koja je prisutna već više od 50 godina. I dalje svjedočimo povećanju siromaštva, izumiranju biljnih i životinjskih vrsta, klimatskim promjenama, ratovima, gladi, crpljenju resursa.

Kao odgovor na koncept održivog razvoja posljednjih petnaestak godina pojavio se pokret odrast (engl. degrowth). Odrast predstavlja novu teoriju i pokret udaljavanja od imperativa ekonomskog rasta koji održava nepravdu i neravnopravnost te vodi svijet u ekološku propast (D’Alisa, Demaria i Kallis, 2016). Odrast kao potraga za novim sustavom ili novom paradigmatom naglasak stavlja na cjelinu društva, na mogućnost cjelovite društvene promjene koja će se sastojati od niza akcija, i na individualnoj, i na institucionalnoj razini. Ideja

utkana u osnovu odrasta, osobito ako ga gledamo s položaja suvremenog društvenog poretka, jednostavnim rječnikom poručuje kako „ne trebamo narasti do određene točke kako bismo imali dosta, nego trebamo sagledati ono što imamo kao dostatno za ono što želimo“ (D’Alisa i sur., 2016, 21). Aktivisti koji se nazivaju odrasnici zalažu se za drukčije aktivnosti, drukčije oblike i iskorištavanje energije, drukčije odnose, drukčije rodne uloge, drukčiju raspodjelu vremena između plaćenog i neplaćenog rada, drukčije odnose s neljudskim svijetom. D’Alisa i sur. (2016) smatraju kako će s obzirom na trenutno stanje društva i okoliša biti potreban gotovo radikalni zaokret ako želimo nastaviti uživati u dostignućima proteklih stoljeća.

Kako bi se zadovoljila potražnja za namirnicama, energijom i drugim prirodnim sirovinama, već nam je sada potreban drugi planet.

Eberhard Brandes

2. POVIJESNI PREGLED KONCEPTA ODRŽIVI RAZVOJ

Sedamdesetih godina 20. stoljeća javnosti postaje sve jasnija spoznaja kako industrijski i potrošački usmjerena civilizacija degradira prirodni okoliš u tolikim razmjerima da to postaje prijatna čak i našem opstanku. Kao reakcija, u razvijenom dijelu svijeta nastaju pokreti „zelenih“ koji senzibiliziraju javnost, a zaštita okoliša i održivi razvoj postaju jedan od glavnih čimbenika demokratskih odnosa u društvu. Sve je jasnija spoznaja kako je potrebno rješavanje problema na globalnoj razini s ciljem iznalaženja zajedničkih i svima prihvatljivih rješenja. Slijedi pregled glavnih svjetskih konferencija i sastanaka o održivom razvoju u organizaciji Ujedinjenih naroda na kojima su donesene važne deklaracije i agende za provedbu načela održivog razvoja na međunarodnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini.

- Prva koordinirana djelatnost u zaštiti okoliša na svjetskoj razini održana je 1972. godine te je poznata kao Stockholmska konferencija. Na njoj su donesena načela zaštite okoliša koja su se odnosila na zrak, vodu i tlo. Donesena je i odluka o osnivanju Programa Ujedinjenih naroda za okoliš te su s radom započele Organizacija za prehranu i poljoprivredu (FAO), Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) i Svjetska meteorološka organizacija (WMO) (Hrvatska enciklopedija, 2021).
- U okviru Barcelonske konferencije 1976. godine zasnovan je program zaštite regionalnih mora čime su mora i oceani proglašeni »zajedničkom baštinom čovječanstva« o kojoj brigu vodi UN.
- Svjetska komisija UN-a za okoliš i razvoj 1987. godine objavila je izvješće Naša zajednička budućnost koje je nazvano izvješće Bruntland s ciljem aktivnog sudjelovanja svih područja društva u donošenju odluka koje se odnose na potrebu za socijalno uključivim i ekološko održivim gospodarskim rastom (Garašić, Sertić Perić i Smojver, 2023).

- Na Konferenciji Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju, 1992. u Rio de Janeiru, donesena je Deklaracija o okolišu i razvoju koja je poznata i kao Summit o Zemlji, a sadrži 27 načela održivog razvoja. Na istoj konferenciji donesena je Agenda 21 – akcijski plan održivog razvoja za 21. stoljeće koju je potpisalo 179 zemalja, a među njima i Republika Hrvatska. Agenda 21 sadrži četiri dimenzije: 1) društvena i gospodarska dimenzija usmjerena na borbu protiv siromaštva, promicanje zdravlja, promjenu obrazaca potrošnje, promicanje održivijeg stanovništva, 2) zaštita prirode i okoliša, očuvanje bioraznolikosti i kontrola onečišćenja; 3) jačanje uloge djece i mladih, žena, nevladinih udruga, lokalne vlasti, autohtonih zajednica u globalnom društvu; 4) primjena i djelovanje znanosti, transfera tehnologije, obrazovnih međunarodnih institucija i financijskih mehanizama održivosti (Garašić i sur., 2023). Komisija za održivi razvoj na godišnjoj razini prati procjenu napretka u svakoj državi potpisnici Agende, ali ne postoje nikakve posljedice za neprovođenje ili kršenje određenih načela.
- Milenijski sastanak na vrhu održan je 2000. godine u New Yorku te je tada doneseno osam milenijskih ciljeva razvoja za razdoblje do 2015. godine koji su predstavljali okvir za mjerenje napretka i razvoja.
- Godine 2002. održan je Svjetski sastanak o održivom razvoju u Johannesburgu poznat pod nazivom Rio +10 na kojemu je utvrđeno neuspješno provođenje Agende 21 te je naglasak stavljen na državni i lokalni plan uključivanja svih društvenih skupina oko planiranja održivog razvoja zajednice (Herceg, 2013).
- Konferencija Rio +20 održana je 2012. godine s ciljem procjene napretka u provedbi načela održivog razvoja i rješavanje novih izazova.
- Agenda 2030 donesena je 2015. godine u New Yorku na Sastanku na vrhu UN-a o održivom razvoju te sadrži 17 detaljno razrađenih ciljeva za rješavanje izazova današnjice koje je potpisalo 189 država članica. Agenda 2030 osvrće se na probleme ekološke održivosti, društvene pravednosti i gospodarskog razvoja te potiče da se strategijama djeluje u smjeru ostvarivanja tih ciljeva (Ferenčak i sur., 2021). Države potpisnice svake godine predstavljaju izvješća Dobrovoljnih nacionalnih pregleda o provedbi ciljeva održivog razvoja.

*Različitost je možda najteža stvar s kojom društvo može živjeti,
a možda i najopasnija stvar bez koje društvo ostaje.*

William Sloane Coffin Jr.

3. GLOBALNI CILJEVI ODRŽIVOG RAZVOJA

Ujedinjeni su narodi 2015. godine u okviru Agende 2030 donijeli 17 globalnih ciljeva održivog razvoja koji su temelj za promišljanje i planiranje građanskih akcija na lokalnoj razini koje tako postaju dijelom globalnog pokreta za ostvarivanje održivosti. Sve zemlje potpisnice Agende 2030 obvezale su se na mjerenje napretka prema održivom razvoju za svaki od 17 ciljeva u razdoblju od 2015. do 2030. godine te na predavljanje godišnjeg izvješća o napretku, čime se izmjenjuju uspjesi, izazovi i lekcije te mobilizira podrška i partnerstvo za ciljeve održivog razvoja na globalnoj razini (Garašić i sur., 2023). Bez obzira na to što su globalni ciljevi pojedinačni, međusobno su povezani jer se ne možemo boriti za rodnu ravnopravnost, a ne uključiti smanjenje nejednakosti ili se boriti za čistu vodu i sanitarne uvjete, a ne uključiti zdravlje i blagostanje.

Slika 2. Globalni ciljevi održivog razvoja (ODRAZ, 2021.)

U tekstu koji slijedi opisano je svih 17 globalnih ciljeva održivog razvoja. Provođenje globalnih ciljeva zahtijeva sustavno planiranje i podizanje svijesti na lokalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini, a i mjerenje napretka u njihovu provođenju.

1. CILJ: SVIJET BEZ SIROMAŠTVA

Iako je stopa siromaštva smanjena za više od polovice od 1990. godine, i dalje svaka peta osoba živi s manje od 1,25 USD na dan. Siromaštvo je više od nedostatka prihoda i izvora za održivo življenje, a manifestira se glađu, pothranjenošću, ograničenim pristupom obrazovanju i drugim osnovnim uslugama, socijalnom diskriminacijom i isključivanjem, a i izostankom sudjelovanja u donošenju odluka. U Hrvatskoj je stopa rizika od siromaštva i dalje zabrinjavajuće visoka pa tako u 2019. godini stopa rizika od siromaštva za osobe starije od 65 godina iznosi 30,1%, za jednoroditeljske je obitelji 33,8 %, a za jednočlana kućanstva 44,7 %. Rizik od siromaštva i socijalne isključenosti produbljuju i velike regionalne razlike u stopi nezaposlenosti i razvijenosti pojedinih područja u Hrvatskoj – gotovo 40 % nezaposlenih živi u istočnoj i središnjoj Hrvatskoj. Kako bi se te prepreke prevladale, potrebno je osigurati značajnu mobilizaciju resursa iz različitih izvora, između ostalog i povećanom razvojnom suradnjom te kreirati jasne javne politike na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini temeljene na razvojnim strategijama koje promoviraju borbu protiv siromaštva i rodnu osjetljivost (Kovačić i Juran, 2021).

2. CILJ: SVIJET BEZ GLADI

Za mnoge ljude na svijetu glad je svakodnevica povezana sa siromaštvom. U Hrvatskoj svaka deseta osoba nije u mogućnosti pojesti dovoljno proteina, što može dovesti do problema sa zdravljem, teškoćama pri učenju te radu. Na svjetskoj razini proizvede se više hrane nego što je potrebno kako bi se nahranili svi ljudi pa se mnogo hrane baca. Zbog ubrzane proizvodnje hrane neke metode uništavaju plodno tlo, što može uzrokovati još veću glad u budućnosti. Isto tako neke metode proizvodnje hrane mogu prouzročiti teške bolesti kod ljudi i ostalih živih bića (PRONI, 2022). Potrebna su ulaganja u poljoprivredu, seosku infrastrukturu i razvoj tehnologije.

3. CILJ: ZDRAVLJE I BLAGOSTANJE

Zdravlje nije samo odsustvo bolesti, nego kvalitetan život koji uključuje pravilnu prehranu, tjelesnu aktivnost, odmor i druženje. Veliki napredak postignut je u povećanju očekivanog trajanja života, smanjenju smrtnosti djece i majki, pristupu čistoj vodi i higijenskim uvjetima, smanjenju broja oboljelih od malarije, tuberkuloze, dječje paralize te širenja HIV-a/AIDS-a. Osim toga, potrebno je svim ljudima osigurati dostupnost zdravstvenih usluga i pravo na liječenje te čisti zrak, vodu i tlo (Pavić-Rogošić, ODRAZ, 2021).

4. CILJ: KVALITETNO OBRAZOVANJE

Do kraja 2030. godine planira se osigurati besplatno obrazovanje i rodna jednakost za sve djevojčice i dječake, jednak pristup svim razinama obrazovanja i stručnoj obuci za ranjive skupine, uključujući osobe s invaliditetom i djecu u ranjivom položaju. Razina osnovne pismenosti vidljivo se poboljšala, ali potrebni su jači napori kako bi se postigao još veći napredak u postizanju univerzalnih ciljeva obrazovanja. Potrebno je povećati broj mladih i odraslih koji imaju relevantne vještine za bolju zapošljivost, dobre poslove i poduzetništvo.

Cilj je osigurati svim učenicima stjecanje znanja i vještina potrebnih za unapređenje održivog razvoja edukacijama za održivi razvoj i održive stilove života, ljudska prava, rodnu ravnopravnost, a i za promoviranje kulture mira i nenasilja, pripadnosti globalnoj zajednici, poštivanja kulturne raznolikosti i doprinosa kulture održivom razvoju (Pavić-Rogošić, ODRAZ, 2021).

5. CILJ: RODNA RAVNOPRAVNOST

Iako živimo u 21. stoljeću, u mnogim dijelovima svijeta žene nemaju ista prava kao muškarci. Od žena se često očekuje da trpe nasilje, da se ne obrazuju, budu financijski ovisne o muškarcima, rade sve kućanske poslove, brinu se same o djeci, da ne budu poduzetnice, trpe seksizam i da imaju manje seksualnih sloboda od muškaraca. Stoga se potrebno založiti za rodnu ravnopravnost i sprečavanje svih oblika diskriminacije žena jer su samo takve zajednice prosperitetne i skladne (PRONI, 2022).

6. CILJ: ČISTA VODA I SANITARNI UVJETI

Nedostatak vode, loša kvaliteta vode i neodgovarajuća kanalizacija negativno utječu na sigurnost hrane, mogućnost životnih izbora i obrazovnih mogućnosti siromašnih obitelji diljem svijeta. Procjenjuje se da će do 2050. godine jedna od četiri osobe živjeti u zemlji s problemom nestašice pitke vode. Do kraja 2020. godine potrebno je zaštititi i obnoviti ekosustave povezane s vodom, uključujući planine, šume, plavna zemljišta, rijeke, izvore i jezera. Kako bi se to postiglo, potrebno je proširiti međunarodnu suradnju sa zemljama u razvoju i dati im podršku u jačanju kapaciteta te podržati i ojačati sudjelovanje lokalnih zajednica u unapređivanju načina upravljanja vodom i sanitarnim uvjetima (Pavić-Rogošić, ODRAZ, 2021, 15).

7. CILJ: PRISTUPAČNA I ČISTA ENERGIJA

Velik broj ljudi na svijetu nema pristup energiji koja im je potrebna za kuhanje, rasvjetu, poljoprivredu i rad, dok u drugim dijelovima svijeta ljudi energiju rasipno troše. Potrebno se pobrinuti da čista energija, energija iz obnovljajućih izvora dođe do svih ljudi jer nas klimatska kriza sve jednako pogađa. Isto tako, neodgovorno je trošiti ugljen, naftu i plin za proizvodnju energije jer na taj način pogoršavamo klimatsku krizu (PRONI, 2022).

8. CILJ: DOSTOJANSTVEN RAD I GOSPODARSKI RAST

Održivi gospodarski rast zahtijeva stvaranje društvenih uvjeta koji ljudima omogućuju kvalitetne poslove koji će poticati gospodarski rast i zaštitu prirode. Mogućnost zapošljavanja i pristojni radni uvjeti također su potrebni svem radno sposobnom stanovništvu. Strojevi, roboti i računalni programi odrađuju sve više poslova umjesto ljudi, što donosi velike profite malom broju ljudi. S druge strane, vrlo mnogo ljudi i maloljetne djece radi u nehumanim uvjetima za vrlo male plaće.

9. CILJ: INDUSTRIJA, INOVACIJE I INFRASTRUKTURA

Ulaganja u infrastrukturu – promet, navodnjavanje, energiju i informacijske i komunikacijske tehnologije ključni su za postizanje održivog razvoja i osnaživanje zajednica u mnogim zemljama. Odavno je prepoznato da rast produktivnosti i prihoda te poboljšanje rezultata u zdravstvu i obrazovanju zahtijevaju ulaganja u infrastrukturu. Jedan od podciljeva jest razviti kvalitetnu, pouzdanu, održivu i prilagodljivu infrastrukturu kako bi se podržali ekonomski razvoj i blagostanje s fokusom na prihvatljivom trošku i jednakom pristupu za sve (Pavić-Rogošić, ODRAZ, 2021, 18).

10. CILJ: SMANJENJE NEJEDNAKOSTI

Obrazovanje je jedan od glavnih načina smanjenja nejednakosti, ali samo ako svi imaju pristup kvalitetnom obrazovanju bez obzira na dohodak i geografski položaj. Osim nejednakosti unutar država, treba obratiti pozornost na nejednakost između različitih dijelova svijeta. Mnoge bivše kolonije u Africi, Aziji i Južnoj Americi još uvijek trpe posljedice kolonijalizma i neravnopravne svjetske ekonomije. Stoga ljudi dolaze u situaciju da ne mogu preživjeti u svojem zavičaju čak ni ako to žele te su primorani migrirati u bogatije države. One ih često ne žele primiti, nego ih žele zadržati kao jeftinu radnu snagu koja u siromašnim državama proizvodi ono što stanovnicima bogatijih država omogućuje komforan život (PRONI, 2022).

Neki od podciljeva do kraja 2030. godine jesu: osnažiti i promovirati socijalnu, ekonomsku i političku uključenost svih, bez obzira na starost, spol, invalidnost, rasu, etničku pripadnost, porijeklo, religiju, ekonomski ili neki drugi status te osigurati jednake mogućnosti i smanjiti sve nejednakosti (Pavić-Rogošić, ODRAZ, 2021).

11. CILJ: ODRŽIVI GRADOVI I ZAJEDNICE

Gradovi su rasadište ideja, središta trgovine, kulture, znanosti, proizvodnje, društvenog razvoja i još mnogo toga. Zajednički urbani izazovi uključuju zagušenje prometom, nedostatak sredstava za pružanje osnovnih usluga, nedostatak odgovarajućeg stanovanja i probleme s infrastrukturom. Do kraja 2030. godine želi se svima osigurati pristup odgovarajućem, sigurnom i jeftinom stanovanju i osnovnim uslugama te pristupačnom i poboljšanom javnom prijevozu, vodeći računa o potrebama ranjivih skupina, žena, djece, osoba s invaliditetom i starijih. Prepoznata je potreba zaštite kulturne i prirodne baštine; omogućavanje pristupa zelenim i javnim površinama i dr. Treba smanjiti negativan utjecaj gradova na okoliš, s posebnom pozornošću na kvalitetu zraka i gospodarenje otpadom (Pavić-Rogošić, ODRAZ, 2021).

12. CILJ: ODGOVORNA POTROŠNJA I PROIZVODNJA

U prirodi se ništa ne baca – što god je nekome “otpad”, nekome drugome jest dobrodošla “sirovina”. Bitno je funkcionirati na način koji se zove “kružna ekonomija”. U tome će nam mnogo pomoći visoki porezi za svaku proizvodnju koja nije ekološka i svaki proizvod koji ima kratki rok trajanja. Kao potrošači trebamo odoljeti napasti da kupimo nešto što nam nije potrebno. Radije trebamo popraviti ono što već imamo ili kupimo rabljeno, a kvalitetno. Kada proizvodu istekne rok trajanja, potrebno ga je prenamijeniti, reciklirati, odnosno kompostirati (PRONI, 2022).

13. CILJ: ODGOVOR NA KLIMATSKE PROMJENE

Klimatske promjene globalni su izazov koji ne poznaje nacionalne granice. To je pitanje koje zahtijeva rješenja i koordinaciju na međunarodnoj razini te međunarodnu suradnju za pomoć zemljama u razvoju i njihovu zaokretu prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika. Mjere za smanjivanje klimatskih promjena treba integrirati u nacionalne politike, strategije i planove,

unaprijediti obrazovanje, podići razinu svijesti, a i ljudske i institucionalne kapacitete za ublažavanje i smanjivanje utjecaja klimatskih promjena, od prilagođavanja do ranog upozoravanja (Pavić-Rogošić, ODRAZ, 2021). U travnju 2024. godine Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu donio je povijesnu pravnu odluku proglašivši zaštitu građana od klimatskih promjena ljudskim pravom.

14. CILJ: OČUVANJE VODENOG SVIJETA

Mora i oceani puni su živih bića koja su nam od životne važnosti za prehranu, proizvodnju kisika i ublažavanje klimatske krize. Međutim, vrlo su zagađeni smećem, kanalizacijom, umjetnim gnojivima i opterećeni klimatskom krizom. Potrebno je regulirati ulov ribe i prekomjeran izlov pojedinih vrsta (PRONI, 2022).

15. CILJ: OČUVANJE ŽIVOTA NA KOPNU

Šume pokrivaju 30 % površine Zemlje, a osim što su izvor hrane i skloništa, šume su ključ za borbu protiv klimatskih promjena i očuvanje biološke raznolikosti. Procjenjuje se da se godišnje izgubi 13 milijuna hektara šuma. Za postizanje tog cilja potrebno je mobilizirati i značajno povećati financijska sredstva iz svih izvora radi očuvanja i održivog korištenja biološke raznolikosti i ekosustava, održivog upravljanja šumama i pošumljavanja, borbe protiv krivolova i trgovine zaštićenim vrstama, uz povećanje kapaciteta lokalnih zajednica (Pavić-Rogošić, ODRAZ, 2021, 24).

16. CILJ: MIR, PRAVDA I SNAŽNE INSTITUCIJE

Ovaj je cilj posvećen promicanju mirnih i uključivih društava za održivi razvoj, osiguranju pristupa pravdi za sve i izgradnji učinkovitih, odgovornih institucija na svim razinama. Do kraja 2030. godine značajno treba smanjiti nezakonite tijekomove novca i oružja i boriti se protiv svih oblika organiziranog kriminala. Potrebno je osigurati odgovorno, uključivo, participativno i reprezentativno donošenje odluka na svim razinama, javni pristup informacijama i zaštitu osnovnih sloboda u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i međunarodnim sporazumima. Nadalje, potrebno je značajno smanjiti sve oblike nasilja i s njima povezane stope smrtnih slučajeva; okončati zloupotrebu i eksploataciju djece, trgovinu djecom i sve oblike nasilja i torture nad djecom (Pavić-Rogošić, ODRAZ, 2021).

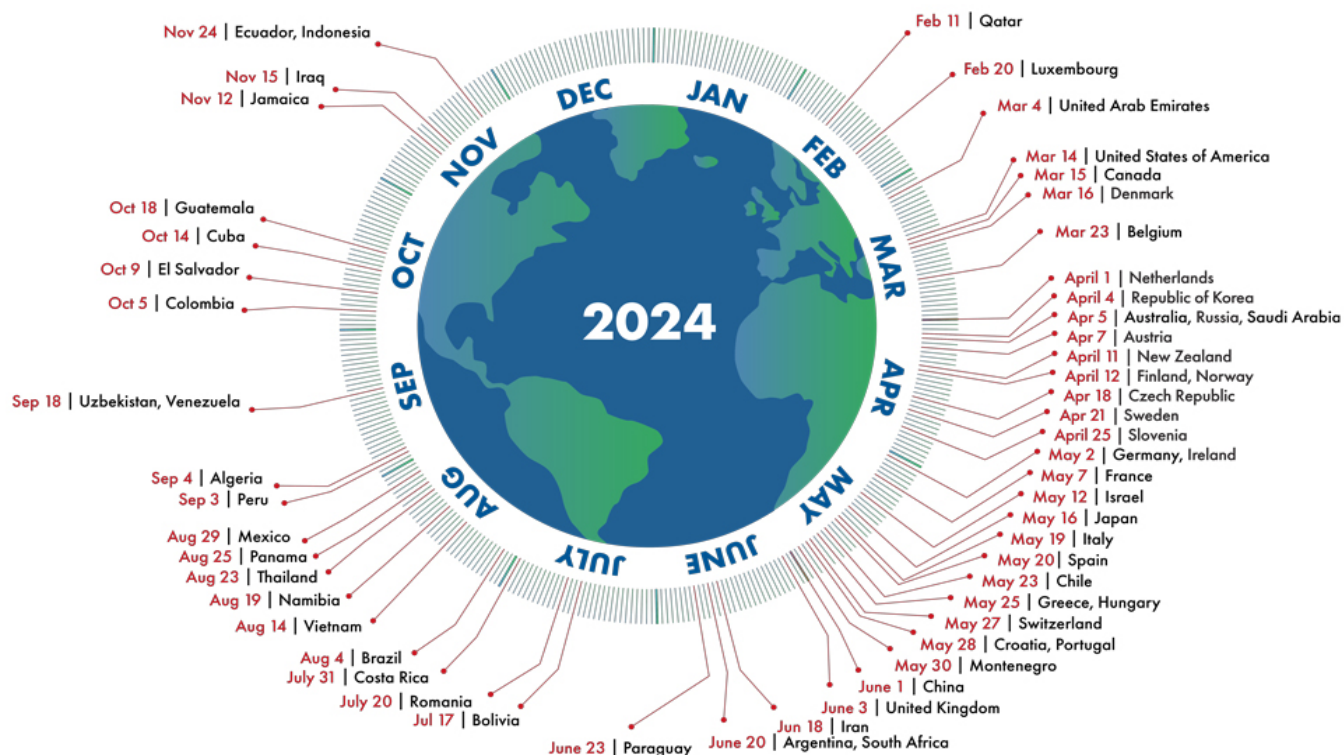
17. CILJ: PARTNERSTVOM DO CILJEVA

Uspješan program održivog razvoja zahtijeva partnerstvo između vlada, poslovnog sektora i civilnog društva te uključuje zajednička načela, vrijednosti, viziju i ciljeve koji stavljaju ljude i Zemlju u središte na globalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i lokalnoj razini.

3.1. EKOLOŠKI OTISAK I DAN EKOLOŠKOG DUGA

Ekološki je otisak mjera područja potrebnog za osiguravanje proizvoda i usluga za naš život, a mjeri se u globalnim hektarima (gha). Ekološki otisak dovodi se u odnos s biokapacitetom ekosustava, odnosno sa svime onime što priroda pruža za život na planetu: šume, oceani i mora, plodna polja, oranice, područja na kojima se gradi infrastruktura, rude i materijali iz prirode koji se koriste za proizvodnju roba koje omogućuju usluge (Motik i sur., 2014). Ekološki otisak može se izračunati na globalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i osobnoj razini te tako svatko može pridonijeti većoj održivosti. Na sljedećem linku [EKOLOŠKI OTISAK - ONLINE KALKULATOR](#) nalazi se koristan online kalkulator kojim se može izračunati ekološki otisak pojedinca i na taj način osvijestiti mu koje kapacitete troši nepotrebno, previše, a kojima se ne koristi te kojeg se datuma obilježava njegov dan prekoračenja Zemljinih kapaciteta u toj godini. Uz ekološki otisak obilježava se i Dan ekološkog duga ili Dan Zemljinog prekoračenja. Dan ekološkog duga promjenjiv je datum kojim se obilježava godišnja potrošnja prirodnih resursa i prekoračenje svega onoga što Zemlja može proizvesti i regenerirati u jednoj godini. Dan ekološkog duga svake godine obilježava se sve ranije. Tako se pomaknuo s kraja rujna 1997. godine na 25. srpnja 2024. godine, odnosno čovječanstvo se trenutačno koristi resursima 1,7 puta brže nego što se ekosustavi mogu regenerirati. Na globalnoj razini upotrebljavamo 1,7 planete Zemlje, a imamo samo jednu Zemlju. Troškovi tog globalnog ekološkog prekomjernog trošenja postaju sve očitiji diljem svijeta, u obliku nestajanja šuma, suša, oskudice vodom, erozije tla, gubitka biološke raznolikosti i nakupljanja ugljičnog dioksida u atmosferi. Pozitivna je mogućnost preokretanja tog trenda tako da svake godine pomaknemo Dan ekološkog duga za 5 dana i tako bismo se do 2050. godine vratili u okvire potrošnje jedne Zemlje. Osim svjetskog Dana ekološkog duga, izračunava se i Dan ekološkog duga za svaku pojedinu zemlju. U Hrvatskoj će se 2024. godine taj dan obilježiti 28. svibnja, odnosno svake godine sve je bliži početku godine. Od toga datuma živimo na kredit budućih generacija. Najrazvijenije zemlje obilježavaju taj dan ranije, poput Katara, Luksemburga, UAE, a najkasnije ga ove godine obilježavaju Ekvador, Irak i Jamajka.

Nacionalni Dan ekološkog duga

Slika 3. Nacionalni Dan ekološkog duga 2024. godine.

Preuzeto s www.data.footprintnetwork.org

*Individualno svatko može učiniti malo,
zajedno možemo spasiti svijet.*

Denis Hayes

4. ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA ODRŽIVI RAZVOJ

Konvencija o pravima djeteta u članku 29. navodi kako je potrebno odgoj i obrazovanje djeteta usmjeriti prema razvijanju za zaštitu prirodnog okoliša (Konvencije o pravima djeteta, 1989.). Na to se nadovezuje Praška deklaracija donesena na Karlovu sveučilištu u Pragu 2003. godine koja zagovara uvođenje obveznog obrazovanja o održivom razvoju u sve europske obrazovne studijske programe kako bi svaki akademski građanin barem jedan semestar tijekom studija učio o odnosu čovjeka i prirode (Herceg, 2013). Nadovezujući se na Prašku deklaraciju, Ujedinjeni su narodi razdoblje od 2005. do 2014. godine proglasili Desetljećem obrazovanja za održivi razvoj. Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj odnosi se na obrazovne programe i iskustva osmišljena kako bi omogućili usvajanje znanja, vještina i vrijednosti potrebnih za oblikovanje održive budućnosti: integritet okoliša, ekonomska održivost te pravedan svijet za sadašnje i buduće naraštaje (UNESCO, 2005). U nacionalnom političkom i obrazovnom kontekstu vidljivo je kako se Hrvatska od samih početaka uključila u svjetske i europske procese planiranja obrazovanja za održivi razvoj. Zakonom o zaštiti okoliša Republike Hrvatske iz 2007. godine (Narodne novine, 110/07), u poglavlju „Odgoj i obrazovanje za zaštitu okoliša i održivi razvitak“ određeno je kako država osigurava provedbu obrazovanja za zaštitu okoliša i održivi razvitak u odgojno-obrazovnom sustavu te da u suradnji s ministarstvom nadležnim za obrazovanje utvrđuje smjernice obrazovnog programa u skladu sa Strategijom održivog razvitka Republike Hrvatske (čl. 178).

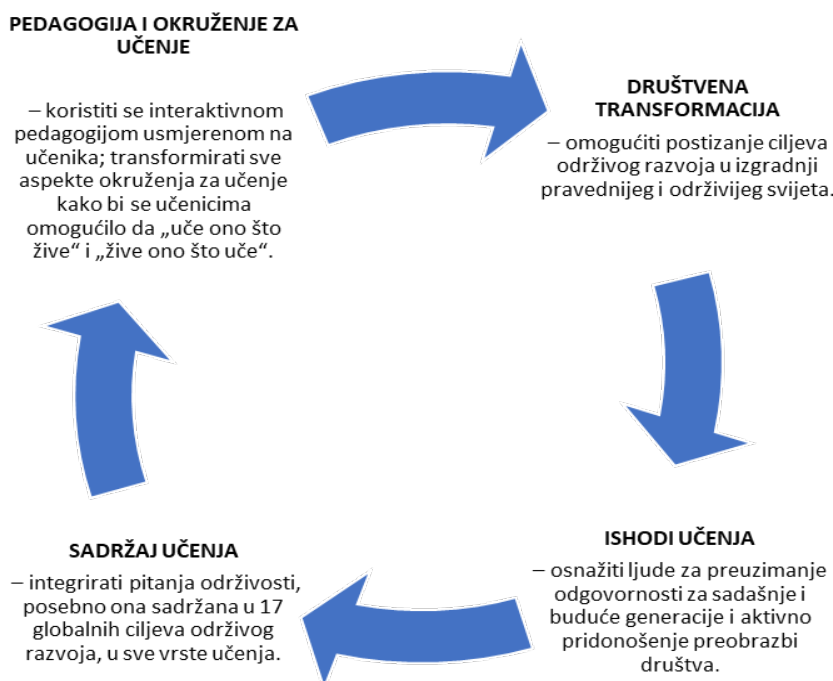
Nakon Desetljeća obrazovanja za održivi razvoj (2005.-2014.) usvojen je Globalni akcijski program za obrazovanje za održivi razvoj (GAP) koji je bio aktualan od 2015. do 2019. godine. U okviru tog programa naglasak je bio na pet područja djelovanja:

- unapređenje politike
- transformacija okruženja za učenje i osposobljavanje
- izgradnja kapaciteta odgojitelja i edukatora
- osnaživanje i mobilizacija mladih
- ubrzavanje održivih rješenja na lokalnoj razini (Garašić i sur., 2023).

Novi okvir za obrazovanje za održivi razvoj donesen je 2020. godine pod nazivom Obrazovanje za održivi razvoj: prema postizanju ciljeva održivog razvoja s ciljem pridonosa Agendi 2030 i postizanja 17 globalnih ciljeva održivog razvoja. Aktualni program ističe:

- obrazovanje za održivi razvoj potrebno je integrirati u globalne, regionalne i lokalne politike povezane s obrazovanjem i održivim razvojem
- obrazovne institucije trebaju osigurati da učimo ono što živimo i živimo ono što učimo
- odgojitelje i učitelje treba osnažiti znanjem, vještinama, vrijednostima i stavovima potrebnim za prijelaz na održivost
- mlade treba prepoznati kao ključne sudionike u rješavanju izazova održivosti i donošenju relevantnih odluka
- potrebno je djelovati na lokalnoj razini jer su lokalne zajednice žarišta najvažnijih promjena (Garašić i sur., 2023).

Glavni koordinatorski program obrazovanja za održivi razvoj jest UNESCO. Slika 4 prikazuje područja u kojima su potrebne promjene kako bi se postigle velike individualne i društvene transformacije potrebne za rješavanje izazova održivosti.

Slika 4. Obrazovanje za održivi razvoj za 2030. (prilagođeno prema Garašić i sur., 2023, 39).

Suvremena promišljanja o odgoju i obrazovanju veliku važnost pridaju temama o održivosti s ciljem holističkog pristupa i razumijevanja međusobnih interakcija i problema. Vizija obrazovanja u budućnosti temelji se na pretpostavci razvoja kreativnosti, poduzetnosti, proaktivnosti i empatiji budućih naraštaja. Odgoj i obrazovanje prepoznati su kao ključni pokretači željenih promjena, odnosno okvir unutar kojeg je moguće postići osnaživanje i osposobljavanje pojedinaca da se suoče s izazovima današnjice na učinkovit, suradnički i sustavan način. Danas znamo kako poznavanje činjenica i enciklopedijsko znanje ne znače nužno razvoj stavova, vještina i promjena u ponašanju učenika, odnosno kako znanje ne utječe na vrijednosni sustav osobe i nije presudno za donošenje odluka. Odličan primjer za navedeno daju Devernay, Garašić i Vučić (2001) navodeći kako danas svi znamo koliko je pušenje štetno za zdravlje jer se o toj ovisnosti uči u školi, čuje u medijskim zdravstvenim kampanjama te su posljedice pušenja tekstualno i fotografijom oprimjerene na svakoj kutiji cigareta. Sve navedeno nije smanjilo broj pušača jer njihovo znanje o štetnosti pušenja nije utjecalo na promjenu ponašanja i stavove o pušenju. Današnji i budući naraštaji, osim ulaganja u znanje, trebaju biti spremni na oblikovanje stavova i sustava vrijednosti koji će rezultirati odgovarajućim ponašanjem i donošenjem odluka. Za učenje u smislu oblikovanja pozitivnih stavova, sustava vrijednosti i odgovarajućih promjena ponašanja potreban je cjeloviti interdisciplinarni pristup sa što više iskustvenog učenja u neposrednom okruženju, a ne isključivo usvajanje činjenica. Devernay i sur. (2001, 37) pitaju se kakva su, koja i kolika znanja koja je potrebno usvojiti tijekom školovanja. Autori navode odgovore koji su primjenjivi i danas:

- omogućiti cjeloviti razvoj osobnosti te profesionalno i društveno djelovanje osobe
- sadržavati bitne spoznaje ukupnog dostignuća ljudske civilizacije
- omogućiti cjelovito sagledavanje svijeta i
- biti primjenjiva i trajna.

Ako želimo potaknuti učenike na razvoj stavova, sustava vrijednosti, vještina i promjena u ponašanju, potrebno se svakodnevno propitivati koji su sadržaji bitni, kako ih povezati i integrirati u temeljnim znanostima, kurikulumima i pri ostvarenju nastavnog procesa. Navedeno je pretpostavka provedbe odgoja i obrazovanja za održivi razvoj kao složenog koncepta koji se odnosi na okolišnu, društvenu i gospodarsku domenu. Prema Devernay i sur. (2001, 45) provedba odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u svim zemljama svijeta slijedi određene pravilnosti i dinamiku razvoja:

1. etapa – početni stadij odgojno-obrazovnog djelovanja, podizanje ekološke svijesti, kreiranje poruka, slogana, postera, pisanje pisama utjecajnim osobama, literarni i likovni radovi. Cilj je izražavanje vlastitog opredjeljenja, osvješćivanje drugih, negodovanje zbog ponašanja drugih, ali sve ostaje na deklarativnoj razini.
2. etapa – organiziranje akcija koje su najčešće vezane uz prigodne datume poput Svjetskog dana voda, Dana planeta Zemlje, Svjetskog dana zaštite okoliša, Svjetskog dana bioraznolikosti. Posebno su važni osjećaji zajedništva u akcijama i povezanost s istomišljenicima. Akcije se mogu provoditi na razini razreda, škole, lokalne zajednice, što podrazumijeva veću angažiranost sudionika i vrijednije je od prethodne etape. Nedostatak akcija jest njihovo trajanje koje je najčešće jednokratno nakon čega slijedi povratak na stare obrasce ponašanja.

3. etapa – u ovoj su etapi osjetljivost i briga za okoliš stil života koji se u odgojno-obrazovnim ustanovama poput vrtića i škole provodi u suradnji s roditeljima i lokalnom zajednicom. Svaki odgojitelj i učitelj pronalazi teme i mogućnosti njihove implementacije i integriranja u rad s djecom. Odgovornost za osposobljavanje i cjeloživotno usavršavanje odgojitelja i učitelja u ovom području imaju visokoškolske ustanove i sve institucije koje provode profesionalna usavršavanja odgojno-obrazovnih djelatnika.

Sagledavajući značajke svake od etapa, možemo zaključiti kako se hrvatski obrazovni sustav nalazi u trećoj etapi jer je održivi razvoj postao način života odgojno-obrazovnih ustanova. Dječji vrtići već duži niz godina, polazeći od potreba djeteta, njegovih razvojnih osobina i interesa, organiziraju i provode različite aktivnosti održivog razvoja u koje uključuju roditelje i lokalnu zajednicu (kulturna baština, pravilna prehrana, zdravlje, dječja prava, zaštita okoliša, poduzetništvo). Djeca se na taj način odgajaju za aktivno sudjelovanje u svim aspektima svakodnevnog života, za uočavanje i rješavanje problema, empatiju i zajedničko radovanje uspjehu. U osnovnim i srednjim školama teme odgoja i obrazovanja za održivi razvoj provode se u okviru svih nastavnih predmeta, a od 2019. godine uveden je Kurikulum međupredmetne teme održivi razvoj o kojemu će biti riječ u sljedećem poglavlju. Osim u redovnoj nastavi teme održivog razvoja provode se i u okviru izborne nastave, produženog boravka, izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti. Odgojitelji i učitelji uključuju se u vrtičke, školske, regionalne, nacionalne i međunarodne projekte, a posljednjih godina projekte Erasmus+ koji omogućuju mobilnosti odgojitelja, učitelja, učenika i osoblja te razmjenu iskustava na međunarodnoj razini.

Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj ne može se odvojiti od pojma cjeloživotnoga učenja. Cjeloživotno se učenje definira kao aktivnost učenja tijekom života s ciljem unapređivanja znanja, vještina i sposobnosti unutar osobne, građanske, društvene i poslovne perspektive (Maravić, 2003; Laal, 2011). Ideja cjeloživotnoga obrazovanja proizlazi iz pretpostavke da je čovjek najveće bogatstvo društva i da zato u nj treba ulagati. Cjeloživotno učenje nije samo vid obrazovanja i osposobljavanja, nego vodeće načelo cjelokupnog konteksta (Memorandum o cjeloživotnom učenju, 2000). Opće preporuke Memoranduma o cjeloživotnom učenju odnose se na razvijanje novih temeljnih znanja i vještina, inovacije u učenju i poučavanju, vrijednosti obrazovanja, umrežavanje obrazovanja i savjetovanje. Na toj osnovi osmišljavaju se novi koncepti odgoja i obrazovanja koji osuvremenjuju postojeći pedagoški rad u vrtićima te nastavni rad u školama i visokoškolskim ustanovama, uključujući u njihov razvoj sve sudionike odgoja i obrazovanja te ističući njihove ključne uloge. Iz toga proizlazi kako je temeljna odgovornost cjeloživotnoga učenja za održivi razvoj vezana uz vrtić i školu, uz profesiju odgojitelja i učitelja te njihovu stručnost i učinkovitost (Uzelac i Pejčić, 2003).

Obrazovanje učitelja i odgojitelja na dodiplomskoj razini smatra se najučinkovitijim načinom promicanja održivoga razvoja. Važna sastavnica u njihovu obrazovanju i razvijanju njihovih kompetencija za održivi razvoj jest usmjerenost prema sadržajnom aspektu studijskih programa, odnosno usvajanju znanja i razumijevanju sadržaja održivog razvoja u lokalnom, nacionalnom i globalnom kontekstu. Škugor (2008) nalazi velik broj neposrednih nastavnih sadržaja cjeloživotnoga učenja za održivi razvoj implementiran unutar obveznih i slobodnih izbornih kolegija (60,86%) sveučilišnog preddiplomskog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja dok je na učiteljskom studiju taj postotak manji (36,55%). Analizirajući odgovore studenata, budućih odgojitelja, utvrđeno je kako gotovo polovina studenata (47,82%) ne prepoznaje sadržaje održivog razvoja ni u jednom kolegiju. Na učiteljskom studiju navedeno je navelo 17,46% studenata. Rezultat upućuje na raskorak između zastupljenosti sadržaja i upućenosti studenata u njih jer studenti nisu osviješteni

o tome na koja se sve područja održivi razvoj odnosi. Očito je kako su sadržaji studijskih programa revidirani i usklađeni s novim zahtjevima društva koji su stavljeni pred odgoj i obrazovanje budućih učitelja i odgojitelja i koji im omogućuju stjecanje novih kompetencija koje su u skladu s potrebama društva. Vukelić (2020) nalazi kako se nastavnici smatraju samo djelomično osposobljenima za rad u području održivog razvoja, dok Marin (2021) nalazi kako je za realizaciju odgojno-obrazovnih očekivanja iz kurikuluma Održivog razvoja potreban daleko širi spektar znanja i vještina od onih koje je nastavnik stekao formalnim obrazovanjem. Vukelić, Čekolj i Gregorović Belaić (2021) provele su analizu programa šest učiteljskih studija te nalaze mali broj kolegija usmjeren osposobljavanju studenata, budućih učitelja obrazovanju za održivi razvoj, a samo neki kolegiji nude holistički pristup održivom razvoju. Vukelić i sur. (2021) zaključuju kako je u Hrvatskoj usmjerenost na osposobljavanje učitelja za implementaciju obrazovanja za održivi razvoj u potpunosti marginalizirana perspektiva.

Većina kolegija i dalje je usmjerena usvajanju znanja i osvještavanju studenata o pitanjima održivosti. Kostović Vranješ (2015) naglašava važnost i odgovornost svakog pojedinog fakulteta u obrazovanju i osposobljavanju pojedinaca za rad i život na održiv način, a osim inicijalnog obrazovanja važno je kontinuirano profesionalno usavršavanje učitelja kojim će nadograditi znanja, vještine i navike te se stručno osposobiti za provođenje obrazovanja za održivi razvoj.

*Štitimo samo ono što volimo,
volimo samo ono što shvaćamo,
shvaćamo samo ono što su nas naučili.*

Jacques-Yves Cousteau

5. ODRŽIVI RAZVOJ U OKVIRU ŠKOLSKOG KURIKULUMA

Odlukom o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj od školske godine 2019./2020. on se ostvaruje na obaveznim i izbornim predmetima, satu razrednika, integriranoj nastavi, u sklopu projekata, izvanučioničkoj nastavi, terenskoj nastavi i izvannastavnim aktivnostima te je povezan s ostalim međupredmetnim temama i područjima kurikuluma (Narodne novine, 7/2019). Svaki učitelj sam odlučuje koje će teme održivog razvoja i koliko implementirati i integrirati u nastavne sadržaje. Osim o kompetencijama učitelja, provedba međupredmetne teme Održivi razvoj ovisi o motiviranosti, volji, poduzetnosti i proaktivnosti svakog učitelja, stoga je još jednom važno naglasiti odgovornost učitelja za stvaranje društva utemeljenog na održivosti, a i odgovornost učiteljskih studija za osposobljavanje i jačanje studenata, budućih učitelja u ovom području.

Međupredmetna tema Održivi razvoj obuhvaća međuovisnost svih triju načela održivosti – okolišnu, društvenu i ekonomsku, priprema učenike za prikladno djelovanje u društvu radi postizanja osobne i opće dobrobiti te omogućava učeniku spoznaje o potrebama suvremenog

doba na globalnoj i lokalnoj razini te spoznaje o raznolikosti prirode, nužnosti održivog upravljanja prirodnim dobrima, ljudskim potencijalima, osobnim i zajedničkim odgovornostima i pravima, sposobnost prilagodbe promjenama i sposobnost rješavanja problema (MZO, 2019).

Prema Kurikulumu međupredmetne teme Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u

Republici Hrvatskoj (2019) odgojno-obrazovni ciljevi učenja i poučavanja međupredmetne teme jesu:

- stjecanje znanja o raznolikosti prirode i razumijevanje složenih odnosa između ljudi i okoliša, razvijanje kritičkoga mišljenja te osobne i društvene odgovornosti
- cjelovito stjecanje uvida o uzrocima i posljedicama ljudskoga utjecaja na prirodu te razvoj svih oblika mišljenja, kreativnoga razmišljanja i rješavanja problema
- razvijanje solidarnosti, empatije i odgovornosti prema svim živim bićima te motivacije za djelovanje na dobrobit okoliša i svih ljudi
- aktivno djelovanje u školi i zajednici te osmišljavanje primjerenih i inovativnih rješenja i konkretnoga doprinosa zajednici
- razvijanje osobne odgovornosti prema budućim naraštajima, što je preduvjet za stvaranje društva temeljenoga na održivome razvoju.

Domene održivog razvoja djeluju kao integrirana cjelina jer se danas više nego ikada prije potrebno usmjeriti na konkretno rješavanje problema, praktičnost i primjenjivost u svakodnevnom životu.

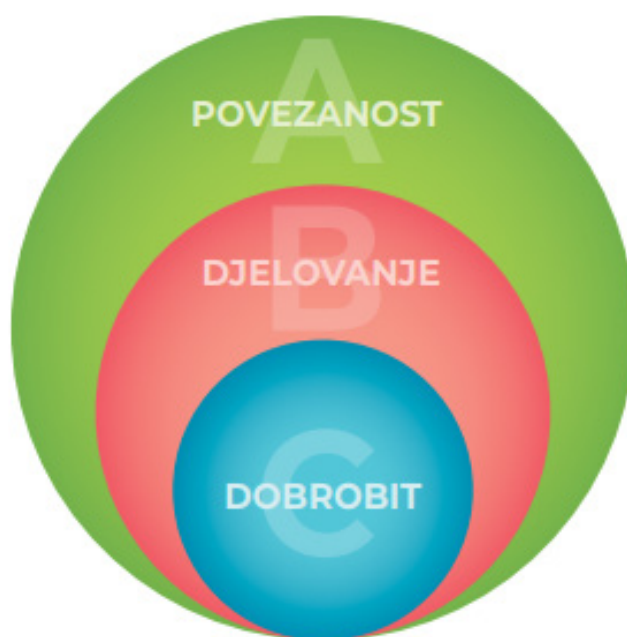
Domene su:

A Povezanost – ŠTO? Temeljna načela održivosti i međuovisnost u ekosustavima

B Djelovanje – KAKO? Proaktivnost i primjerenost za održivo življenje

C Dobrobit – ZAŠTO? Odgovornost, prava i dobrobit za sve ljude, okoliš i buduće generacije (MZO, 2019).

Na slici 5 grafički je prikazana organiziranost domena održivog razvoja, odnosno kako učenje o povezanosti i međuovisnosti života djeluje na pronalaženje primjerenih rješenja za dobrobit svih.

Slika 5. Domene u organizaciji međupredmetne teme Održivi razvoj (MZO, 2019, 10).

Odgojno-obrazovna očekivanja detaljno su navedena za svaku domenu na razini ciklusa, a razrađuju se preko pripadajućih znanja, vještina i stavova kojima se želi potaknuti razvoj vlastitih ideja i kritičnog razmišljanja pri rješavanju kompleksnih problema održivog razvoja. Kurikulum donosi obvezne i preporučene sadržaje koje učitelji biraju na temelju vlastite procjene primjerenosti i relevantnosti za njihovo školsko okruženje i lokalnu zajednicu.

U tablici 1 prikazan je primjer odgojno-obrazovnih očekivanja za 1. i 2. ciklus kojim je obuhvaćena razredna nastava, a iste oznake bit će vidljive u metodičkim scenarijima u 10. poglavlju udžbenika koji se također odnose na 1. i 2. ciklus. Oznake označavaju sljedeće:

1. Troslovna kratica za međupredmetnu temu (odr – Održivi razvoj)
2. Velika tiskana slova označavaju domenu: A - Povezanost, B - Djelovanje i C - Dobrobit
3. Redni brojevi od 1 do 5 označavaju ciklus
4. Redni brojevi označavaju sva odgojno-obrazovnog očekivanja po redu unutar domene i ciklusa (MZO, 2019).

Tablica 1. Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetne teme Održivi razvoj (MZO, 2019).

DOMENA	1. ciklus	2. ciklus
POVEZANOST	odr A.1.1. Prepoznaje svoje mjesto i povezanost s drugima u zajednici.	odr A.2.1. Razlikuje pozitivne i negativne utjecaje čovjeka na prirodu i okoliš.
	odr A.1.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima.	odr A.2.2. Uočava da u prirodi postoji međudjelovanje i međuovisnost.
	odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života.	odr A.2.3. Razmatra utjecaj korištenja različitih izvora energije na okoliš i ljude.
DJELOVANJE	odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi.	odr B.2.1. Objašnjava da djelovanje ima posljedice i rezultate.
	odr B.1.2. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom.	odr B.2.2. Prepoznaje primjere održivoga razvoja i njihovo djelovanje na lokalnu zajednicu.
		odr B.2.3. Opisuje kako pojedinac djeluje na zaštitu prirodnih resursa.
DOBROBIT	odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.	odr C.2.1. Solidaran je i empatičan u odnosu prema ljudima i drugim živim bićima.
	odr C.1.2. Identificira primjere dobrog odnosa prema drugim ljudima.	odr C.2.2. Razlikuje osobnu od opće dobrobiti.
		odr C.2.3. Prepoznaje važnost očuvanje okoliša za opću dobrobit.

S obzirom na složenost i interdisciplinarnost održivog razvoja, potrebno je načine učenja i poučavanja prilagoditi učenicima tako da se poštuju načela od bližeg prema daljem, od jednostavnog prema složenom, od poznatog prema nepoznatom. Neka će se odgojno-obrazovna očekivanja preklopiti s očekivanjima drugih međupredmetnih tema ili nastavnih predmeta, čime će se omogućiti holistički pristup razumijevanju i primjeni održivog razvoja, ali i istodobno ostvarivanje očekivanja i ishoda učenja iz različitih međupredmetnih tema ili nastavnih predmeta. Kurikulum je oblikovan tako da učenici prvo usvajaju znanja i vještine, iz čega proizlazi oblikovanje stavova, kritičko mišljenje, osmišljavanje inovativnih rješenja, donošenje odluka s ciljem konkretnog doprinosa zajednici. U Kurikulumu međupredmetne teme Održivi razvoj predloženo je problemski usmjereno poučavanje, istraživačko učenje, projektno učenje, simulacije, radionička nastava, izvanučionička nastava uz interdisciplinarni i multidisciplinarni pristup učenju i poučavanju. Navedene su metode i oblici rada poput debate, igre u prostoru, scenski i likovni prikazi, suradničko učenje, praktični radovi (eksperiment, izrada maketa, modela, uređaja, letaka, brošura...), uporaba prirodnih materijala te odbačenih ili otpadnih materijala (MZO, 2019). Preporuka je pitanja održivosti povezivati s primjerima dobre prakse iz svakodnevnog života obitelji, škole, lokalne zajednice i društva. Poticati suradnju škole s lokalnom zajednicom posjetima gospodarskim subjektima, institucijama i organizacijama, muzejima, parkovima prirode, nacionalnim parkovima i sličnim edukacijskim institucijama. U situacijama kada su sadržaji nedostupni uživo, koristiti se mogućnošću informacijske i komunikacijske tehnologije (MZO, 2019).

Moramo nastojati da djeca ne ostanu zatvorena u sebe, da ne razviju egoizam, nego da budu otvorena i plemenita. Ona ne smiju ostati pasivni promatrači i prolaznici u životu, nego se moraju aktivno uključiti u život, jasno deklarirati svoja htijenja i dati svoj prilog životu i društvu – a to su zahtjevi društvene etike.

Zvjedana Ladika

6. INTEGRIRANO POUČAVANJE KAO PRISTUP ODGOJU I OBRAZOVANJU ZA ODRŽIVI RAZVOJ

Počeci integriranog poučavanja sežu u 19. stoljeće kada počinju jačati pedagoški pravci koji upućuju na nedostatke tradicionalnog pristupa odgoju i obrazovanju, a naglašavaju se prednosti aktivnog učenja koje potiče djecu na znatiželju, istraživanje, kritičko mišljenje i suradnju. Iako je koncept integriranog poučavanja star dvije stotine godina, i danas se učitelji, pedagozi i didaktičari zalažu za isto. Kvalitetan odgojno-obrazovni proces trebao bi se temeljiti na strategijama poučavanja koje pripremaju djecu za razne društvene prilike i izazove s kojima se susrećemo u 21. stoljeću. Kompleksni problemi nemaju jednodimenzionalna rješenja, nego zahtijevaju povezivanje niza znanja i vještina te njihovu integraciju. Kako su metode integriranog poučavanja usmjerene na cjelokupni proces učenja te djelovanje pojedinca, a ne samo na krajnje rezultate, razvila se kultura učenja koja podupire timski rad, metakognitivno i samoregulirano učenje te povezivanje teorijskog i iskustvenog znanja (Lilić i Ivančok Varga, 2022). Integriranim se poučavanjem povezuju različita odgojno-obrazovna područja te se holistički pristupa određenoj temi tijekom dužeg razdoblja, što učenicima omogućuje sveobuhvatno razumijevanje problema, čime se potiče prilika za njihova kreativna i inovativna rješenja, ali i osobnu disciplinu, inicijativu te suradnju. Walsh (2003) ističe kako integrirana nastava treba sadržavati jasno postavljene ciljeve te sadržaj zanimljiv i blizak učeniku koji će ga u potpunosti angažirati. Tijekom integriranog poučavanja učenicima treba omogućiti različite oblike rada i različite aktivnosti poput istraživanja, praktičnog rada, projektnih zadataka i igre. Tako osmišljeni metodički scenariji privlače i motiviraju učenika za sudjelovanjem te pridonose stjecanju raznih kompetencija, vještina i sposobnosti primjenjivih u stvarnom životu, što je osnovni cilj odgoja i obrazovanja.

Glavna obilježja integriranog poučavanja podrazumijevaju da se sadržaj učenja odnosi na stvarne pojave iz života te da je povezan sa svijetom u kojem živimo. Učenik samostalno radi dok mu učitelj pomaže pri organizaciji, a stečeno znanje ne provjerava se ispitom, nego dobivenim rezultatom, rješavanjem problema i primjenom naučenog. Učenici su tako potaknuti na dubinsko proučavanje pojmova, a manje su usmjereni na ona činjenična znanja koja im nisu potrebna (Čudina-Obradović i Brajković, 2009).

Takav koncept učenja uvelike može pridonijeti razumijevanju održivog razvoja kao vrlo kompleksnog fenomena koji obuhvaća čak sedamnaest globalnih ciljeva (opisanih u trećem poglavlju ovoga udžbenika). Razumijevanje održivog razvoja, uz usvajanje teorijskog znanja, zahtijeva razvijanje osobnih, socijalnih, emocionalnih, tjelesnih te estetskih vještina od najranije dobi. Od velike pomoći u tom kontekstu može biti učenje i poučavanje dramskim metodama što se u našem, ali i svjetskim odgojno-obrazovnim sustavima naziva dramskim odgojem. Kao umjetnost, ali i kao (dječja) igra, dramska aktivnost holistički integrira intelektualnu spoznaju, proživljene emocije i estetski izraz učenika u cjelovito iskustvo učenja, doživljavanja i spoznavanja sebe i svijeta (Krušić, 2006). Dramski odgoj obuhvaća i dijeli odgojno-obrazovne ishode, sadržaje i metode s drugim umjetničkim disciplinama te nastavnim predmetima i međupredmetnim temama pa ga je moguće integrirati u nastavu, ali i oblike izvanučioničke nastave te izvannastavne i izvanškolske aktivnosti.

Kurikulom međupredmetne teme Održivi razvoj za osnovne i srednje škole (2019), Ministarstvo znanosti i obrazovanja propisalo je svrhu, odgojno-obrazovne ciljeve i očekivanja po odgojno-obrazovnim ciklusima i domenama te smjernice za učenje, poučavanje i vrednovanje međupredmetne teme Održivi razvoj. Osnovni odgojno-obrazovni ciljevi postojećeg dokumenta jesu razvijanje kritičkog i kreativnog mišljenja, razvijanje društvene odgovornosti, empatije, solidarnosti, aktivnog djelovanja u školi i zajednici te osobne odgovornosti prema budućim naraštajima. Navodi se da usvajanje tih vještina i znanja treba biti kreativno i zanimljivo, a u preporukama za ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja izdvaja se integrirani način poučavanja u obliku tematskih ili projektnih dana. Smisao integriranog poučavanja jest pomoći učenicima proučiti svijet oko sebe onakav kakav je on u stvarnosti, a znanje i vještine koje steknu na takav, njima prirodan način, pružit će im višu razinu razumijevanja i djelovanja (Čudina-Obradović i Brajković, 2009). Integriranjem različitog sadržaja u smislenu cjelinu usmjeravamo učenika rješavanju problema te tako potičemo razvoj kognitivne fleksibilnosti i prilagodljivosti, što mu omogućuje lakše razumijevanja društva u kojem živi (Lilić i Ivančok Varga, 2022). Stoga, pri odabiru nastavnih strategija, treba imati na umu kako integrirano poučavanje utječe na prilike za istraživanje, aktivno djelovanje te spoznavanje novih stvari o sebi i svijetu na djeci prilagođen i zanimljiv način. Metode dramskog odgoja svakako će omogućiti motivirano, kreativno i aktivno uključivanje u nastavne procese, a pri tome pomoći učenicima da na prirodan način (dramskom igrom) stječu osnovna iskustva i spoznaje o svijetu.

U desetom poglavlju ovoga udžbenika opisan je projekt Junaci prirode, kao primjer dobre prakse, koji prikazuje kako integriranjem formalnog i neformalnog obrazovanja te multimedijskog sadržaja i dramskih aktivnosti ostvariti očekivanja međupredmetne teme Održivi razvoj te pokrenuti promjene na osobnoj razini radi stvaranja preduvjeta za razvijanje održivog društva.

*Obrazujemo ih za nezamislivo,
stoga poučavajmo ih kreativnosti.*

Sir Ken Robinson

7. ODGOJNO-OBRAZOVNE PERSPEKTIVE UDRUGA – INTEGRIRANJE NEFORMALNOG I FORMALNOG OBRAZOVANJA

Tri su temeljne forme obrazovanja u modernom društvu: formalno (školsko, institucionalno), neformalno (izvaninstitucionalno) i informalno obrazovanje. „Neformalno je obrazovanje tip obrazovnog procesa koji podrazumijeva izvaninstitucijske obrazovne aktivnosti kojima se stječu određena znanja i vještine, a sudjelovanje je u takvim aktivnostima dobrovoljno — (Kuka, 2012, 198). Rose (2007) navodi kako se djelovanja udruga u području odgoja i obrazovanja često povezuju s neformalnim obrazovanjem koje je kod nekih autora prikazano u pozitivnom svjetlu, dok je formalno obrazovanje više karakterizirano negativnim konotacijama. Civilno društvo u području obrazovanja nudi neophodnu alternativu formalnom obrazovanju koje iskazuje visok stupanj uniformnosti metoda, sadržaja, vrijednosti i vjerovanja (Meyer i Boyd, 2010). Obrazovni programi udruga nesumnjivo doprinose demokratizaciji društva (Sutton i Arnove, 2004).

Svojim programima i projektima organizacije civilnog društva imaju pristup iz prve ruke koji im pomaže da razumiju lokalni kontekst – što građani žele za svoju djecu, koje su prepreke u osiguravanju kvalitete u obrazovanju te kako lokalne institucije mogu biti osnažene, a proces decentralizacije podržan. Često, organizacije civilnog društva tu ulogu obavljaju bolje nego vlade (Aga Khan Foundation Team - AKF, 2007). U većini zemalja organizacije civilnoga društva (OCD-i) rade u partnerstvu s vladom kako bi ojačale i podržale državni sustav obrazovanja. Njihov je cilj izgradnja kapaciteta, učenje iz primjera dobre i loše prakse te utjecaj na obrazovnu praksu i javne politike. Njihove aktivnosti mogu biti: rad sa školama kako bi postale inkluzivnije, uvođenje inovativnih strategija, stručno usavršavanje učitelja, unapređivanje školskog menadžmenta, ojačavanje angažiranja lokalne zajednice, podrška javnim obrazovnim uredima, sudjelovanje

u istraživanjima te zalaganje za bolje, prikladnije javne politike. Na te načine nevladine organizacije djeluju kao katalizatori unapređenja učinkovitosti vladinog sustava (AKF, 2007). Jedan od glavnih doprinosa organizacija civilnog društva u području odgoja i obrazovanja jest njihova inovativnost. Meyer i Boyd (2001) ističu kako početak 21. stoljeća donosi slabljenje legitimiteta države kao jedinog pružatelja masovnog obrazovanja. Partnerstva i/ili suradnje škola i udruga postaju sve češća praksa koja se uglavnom razvija na temelju osobnih kontakata zainteresiranih pojedinaca. Praksa je pokazala da određeni (uglavnom) intrinzično motivirani učitelji, nakon što dobiju informacije o mogućnostima sudjelovanja u aktivnostima kojima mogu obogatiti svoje kompetencije i/ili svoj odgojno-obrazovni rad, rado poduzimaju korake u smjeru ostvarivanja suradnje s udrugama. Tako se pojedini učitelji rado odlučuju za sudjelovanje u raznim oblicima neformalnog obrazovanja (edukacije, treninzi, tematske radionice, okrugli stolovi, festivali, konferencije i dr.) koje organiziraju udruge. Katkad je motiv učitelja da samostalno sudjeluju u određenim aktivnostima – kako bi ojačali svoje kompetencije u određenim područjima te unaprijedili kvalitetu svog odgojno-obrazovnog rada, a katkad je riječ i o sudjelovanju sa svojim učenicima – kako bi “osvježili” ili obogatili nastavni proces i postigli bolje odgojno-obrazovne ishode. Rieckman (2018) naglašava kako je zadatak učitelja, osim promišljanja o vlastitoj profesionalnoj ulozi, promišljati i o kontekstu poticanja promjena u školi i lokalnoj zajednici u smislu održivog razvoja. Navedeno je ostvarivo utvrđivanjem mogućnosti za suradnju s lokalnom zajednicom i procjenom razvoja ključnih kompetencija i ishoda učenja vezanih za održivi razvoj. Potrebno je djelovati na lokalnoj razini jer su lokalne zajednice žarišta najvažnijih promjena (Garašić i sur., 2023).

U želji za kreiranjem koncepta suradnje škola s lokalnom zajednicom kreiraju se publikacije koje mogu pomoći učiteljima u planiranju kurikuluma. Jedan od takvih primjera jest i publikacija Zelene mreže aktivističkih grupa (ZMAG): [Alati za suradnju škola i lokalne zajednice](#). Mogućnosti i važnost međusektorske suradnje u području obrazovanja opisane su i u publikaciji izrađenoj u okviru projekta SKOCKANO – standard kvalitete organizacija civilnog društva konstruktivno angažiranih u neformalnom obrazovanju - [Preporuke za unapređenje suradnje organizacija civilnog društva i odgojno-obrazovnih ustanova](#).

Kad organizacija civilnoga društva i škola ostvare suradnju u okviru školskog kurikula te se odgojno-obrazovne aktivnosti kreirane od strane OCD-a uvrste u nastavu, možemo reći da je došlo do integriranja neformalnog i formalnog obrazovanja. Na taj se način školski kurikulum i nastava obogaćuju novim sadržajima koje učitelji najčešće odabiru s ciljem ostvarivanja kreativnosti u nastavi.

Dječji kreativni centar DOKKICA osječka je nevladina organizacija civilnog društva koja djeluje od 2011. godine kao udruga koja se, među ostalim, bavi izvaninstitucionalnim odgojem i obrazovanjem. Pružanje podrške djeci u odrastanju i razvoju njihovih potencijala različitim programima i aktivnostima koje potiču aktivno sudjelovanje, kreativnost, razvoj socijalnih vještina i samopouzdanja kako bi ih se usmjerilo na kvalitetniji život te poticanje društva na kvalitetniji odgoj i obrazovanje misija je [DOKKICE](#). Tijekom proteklih godina DOKKICA je razvijala suradnju s brojnim osnovnim školama, ponajviše osječkim, zatim u kasnijem razdoblju djelovanja i školama iz Osječko-baranjske županije, a u posljednjih nekoliko godina i školama iz cijele Hrvatske. Suradnja se temeljila na pojedinim projektima ili aktivnostima, a u nekim projektima škole su potpisivale i partnerstva na projektima.

Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj još uvijek predstavljaju izazov za odgojno-obrazovni sustav RH. Održivi

razvoj kao međupredmetna tema, prema NOK-u, ponuđen je tek prije nekoliko godina, a prije toga pojedine su škole aktivnosti provodile u suradnji s nekim organizacijama civilnoga društva. Učitelji koji su motivirani za dodatna stručna usavršavanja uglavnom nemaju financijsku podršku odgojno-obrazovnog sustava, nego ovisno o vlastitim financijskim mogućnostima. Navedeno rezultira nedovoljnim provođenjem aktivnosti tematski vezanih uz održivi razvoj jer se učitelji ne osjećaju dovoljno kompetentnima za njihovo provođenje. Posebno je važno naglasiti potrebu širenja svijesti i znanja da održivi razvoj nisu samo ekologija i briga za okoliš, nego on obuhvaća teme mnogo šireg područja, u konačnici sve ono što je sadržano u 17 globalnih ciljeva održivog razvoja.

U posljednjih su nekoliko godina predstavnici Dječjeg kreativnog centra *DOKKICA* sudjelovali na edukacijama o temama održivog razvoja koje su organizirale uglavnom organizacije civilnog društva, gdje su se susretali s učiteljima, nastavnicima i predstavnicima organizacija civilnog društva – dokaz je to da postoji želja i potreba jačanja znanja i vještina za poučavanje tema održivog razvoja u okviru formalnog i neformalnog obrazovanja. Važno je naglasiti da veliki dio edukacija o temama održivog razvoja nude upravo organizacije civilnog društva koje brže i usmjerenije razvijaju programe edukacija, čime šire i podižu svijest o važnosti djelovanja u smjeru održivog razvoja, ali i unapređuju obrazovanje za održivi razvoj. S druge strane, globalni problemi današnjice, klimatske promjene, bolesti (u Hrvatskoj je, npr., mnogo pretila djece), siromaštvo, zagađena hrana i priroda, nestanak životinjskih vrsta, nedovoljno razvijen građanski aktivizam mladih i brojni drugi aktualni problemi govore u prilog potrebe odgoja i obrazovanja za održivi razvoj na svim razinama – institucionalno i izvaninstitucionalno. Svijet se suočava s brojnim izazovima i o tome je potrebno poučavati djecu od najranije dobi. Obrazovanje budućnosti trebalo bi biti temeljeno na međupredmetnim temama, a kod učenika treba poticati intrinzičnu motivaciju, empatiju, solidarnost i odgovornost, istaknuto je na skupu *Inovativni pristupi učenju o održivom razvoju u školama* održanom 10. prosinca 2020. u okviru projekta *Razmišljajmo održivo*.

Zaključci Panel rasprave *Obrazovanje za održivi razvoj – nastava za 21. stoljeće*:

- obrazovni sustav ima prioritetnu ulogu u promociji održivog razvoja
- obrazovna politika stavlja pred učitelje i nastavnike sve više izazova koji nisu vezani samo za njihov predmet
- važnost suradnje obrazovnog sustava i škola s organizacijama civilnog društva
- sve međupredmetne teme međusobno su povezane, nužna je integrativnost predmeta
- škola bi trebala poticati učenike da zajedno promišljaju i nešto rade za (svoju) zajednicu, četvrt
- često se sve svede na entuzijazam nekolicine nastavnika – problem je to ne samo hrvatskih nego i europskih škola
- svaki bi se razrednik trebao educirati o volonterstvu i pokretanju volonterskih programa i akcija
- obrazovanje budućnosti trebalo bi biti temeljeno na međupredmetnim temama, a predmeti kao stručna područja uključivali bi se u trenutku kad su za rad na nekoj međupredmetnoj temi potrebni specifično znanje i konkretne vještine
- i najvažnije – potrebno je poticati učenike da razvijaju intrinzičnu motivaciju, empatiju, solidarnost i odgovornost.

Jedno od temeljnih načela u obrazovanju koje promiču udruge u okviru svojih programa neformalnog obrazovanja jest kreativnost. Riječ *kreativnost* dolazi od riječi *kreacija* (usp. engl. *creativity*, njem. *kreativität*). Hrvatska enciklopedija pojam kreativnost pojašnjava kao sposobnost stvaranja jedinstvenog/novog rješenja, ideja, proizvoda i dr. Rezultati su pritom originalni i statistički rijetki. U uskoj su vezi s kreativnošću i sljedeći pojmovi: kreativni proizvodi, kreativni pojedinci/skupine, kreativni procesi te kreativna okolina. Franken (1994, 396) navodi da se kreativnost može definirati kao težnja generiranja, odnosno prepoznavanja ideja, alternativa ili mogućnosti koje bi mogle biti korisne u rješavanju problema, komunikaciji i zabavi sebe i drugih. Lebuda i Csikszentmihalyi (2017) navodi načine uobičajene „upotrebe“ kreativnosti: 1. Osobe koje izražavaju neobične misli, koje su zanimljive i poticajne, odnosno ljudi koji se čine neobično bistrima; 2. Ljudi koji svijet doživljavaju na nov i originalan način (pojedinci čije su percepcije svježije, čiji su sudovi pronicljivi i koji mogu donijeti važna otkrića); 3. Pojedinci koji mijenjanju kulturu na neki važan način (npr. Picasso, Einstein itd.).

Franken (1994, 396) opisuje tri razloga zbog kojih su ljudi motivirani na kreativnost: 1. potreba za novom, raznolikom i složenom stimulacijom, 2. potreba za komunikacijom ideja i vrijednosti, 3. potreba za rješavanjem problema. Autor ističe da je preduvjet kreativnosti da osoba bude sposobna promatrati stvari na nov način ili iz druge perspektive. Osim toga, mora biti u stanju stvarati nove mogućnosti ili alternative. Postoje brojni testovi kreativnosti koji mjere broj alternativa koje ljudi mogu stvoriti, ali i njihovu jedinstvenost. Sposobnost stvaranja alternativa, tj. jedinstvenog sagledavanja stvari, navodi Franken (1994), u uskoj je vezi s nekim drugim temeljnim kvalitetama kao što su: sposobnost kvalitetnog promišljanja, fleksibilnost, tolerancija dvosmislenosti ili nepredvidljivosti te uživanje u dosad nepoznatim aktivnostima. Land je 1968. godine proveo istraživanje s 1600 djece, prateći ih tijekom školovanja. Svakih pet godina ponovno je testirao istu djecu, procjenjujući ubrajaju li se u skupinu „natprosječno kreativnih“. Rezultati su pokazali da se među petogodišnjacima 98% djece nalazilo u skupini kreativnih genija. Kao desetogodišnjacima, broj im je pao na 30%, a s 15 godina, broj im je pao na 12%. Isti test dali su odraslim ljudima iznad 30 godina i samo 2% ušlo je u skupinu natprosječno kreativnih. Na temelju navedenog istraživanja Land je rekao: „Zaključili smo da je nekreativno ponašanje naučeno.“

Stoga je i jedan od ciljeva u projektu posvećenom obrazovanju za održivi razvoj Dječjeg kreativnog centra DOKKICA bio potaknuti kreativnost učitelja i učenika.

Najbolji su učitelji oni koji su spremni promijeniti svoj način razmišljanja.

Terry Heick

8. MULTIMEDIJSKA DIDAKTIKA U PROVEDBI MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ

Mediji (knjige, novine, časopisi, televizija, radio, kino, računalna tehnologija, internet, mobilna telefonija...) danas u životima djece postaju sredstvo socijalizacije te utječu na njihova ponašanja, stavove i svjetonazore. Iako često imamo podvojena mišljenja o medijima, oni nisu isključivo ni dobri, ni loši, nego se radi o tehnologiji koju odlučujemo rabiti na različite načine – pozitivne ili negativne. Pojam mediji u didaktičkom smislu označuje svaki predmet, ponekad i osobu, koji može spremiti, prenositi i prikazati podatke i informacije te alate kojima se obavljaju određeni zadatci, dok multimedijalnost označuje istodobno djelovanje dvaju ili više singularnih medija koji se međusobno nadopunjuju. U današnje vrijeme multimedijskog obrazovanja susrećemo se s mnogim izazovima vezanima uz njihovo didaktičko oblikovanje jer trebaju pomoći u poučavanju, ali i ostvariti konkretne odgojno-obrazovne ishode (Matijević i Topolovčan, 2017). Konstruktivistička teorija učenja „tvrdi da čovjek konstruira vlastito znanje na temelju interakcije s okolinom (istraživanjem, rješavanjem problema, igrom, suradnjom, stvaralaštvom) te potvrđuje da je učenje stvaralački proces u kojem je jednako bitan i sam proces učenja kao i rezultat učenja” (Matijević i Topolovčan, 2017, 36). Uzimajući u obzir ta obilježja, može se izdvojiti nekoliko važnih didaktičkih strategija kao što su: projektno učenje, iskustveno učenje, učenje istraživanjem, učenje rješavanjem problema, učenje usmjereno prema djelovanju, učenje igrom i suradničko učenje. U okviru tih strategija promatra se i uloga suvremenih digitalnih medija u učenju i nastavi kojima se želi omogućiti konstruktivističko, samoregulirano, kontekstualno i suradničko učenje. Kako su digitalni mediji neodvojivi elementi suvremene učionice, imaju važnu ulogu nadopuniti procese učenja (Matijević i Topolovčan, 2017). Navedene spoznaje bitno utječu i na nastavne strategije koje nose obilježja

inovativnog učenja. U kontekstu suvremene psihologije, didaktike i metodike, Matijević i Radovanović (2011) govore o *iskustvenom* i *anticipativnom* učenju koje u izvjesnom smislu pojašnjavaju izraz *aktivno učenje*, a nosi obilježja istraživanja, rješavanja problema te simulacije i igre u području socijalnog učenja. Takav koncept rada upućuje na mnoge značajke dramskog odgoja koji „poučava doživljenim iskustvom te njegovom raščlambom i razmišljanjem o njemu“ (Krušić, 1997, 2). Čubrilo i sur. (2017) ističu kako dramsko-pedagoški postupci, naročito upotrijebljeni u raznim inačicama odgojne ili procesne drame, predstavljaju oblik aktivnoga, odnosno iskustvenog poučavanja i učenja. Igranjem uloga mogu se upoznati različiti oblici ponašanja, ali i uočiti eventualni sukobi, njihovi uzroci i načini na koje ih otkloniti (Matijević i Radovanović, 2011 prema Wedekindu, 1981). Na taj način učenici iskustveno usvajaju određeni odgojno-obrazovni sadržaj. Uče li o zdravlju, svatko može igrati zadanu ulogu pa o temi pričati iz perspektive zadanog lika – učitelja, doktora, osobnog trenera i dr., a mogu se naći i na skupu znanstvenika koji zajednički istražuju o pravilnoj prehrani i tjelovježbi. Primjenom te dramske tehnike učenici mogu doživjeti i shvatiti međuljudske odnose, što je vrlo „važno za uključivanje u radnu i životnu praksu, a posebno za obavljanje poslova u kojima su bitni međuljudski odnosi i sposobnost komuniciranja“ (Matijević i Radovanović, 2011, 131).

U današnjem multimedijском školskom okruženju učitelj treba biti svestran te sposoban organizirati raznovrsne interaktivne zadatke i poticajnu okolinu koja poziva učenike na suradnju i motivira ih na aktivno sudjelovanje u nastavnom procesu. Kako bismo to ostvarili, nastavu treba usmjeriti prema učeniku, a sadržaje i nastavne predmete međusobno povezati. U planiranim metodičkim scenarijima predavačke metode trebaju zauzimati najmanji mogući postotak u odnosu na cjelokupni proces rada te se treba što više odmaknuti od krutog razredno-predmetno-satnog sustava, a sadržaje poučavati integrirano (Matijević i Topolovčan, 2017).

Projekt *Junaci prirode* izvrstan je primjer prakse koji prikazuje kako uz multimedijски sadržaj integrirano poučavati teme održivoga razvoja. Edukativno-zabavni serijal *Junaci prirode* i popratni didaktički set *Dramčica* lako se implementiraju u nastavne scenarije i ostvaruju odgojno-obrazovne ishode ne samo međupredmetne teme Održivi razvoj nego i ostalih nastavnih predmeta u razrednoj nastavi, ovisno o kreativnosti učitelja. Multimedijски didaktički materijal potiče kod učenika brigu o sebi, brigu o drugima, brigu o okruženju u kojem živimo, suradnju, kreativnost, inicijativnost i poduzetnost. Potiče ih na stvaranje iskustava iz prve ruke i na djelovanje u svojoj učionici, školskom dvorištu, obitelji i lokalnoj zajednici. Učenici osim novih znanja razvijaju stavove i vještine potrebne za život u svijetu brzih promjena u kojemu je održivost imperativ.

*Potrebno je veliko srce
da biste pomogli oblikovati mlade umove.*

Nepoznati autor

9. ULOGA MEDIJSKIH SADRŽAJA U POUČAVANJU

Prema četirima temeljnim načelima medijski sadržaji za djecu moraju biti:

- namijenjeni djeci i prilagođeni njihovoj dobi
- usmjereni na cjelovit razvoj djeteta
- biti pozitivni i naglašavati kvalitete
- trebaju se baviti potrebama sve djece, uključujući najugroženije skupine (Kolucki i Lemish, 2013).

Za djecu su posebno bitne strategije koje sjedinjuju sve prednosti i pozitivne strane zabave i obrazovanja. U engleskom jeziku taj je spoj označen složenicom *edutainment*, nastalom spajanjem riječi *education* i *entertainment*). Tako se privlačnost i popularnost zabave rabi za postizanje društvene promjene i promicanje dobrobiti pojedinca i društva (Kolucki i Lemish, 2013). Kad govorimo o utjecaju medija na djecu, bitno je voditi računa o njihovoj dobi i razvojnoj fazi. Djeca stječu kognitivne, emocionalne, tjelesne i društvene vještine tijekom odrastanja. Uz porast dobi i zrelosti, mijenjaju se njihove potrebe, sposobnosti, interesi i izazovi. Djetetov razvoj izravno je povezan s načinom na koji ono može imati koristi od medija. Dužina zadržavanja pozornosti, primjerice, povećava se s djetetovom dobi. Dvogodišnjaci će tako moći slušati priču samo nekoliko minuta, predškolci će biti pozorniji, a starija će djeca i duže ostati usredotočena. Isto tako, mlađa djeca razumjet će veoma jednostavan jezik i konkretne slike, dok će starija djeca uspjeti razumjeti složenije jezične i vizualne izraze (Kolucki i Lemish, 2013). Djeca trebaju i imaju pravo na jasne i zanimljive medijske sadržaje koji se odnose na djecu, a ne na odrasle. Prema Fisch (2004) kvalitetni medijski proizvodi namijenjeni djeci

(televizijski i radijski programi, knjige, internetske stranice, informativni servisi mobilnih telefona, obrazovne kampanje preko posebnih oznaka na ulicama, lutkarske predstave, dramske predstave itd.) mogu biti učinkoviti u promicanju različitih razvojnih ciljeva. Obrazovne televizijske emisije kod predškolaca potiču spremnost za školu, ranu pismenost te djelotvorno poučavaju određenim elementima nastavnog programa. U razdoblju rane školske dobi djeca postupno postaju neovisnija i samostalnija te počinju intenzivnije istraživati svijet oko sebe. U tablici 2 prikazane su razvojne osobine djece od sedme do desete godine te su navedene implikacije za medijsko komuniciranje usmjerene na djecu te dobi prema autorima Kolucki i Lemish (2013, 21).

Tablica 2. Razvojne osobine – od sedme do desete godine prema Kolucki i Lemish (2013, 21).

 Razvojne osobine Srednja dob (od sedme do desete godine)			
Kognitivne	Ponašanje/tjelesne osobine	Društvene/emocionalne	Komunikacijske potrebe
<ul style="list-style-type: none"> lakše razlikuju maštu i stvarnost razumiju unutarnju motivaciju likova razumiju uzročnost (kako jedan postupak dovodi do drugoga) koriste složeniji jezik razvijaju vještine rješavanja problema i kritičkog mišljenja razvijaju sposobnost razumijevanja televizije te drugih medijskih formi i konvencija (upotreba različitih planova i montaže, zvukova, glazbe itd.) 	<ul style="list-style-type: none"> postepeno stječu veću samostalnost u svakodnevnoj brizi o sebi, uključujući higijenu, hranjenje, brinu o vlastitim stvarima uče pratiti pravila igre i interakciju pokazuju veći interes za sudjelovanje u predstavama i sportovima pokazuju veću zaokupljenost izgledom svoga tijela i imidža preuzimaju veću odgovornost za svoje postupke 	<ul style="list-style-type: none"> prijatelji postupno zauzimaju središnju ulogu u njihovim životima još uvijek su im potrebni odrasli koji ih podupiru te pozitivni uzori radije biraju prijatelje istog spola uče o razlici između dobra i zla te o moralnim odlukama postaju isključivi i primjenjuju stereotipna shvaćanja okoline 	<ul style="list-style-type: none"> njegovati pozitivne osjećaje koje imaju o sebi, drugima i svijetu istraživati i isprobavati vlastite ideje, vještine i talente naučiti kako iskoristiti svoje potencijale na pozitivne načine znati da se njihovi osjećaji i strahovi razumiju i uvažavaju
Implikacije za medijsko komuniciranje			
<ul style="list-style-type: none"> predstaviti duže i napetije priče ponuditi priče koje u središtu imaju dječje likove prikazati kako su učenje i uspjeh u školi prilika za razvijanje novih, zanimljivih vještina i talenata koristiti humor za oči i uši te kognitivne „zavrslame“ (npr. logičke mozgalice, zagonetke, brzalice) uključiti interaktivno rješavanje problema i kritički način razmišljanja pružati uzor u prosocijalnom ponašanju što uključuje ljubaznost, rješavanje sukoba i brigu o drugima 		<ul style="list-style-type: none"> ponuditi snažne, pozitivne uzore odraslih i djece, s visokim etičkim mjerilima uvoditi osjetljive teme koje prikazuju kako se druga djeca na kreativne i zdrave načine nose s društvenom pravdom ili teškim pitanjima poput smrti, bijesa, zlostavljanja, teškoća u razvoju itd. pokazati kako djeca mogu nešto promijeniti u svojim i tuđim životima, čak i u teškim situacijama (realistične junakinje i junaci) ponuditi priče o prijateljstvu, odanosti i kako „učiniti pravu stvar“ 	

*Najveće umijeće učitelja jest probuditi užitak
za kreativno izražavanje i znanje.*

Albert Einstein

10. PROJEKT JUNACI PRIRODE KAO PRIMJER DOBRE PRAKSE

Za kreiranje projekta *Junaci prirode* zasigurno je pridonijelo i višegodišnje iskustvo DOKKICE u provedbi projekata s temama održivog razvoja među kojima valja istaknuti projekt *Učenje u zajednici* odobren u sklopu Poziva Ureda za udruge Vlade RH *Osnaživanje doprinosa organizacija civilnoga društva obrazovanju za održivi razvoj za unapređenje ekonomske i socijalne kohezije* u okviru Švicarsko-hrvatskog programa suradnje (2019./2020.) te projekt *Održivi razvoj kroz dramski odgoj* odobren u sklopu Natječaja za dodjelu bespovratnih sredstava projektima udruga u području izvaninstitucionalnoga odgoja i obrazovanja djece i mladih u školskoj godini 2019./2020.

Edukativni projekt *Junaci prirode* Dječjeg kreativnog centra *DOKKICA* odobren je u okviru natječaja Ministarstva znanosti i obrazovanja za projekte udruga u području izvaninstitucionalnoga odgoja i obrazovanja djece i mladih u školskoj godini 2021./2022., natječaja Ministarstva kulture i medija u programskom području Razvoj publike u kulturi za 2022. godinu i natječaja Grada Osijeka. Cilj projekta bio je pomoći učiteljima u provedbi međupredmetne teme Održivi razvoj na inovativan, djeci poučan, ali i zabavan način, a u projektu je sudjelovalo 69 učiteljica iz 41 osnovne škole iz 16 županija (31 grad). Učiteljima je ponuđena podrška u obliku jedinstvenog medijskog sadržaja – dječjeg edukativno-zabavnog serijala na *Youtube*-u *Junaci prirode* te didaktičkog seta *Dramčica* koji se sadržajno veže uz serijal, a nudi dramske vježbe i tehnike kojima potiče učenike na aktivno učenje, empatiju, timski rad te kreativno i kritičko mišljenje. Učiteljice su aktivnosti provodile tijekom jednog školskog polugodišta, a u okviru provedbe projekta na društvenoj mreži *Facebook*

kreirana je privatna grupa *Junaci prirode* – zajednica učitelja kao podrška učiteljicama odnosno mjesto predstavljanja/dijeljenja sadržaja vezanih uz provedbu nastavnih aktivnosti. Pregledom objavljenih sadržaja u grupi može se zamijetiti visoka razina motiviranosti učiteljica i učenika, ali i kreativnosti i stvaralaštva, dok je zajednička sinergija učiteljica doprinijela osjećaju zajedništva i podrške, što smatramo ne samo korisnim oblikom podrške nego i vrijednim iskustvima učiteljica koje su na taj način mogle pratiti praksu kolegica iz drugih škola.

Kako koncept održivog razvoja obuhvaća cjeloviti interdisciplinarni pristup odgoju i obrazovanju, ponuđeni materijali oblikovali su stručnjaci u području dramske pedagogije te umjetnosti, kulture i socijalnog poduzetništva. Tako je nastao edukativno-zabavni *Youtube* serijal *Junaci prirode* u kojem glavni likovi (kostimirani glumci) medvjed Vlatko, papagaj Pero i čuvar prirode Šumski (Knez od Zelenoga gaja) djeci na primjeren i zabavan način zaokupljaju pozornost i pobuđuju interes za okruženje u kojemu žive i djelatnosti ljudi u svakodnevnom životu, a koje su povezane s temama održivog razvoja.

Treba istaknuti kako je Dječji kreativni centar DOKKICA u 2023. godini dobio Godišnju nagradu Osječko-baranjske županije za iznimna postignuća u području prosvjete ostvarena projektom *Junaci prirode*. U obrazloženju nagrade stoji da je Dječji kreativni centar DOKKICA u 2022. godini projektom *Junaci prirode* postigao značajna ostvarenja u području unapređenja pedagoške prakse u provedbi školskih kurikula međupredmetne teme Održivi razvoj u 41 osnovnoj školi iz 31 grada iz 16 županija Republike Hrvatske, s naglaskom na naročit uspjeh u organiziranju odgojno-obrazovnog rada stvorivši edukativni medijski sadržaj prilagođen djeci i didaktički materijal *Dramčica* kojim se koristilo 69 učitelja u stručno-pedagoškom i metodičkom izvođenju nastave međupredmetne teme Održivi razvoj sa 1037 učenika 1. i 2. razreda osnovne škole u šk. godini 2021./2022.

Slika 6. *Junaci prirode*

10.1. EDUKATIVNO-ZABAVNI SERIJAL *JUNACI PRIRODE*

Superheroji ili junaci imaju značajnu ulogu u životima djece te utječu na njihov razvoj. Miliša i Zloković (2008, 131) navode kako mediji imaju ambivalentnu ulogu u suvremenoj odgojnoj paradigmi jer su s jedne strane obrazovno-informativnog karaktera, dok s druge strane poprimaju oblik manipuliranja i/ili indoktrinacije, posebice kod djece i mladih.

Junaci prirode u istoimenom edukativno-zabavnom serijalu tri su jedinstvena prijatelja (kostimirani glumci) – papagaj Pero, medvjed Vlatko i Šumski (Knez od Zelenoga gaja), zaljubljenici u prirodu i društvene vrijednosti koji kroz razne avanture na zabavan način poučavaju djecu o vrijednostima života svih bića, prirode i društva. Svaki od likova na sebi svojstven način komunicira svoje ideje i potrebe, a cjelokupna komunikacija prožeta je humorom. Junaci prirode hrabro ulaze u brojne avanture u stvarnom i imaginarnom svijetu, susrećući se sa stvarnim ljudima u okolini, nastojeći jedan drugoga poučavati o onome što zna i voli. Pero, koji predstavlja papagaja i Vlatko, koji predstavlja medvjeda, uz svoja životinjska obilježja, nose i ljudske karakteristike te je lako odraziti sličnost s osobama iz stvarnog života, dok Šumski (Knez od Zelenoga gaja) predstavlja suprotnost – on je imaginaran lik koji uz ljudske posjeduje i nadnaravnu karakteristiku – sposobnost komuniciranja s biljkama, a u odnosu na Peru i Vlatka nosi ulogu svojevrsnog moderatora, inicijatora, a katkad i *moralnog stupa*. Tako su Junaci prirode, iako kostimirani glumci, zabavna inačica životinjsko-ljudskih odnosno imaginarnih likova koji u scenarijima razbijaju granice imaginacije i stvarnosti i čine zabavan trojac koji utjelovljuju dječju znatiželju, igru i maštu.

Tijekom provedbe projekta snimljeno je 14 epizoda u prosječnom trajanju od 10-ak do 15-ak minuta (osim posljednje koja traje približno 25 minuta) s ciljem prilagodbe nastavnom procesu kako bi se nakon gledanja epizode mogle provesti ostale nastavne aktivnosti. Videosadržaji postavljeni su na [Youtube kanalu Junaci prirode](#) te su učenici, osim u školi, epizode mogli pratiti i izvan škole.

Epizode:

1. Vrtonauti, 1. dio
2. Vrtonauti, 2. dio
3. Tragovlog: Zagrebačko blago
4. Tragovlog: Zagrebačko blago - Doručak s kraljem
5. Tragovlog: Zagrebačko blago - Šutljiva kumica
6. Tragovlog: Zagrebačko blago - Drama Panorama
7. Tragovlog: Zagrebačko blago - Blago na kraju tunela
8. Tragovlog: Zagrebačko blago - Šumovrt

9. Tragovlog: Zagrebačko blago - Kad se zumbuli nasmiju
10. Tragovlog: Zagrebačko blago - Najbolja karta na svijetu
11. Pričarica: Daj, Almo, ne gnjavi, 1. dio
12. Pričarica: Daj, Almo, ne gnjavi, 2. dio
13. Pričarica: Daj, Almo, ne gnjavi, 3. dio
14. Vrtonauti u školi

Sadržaji, motivi i scenariji obuhvatili su različite podteme održivog razvoja te brojne temeljne vrijednosti kao što su: zdravlje, priroda, humor, zaigranost, hrabrost, ljubaznost, mašta, individualnost, inspiracija, prijateljstvo, briga, bliskost, ljubav, komunikacija, emocionalna inteligencija, povjerenje, pohvale, posvećenost, predanost, podrška, razumijevanje, slušanje, suradnja, uzajamni napor, zajednički ciljevi, kreativnost, timski rad, prilagodljivost, rješavanje problema, svrha, napredak, pažnja... te se tako povezali s odgojno-obrazovnim ishodima nastavnih predmeta (hrvatski jezik, priroda i društvo, likovna kultura, glazbena kultura, sat razredne zajednice) i očekivanjima međupredmetnih tema (održivi razvoj, osobni i socijalni razvoj, građanski odgoj i obrazovanje, učiti kako učiti, informacijska i komunikacijska tehnologija).

Scenarije i režiju serijala potpisuju Nina Vidan, Nikola Radoš i Filip Sever, koji igraju Peru (Filip), Vlatka (Nina) i Šumskog (Nikola). Glazbu potpisuje Luka Gotovac, a vizuale Filip Rebrović. U serijalu se uz glavne pojavljuju povremeno i gostujući glumci, a lokacije snimanja obuhvaćaju Osijek, Zagreb i Valpovo. Dio serijala snimao je Mario Miloloža (BMF), dok se dio snimao mobitelom u formi vloga. Montažu potpisuju Mario Miloloža i Nina Vidan. Važno je naglasiti da su glumci imali veliki participativni doprinos te je tako postignut veći kreativni potencijal u stvaralačkom procesu kreiranja epizoda. Prve dvije epizode predstavljaju avanturu sadnje biljke te pripremu i nabavku svih potrebnih stvari za sadnju. Sljedećih 8 epizoda u formi vloga snimane su na različitim lokacijama glavnoga grada Hrvatske te su tematski vezane uz obilazak poznatih zagrebačkih parkova i drugih lokacija (Botanički vrt, Zrinjevac, Trg Bana Josipa Jelačića, Dolac, i dr.). Jedanaesta, dvanaesta i trinaesta epizoda inspirirane su autorskim djelom spisateljice Ane Đokić *Daj, Almo, ne gnjavi* i snimane su ispred dvorca Prandau-Normann u Valpovu u obliku interpretacije priča uz dodatne, specijalne efekte, a glumci u tim epizodama preuzimaju i nove uloge. Posljednja, četrnaesta epizoda, snimana je u Osnovnoj školi „August Šenoa“ Osijek, a u scenariju se, uz likove, pojavljuju učenici 1. i 2. razreda u svom školskom okruženju koji zajedno s junacima prirode, uz igru, istražuju školski park.

10.2. DIDAKTIČKI SET *DRAMČICA*

Didaktički set *Dramčica* namijenjen je učenicima 1. i 2. razreda osnovne škole, a svojim sadržajem prati edukativno-zabavni serijal *Junaci prirode*. S *Dramčicom* se mogu igrati i stariji učenici, ali i oni koji ne poznaju junake prirode kao likove jer se može prilagoditi raznim sadržajima i uzrastima. *Dramčica* je izrađena kao set od 30 slikovnih kartica s dramskim zadacima, tri drvene kocke koje predstavljaju glavne likove serijala (Peru, Vlatka i Šumskog) te uputa za uporabu, pakirane u ekovrećicu. Nakon provedbe projekta *Junaci prirode* u školama te za potrebe ovoga udžbenika *Dramčica* je prilagođena elektroničkom izdanju te se nalazi u prilogu na kraju udžbenika (Prilog 1).

Dramčicu je vrlo jednostavno upotrebljavati u nastavi. Učenici i učitelji ne moraju biti glumci i vrsni poznavatelji kazališnih termina jer globalni cilj dramskoga odgoja nije stvoriti dijete glumca, nego razvijati osobni, društveni i kulturni identitet pojedinca. Kocke i slikovne kartice, kao didaktička sredstva, mogu se upotrijebiti zasebno i/ili u kombinaciji, a učenike će potaknuti na dramsku igru, dramsko izražavanje i dramsko stvaralaštvo, što će pridonijeti njihovom i socijalnom razvoju, razvoju komunikacijskih i izražajnih sposobnosti, kreativnosti te oblikovanju kritičke svijesti o važnim društvenim temama. U tom procesu "stvaralačke igre i emotivnosti" dijete će svojom maštom transfigurirati druge, ali i sebe u druga živa ili neživa, stvarna ili nestvarna bića i pojave te na taj način dramatizirati situacije koje mu pomažu doživjeti svijet i samoga sebe (Ladika, 1970, 19). U svakom slučaju, dramski će rad učenicima osigurati slobodu samoizražavanja i pomoći im razviti maštu, ali i povećati „socijalnu osviještenost posebice kroz igranje uloga, mentalnu osviještenost, fluentnost govora, samopouzdanje, samopoštovanje, samodisciplinu i samouvjerenost“ (Scher i Verrall, 2005, 21). *Dramčica* će učenike potaknuti na aktivno učenje, komunikaciju, suradnju, stvaranje neobičnih ideja i rješenja, empatiju te timski rad. Preporučene dramske vježbe i tehnike, koje se navode i opisuju u daljnjem tekstu, ne trebaju se izvoditi odjednom i redom kako su opisane, nego dinamikom koja odgovara određenom razredu i uvjetima rada. Nakon odgledane edukativno-zabavne emisije *Junaci prirode* učitelj će sam odlučiti na koji način, u kojem dijelu sata i tijekom kojega će nastavnoga predmeta upotrijebiti *Dramčicu*.

DRAMSKE VJEŽBE S KOCKAMA

Tri kocke, u didaktičkom setu, predstavljaju likove iz edukativno-zabavnog serijala *Junaci prirode*: papagaja Peru, medvjeda Vlatka i čuvara prirode Šumskog, što je označeno njihovom slikom na jednoj od stranica kocke. Na preostalim stranicama kocka napisane su različite emocije: sreća, tuga, ljutnja, strah, iznenađenje, veselje, gađenje, ljubav, ponos, zabrinutost i zahvalnost. Preporučenim dramskim vježbama, koje se mogu izvoditi uz kocke, učenici ostvaruju odgojno-obrazovne ishode propisane Nacionalnim kurikulumima za Hrvatski jezik i Prirodu i društvo te očekivanja međupredmetne teme Održivi razvoj, Osobni i socijalni razvoj, Građanski odgoj i obrazovanje i Učiti kako učiti. Neki od glavnih odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja koji se postižu jesu: upravljanje emocijama i ponašanjem, ostvarivanje komunikacije s drugima, suradnja u zadanoj situaciji te izražavanje vlastitih potreba, misli i osjećaja razgovarajući o temama iz svakodnevnoga

života.

Duga emocija

Učenik izlazi pred razred, izabire jednu kocku (Peru, Vlatka ili Šumskog) i baca ju. Tada govori rečenicu, po izboru, u odabranom liku i u emociji koju je kocka odredila bacanjem. Rečenica može biti i neka iz pogledane epizode *Junaci prirode*. Ako učenik na kocki dobije sliku lika, a ne napisanu emociju, treba zauzeti pozu junaka sa slike te izgovoriti rečenicu u emociji po vlastitom izboru. Kocku može bacati nekoliko puta te istu rečenicu izgovarati u više različitih emocija, a ako se emocija ponovi, može izabrati prijatelja iz razreda koji će ju izgovoriti na svoj način.

Kocke se kasnije mogu upotrijebiti i za ponavljanje jezičnih sadržaja na satima hrvatskoga jezika (npr. učenik zamisli jednu imenicu, glagol ili pridjev pa ih izgovara kao iznenađeni Šumski ili uplašeni Vlatko), za ponavljanje tablice množenja na satima matematike (zadani ili izabrani račun množenja ili dijeljenja izgovara se u dobivenoj emociji na kocki) ili bilo kojeg drugog sadržaja za koji učitelj smatra da bi mogao povezati neke od odgojno-obrazovnih ishoda.

Kipovi

Učiteljica ili učenik baca kocku po izboru. Učenici su podijeljeni u parove tako da jedan predstavlja *kipara*, a drugi *glinu*. *Kipari* oblikuju *glinu* (cijelo tijelo i lice) u dobivenu emociju na bačenoj kocki. Modelirani kipovi mogu na trenutak *oživjeti* i reći jednu rečenicu o prirodi iz emocije u koju su modelirani. Ako se na bačenoj kocki dobije slika junaka, *kipar* modelira *glinu* u emociju po želji. Vježba se može izvoditi i individualno. Tada svaki učenik oblikuje kip vlastitim tijelom. Ovisno o odgojno-obrazovnom ishodu koji učitelj želi postići, učenici u određenoj emociji mogu prikazivati i prirodne pojave, različite pojmove, karakterne osobine i sl.

Zdrave navike

U vježbi sudjeluju svi učenici. Cilj je, igrajući zamišljenu situaciju, osvijestiti koje su sve zdrave navike potrebne za dobrobit osobnoga zdravlja. Učiteljica zadaje radnje koje učenici istodobno izvode pantomimski: *Budite se, perete zube, umivate se, izvodite tjelovježbu, doručkujete zdrave namirnice, odlazite u školu biciklom, u školi se igrate s prijateljima, učite, spremate svoje stvari u torbu i čistite radno mjesto, vraćate se kući iz škole biciklom, ručate zdrave namirnice, odmarate, pišete domaću zadaću, večerate zdrave namirnice, kupate se, perete zube, odijevate se za spavanje, odlazite na spavanje.*

Vježba se može izvoditi uz instrumentalnu glazbu i ponavljati uz neke od emocija dobivenih na kockama. Također, tema vođene improvizacije može se mijenjati ovisno o nastavnoj jedinici koja se obrađuje na satu.

Inačica te vježbe može biti takva da jedan učenik prikazuje pantomimski ono što mu zadaje učiteljica, u emociji koju je dobio na bačenoj kocki, dok ga ostali učenici u razredu oponašaju. Također učenik može prikazivati samo jednu zdravu naviku, u emociji koju dobije na bačenoj kocki, a da ostali učenici trebaju pogoditi što radi i u kojoj emociji.

Pantomimske sposobnosti u kojima se učenici služe samo mimikom i gestama bez govora i glasa, učenici dalje mogu uvježbavati i slikovnim karticama s dramskim zadatcima.

SLIKOVNE KARTICE S DRAMSKIM ZADATCIMA

Trideset slikovnih kartica podijeljeno je u tri seta po deset kartica prema epizodama edukativno-zabavnog serijala *Junaci prirode: Vrtonauti* (označene zelenom bojom), *Pričarica* (označene žutom bojom) i *Tragovlog: Zagrebačko blago* (označene smeđom bojom). Osim slikovnoga prikaza ključnih pojmova iz serijala na karticama se nalaze i razni dramski zadatci za cijeli razred.

Preporučenim dramskim vježbama i tehnikama učenici ostvaruju odgojno-obrazovne ishode propisane nacionalnim kurikulumima za Hrvatski jezik i Prirodu i društvo te očekivanja međupredmetne teme Održivi razvoj, Osobni i socijalni razvoj, Građanski odgoj i obrazovanje i Učiti kako učiti. Neka od glavnih očekivanja i odgojno-obrazovnih ishoda koji se postižu jesu: razgovaranje u skladu s interesima i potrebama poštujući interese i potrebe drugih, opisivanje na temelju promatranja, pripovijedanje kratke priče prema nizu slika, zaključivanje o utjecaju pojedinca i zajednice na osobnost i ponašanje, uočavanje povezanosti između prirode i zdravog života, prepoznavanje važnosti dobronamjernog djelovanja prema ljudima i prirodi te spontano i kreativno oblikovanje i izražavanje vlastitih misli i osjećaje pri učenju i rješavanju problema.

Pantomimska igra pogađanja i dramski zadatci za cijeli razred

Kako bi svima dobro znana igra postala još zanimljivija, na slikovnim karticama *Dramčice* nalaze se i dramski zadatci koji će potaknuti učenike da intenzivnije razmišljaju o motivima koji se pojavljuju u serijalu *Junaci prirode*.

Nakon što je učenik pantomimski prikazao pojam sa slikovne kartice, čita dramski zadatak koji izvode svi učenici u razredu. Na primjer, učenik pantomimski prikaže pojam *lješnjaci*, a kada ostali pogode što prikazuje, izvode zadatak koji je zadan na istoj slikovnoj kartici: *Oponašajući vjevericu prikupite nekoliko lješnjaka pa zbrojite koliko ih imate svi zajedno*.

Stvaranje priče i pripovijedanje

Osim pantomimske igre pogađanja, slikovne kartice učenike mogu potaknuti na stvaranje priča i pripovijedanje koje potiče kognitivni, emocionalni, socijalni, etički i govorni razvoj, a doprinosi i cjelokupnome razvoju djeteta (Velički, 2013).

Učenici samostalno, u paru ili u skupinama izvlače tri do pet slikovnih kartica (ili više) te po nizu slika stvaraju priču na neku od tema održivog razvoja: međuljudski odnosi i razlike, povezanost boravka u prirodi i zdravlja, zaštita okoliša i prirode, recikliranje, odnos čovjeka prema prirodi i životinjama i slično te svoju priču pripovijedaju razredu i/ili na školskim događanjima. Priča također može biti polazište i za stvaranje ilustracija na nastavnim satima likovne kulture, što u takvoj kombinaciji, uz maleni drveni okvir s vratašcima, tzv. butaj, postaje kamišibaj¹ pa učenici svoju priču mogu pripovijedati s pomoću slika.

Zamrznuti prizor

Bilo koja izvučena slikovna kartica može postati temom koju će učenici prikazati zamrznutim prizorom. Na primjer, izvuku li učenici slikovnu karticu *grožđe*, učiteljica može zadati temu berbe grožđa na kojoj se dogodilo nešto neobično ili ako pak izvučena slikovna kartica prikazuje *grablje*, učenici zamrznutim prizorom

¹ Kamišibaj jest umjetnost pripovijedanja priča s pomoću ilustracija koje se izmjenjuju u malenome drvenom okviru s vratašcima, svojevrsnome stolnom kazalištu koje se naziva butaj. Kamišibaj potječe iz Japana, zemlje duge tradicije slikonarativne umjetnosti, a u doslovnome prijevodu s japanskoga jezika kamišibaj znači *papirnato kazalište* (Nemec, 2023).

mogu prikazivati okopavanje zemlje gdje su ugledali neke predmete iz prapovijesnoga doba. Važno je da učenici pri oblikovanju zamrznutog prizora točno znaju koji su lik te da se užive u njegov način ponašanja i razmišljanja. Učitelj zadanim znakom ili jednostavnim stavljanjem ruke na rame likovima zamrznutog prizora može postavljati pitanja, dok učenici odgovaraju iz lika. Posebnost te dramske tehnike jest u tome što zaustavljeni prizor učitelj dogovorenim znakom može i *oživjeti*, odnosno pokrenuti s ciljem interakcije među likovima, a može ga i poput videosnimke vraćati unatrag ili unaprijed (Čubrilo i sur., 2017).

Ritam-mašina

Učenici ritam-mašinom mogu *oživjeti* zamrznuti prizor iz prethodne vježbe, ali mogu i neovisno o njoj, podijeljeni u skupine, izvući jednu slikovnu karticu iz seta po želji te pojam prikazati pokretom i zvukom ili riječju koji se ritmički ponavljaju, oblikujući tako ritam-mašinu. Cilj je ponavljajućim zvukom i pokretom otkriti svoj unutarnji ritam, „a ne klišeje raznih etiketa“ (Boal, 2009, 91). Učitelj ili učenik iz druge skupine može pokušati *svirati* na ritam-mašini (npr. dodiranjem na rame *utišavati* ili *pojačavati* aktivnosti učenika, neke sasvim zaustaviti, a neke ostaviti da pojedinačno *rade*) (Čubrilo i sur., 2017).

KOCKE I SLIKOVNE KARTICE U KOMBINACIJI

Uporabom kocaka i slikovnih kartica u kombinaciji učenici mogu izvoditi *improvizirani dijalog* ili *improvizirani prizor* pa i *jednostavnu scensku improvizaciju*, ovisno o planiranim odgojno-obrazovnim ishodima. Scher i Verrall (2005) improvizaciju nazivaju čudesnim sredstvom za samoizražavanje, promatranje i kreativnost te učinkovitom metodom za otkrivanje i razvijanje karaktera.

Improvizirani dijalog

Zadamo li učenicima da izvode *improvizirani dijalog*, bacat će jednu od kocaka te izvući slikovnu karticu. U emociji koju dobiju bacanjem kocke razgovarat će o pojmu koji su izvukli na slikovnoj kartici. Na primjer, ako učenici izvuku slikovnu karticu šuma te jedan učenik na bačenoj kocki dobije emociju *sreća*, a drugi *iznenađenje*, razgovarat će u dobivenim emocijama o tome što mogu vidjeti u šumi ili kako će očistiti šumu od smeća. Učitelj će prije improviziranoga dijaloga sa svim učenicima u razredu razgovarati o izvučenom pojmu sa slikovne kartice te učenicima koji ulaze u improvizirani dijalog zadati početnu rečenicu razgovora ili im dati određene smjernice po želji. Učenici mogu ući i u ulogu lika – Pere, Vlatka ili Šumskog, ovisno o tome koju su kocku izabrali baciti.

Improvizirani prizor

Spontanost i slobodno izražavanje mogu se vježbati i improviziranim prizorom koji učitelj po potrebi može usmjeravati tijekom izvođenja, ali u pravilu zadane okolnosti dogovaraju se prije početka prizora (događaj i povod, mjesto i vrijeme radnje, likovi, motivacija likova, međusobni odnosi, uzroci ponašanja i posljedice događaja). „Najtipičniji i najefektniji oblik improviziranog prizora jest onaj u kojem je zadan nekakav sukob među likovima, npr. svađa među braćom ili s vršnjacima, sukob s roditeljima itd. Sukob može biti zadan naslovom ili početnom rečenicom.“ (Čubrilo i sur., 2017, 52). Tako slikovna kartica može odrediti naslov ili početnu rečenicu prizora, a kocke likove i emocije koje će prikazivati njihov međusobni odnos.

Jednostavna scenska improvizacija

Učenike podijelimo u nekoliko skupina. Biraju se predstavnici kojima je zadatak baciti kocku te izvući slikovnu

karticu. U zadanom vremenu učenici zajedno oblikuju prizor prema pojmu izvučenom na slikovnoj kartici te liku i emociji koje je odredila kocka. Na primjer, izvuče li predstavnik skupine pojam *vrt* i na bačenoj kocki *Pero* dobije emociju *ljutnja*, skupina može oblikovati scenu o pticama koje je nešto naljutilo u vrtu. U pravilu, učenici sami dogovaraju priču, broj prizora, mjesta događanja, potrebne rekvizite i scenografiju. Učenici igraju svoje prizore za ostale skupine učenika te međusobno komentiraju viđeno.

Svi improvizirani prizori i scene mogu se, po želji, dalje dorađivati i razviti u igrokaz ili predstavu koju učenici potom izvode na smotrama, festivalima ili školskim i kulturnim događanjima.

10.3. METODIČKI SCENARIJI

Nakon provedenog projekta *Junaci prirode* učiteljice koje su sudjelovale sa svojim učenicima u projektnim aktivnostima pozvane su na daljnju suradnju u obliku slanja svojih metodičkih scenarija u kojima je vidljiva uporaba zabavno-edukativnog serijala *Junaci prirode* i didaktičkog seta *Dramčica*. Odazvalo se 13 učiteljica s 24 metodička scenarija koja su prikazana u nastavku ovoga udžbenika zajedno s popratnim nastavnim materijalima i fotografijama, a za koje su učiteljice potpisale suglasnost kojom dopuštaju njihovo objavljivanje.

Metodički scenariji pisani su uglavnom za 1. i 2. razred osnovne škole, a poneki za 3. i 4. razred. U najvećoj mjeri odnose se na nastavu hrvatskoga jezika, prirode i društva te sata razrednika, a u manjoj mjeri na nastavu matematike i likovne kulture. Poneki metodički scenariji prikazuju proces rada u izvannastavnim aktivnostima, poput ekološke grupe i dramske skupine te u produženom boravku i organiziranom slobodnom vremenu. Osim u učionicama, metodički scenariji izvodili su se i izvanučionički (na otoku Lokrumu, u školskom dvorištu, na igralištu te pokraj potoka i ribnjaka), a poneki integrirano i projektno duže od 45 minuta koliko traje jedan nastavni sat. Svi scenariji sadrže osnovne podatke o učiteljici, školi i razredu, nastavnom predmetu i nastavnoj jedinici, sadrže ključne pojmove, odgojno-obrazovne ishode nastavnoga predmeta te domene i očekivanja međupredmetne teme Održivi razvoj, sadrže detaljno opisanu artikulaciju odgojno-obrazovnoga procesa te refleksiju i preporuke učiteljice.

OSNOVNI PODATCI
Učiteljice: Anica Arkulin i Ivana Curić
Škola: Osnovna škola <i>Ivana Gundulića</i> Dubrovnik
Razred: 1.
Prostor izvođenja: učionica produženoga boravka, otok Lokrum
Trajanje: pet sunčanih sati
NASTAVNI PREDMET
PRIRODA I DRUŠTVO (izvanučionička nastava)
NASTAVNA JEDINICA
Botanički vrt
KLJUČNI POJMOVI
botanički vrt, rezervat, šumska vegetacija, legenda, Lokrum
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
a.1.1. Učenik uspoređuje organiziranost prirode opažajući neposredni okoliš. b.1.1. Učenik uspoređuje promjene u prirodi i opisuje važnost brige za prirodu i osobno zdravlje. a.b.c.d.1.1. Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okruženju i koristi se različitim izvorima informacija.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima. odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života. odr B.2.1. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Djelovanje
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO Učiteljica daje učenicima uputu da upamte što više detalja iz 8. nastavka serijala <i>Junaci prirode</i> . Učenici gledaju, a zatim komentiraju 8. epizodu Junaka prirode: E8/"Tragovolog: Zagrebačko blago: Šumovrt" Učiteljica priprema učenike za terensku nastavu. <i>Najava cilja izvanučioničke nastave: Danas ćemo promatrati sve što se nalazi na otoku Lokrumu i u botaničkom vrtu.</i>

GLAVNI DIO

Učiteljice i učenici započinju terensku nastavu odlaskom brodom na otok Lokrum. Organiziran je prijevoz učenika autobusom do Starog grada te brodom do Lokruma.

Prethodno ponavljamo pravila ponašanja na terenskoj nastavi, na brodu i na samom otoku.

Koja prijevozna sredstva poznajete? Koja su pravila ponašanja u prometu? Kada posjećujemo neko mjesto, na što sve moramo paziti?

Dolazak na odredište. Razgovor o svemu što uočavaju.

Koje životinje žive na Lokrumu? Kako postupamo s njima? Kako se odnosimo prema biljkama? Što se događa s biljkama u proljeće? Koje sve promjene vidite?

Podjela u dvije skupine.

Jedna skupina ostaje u parku i ima organizirane igre uz didaktički set *Dramčica* (dramski zadatci na slikovnim karticama *Kolodvor* i *Šuma* (prilagođeno)).

Druga skupina učenika odlazi u botanički vrt, promatra i pamti što su sve uočili, koje su biljke koje nikada nisu vidjeli do sada.

ZAVRŠNI DIO

Rad u razredu nakon terenske nastave.

Razgovor o botaničkom vrtu, o promjenama u prirodi u proljeće. Istraživanje o Rajskej ptici, cvijetu koji se najviše svidio učenicima.

Svi zajedno izvode dramski zadatak sa slikovne kartice *Botanički vrt (Dramčica)*.

Evaluacija (NL 1)

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Serijal *Junaci prirode* i *Dramčica* u ovom su se slučaju odlično spojili s nastavnim predmetom Priroda i društvo, poslužili su kao uvod u dan pun novih pojmova, novih sadržaja i dan ispunjen raznim aktivnostima.

Učenici su općenito na svaku epizodu reagirali s oduševljenjem, bili su aktivni u sudjelovanju, javljali se s primjerima, s odgovorima na postavljena pitanja. Učenike nije trebalo dodatno motivirati, sam videomaterijal dovoljno ih je potaknuo na iznošenje vlastitih mišljenja i primjera. Učenici su vrednovali terensku nastavu evaluacijskim listićem koji se sastoji od nekoliko pitanja. Sat kao sat, odnosno terenska nastava prošla je bolje od očekivanog. Uspjeli smo vidjeti dosta toga, promatrati biljke i životinje i poigrati se. Ono što bismo napravile drukčije jest nošenje likovnog pribora (crtači blok, bojice, flomasteri) tako da učenici na licu mjesta crtaju po promatranju.

NASTAVNI LISTIĆ 1 EVALUACIJA TERENSKE NASTAVE

			
TERENSKA NASTAVA – BOTANIČKI VRT			
IGRE – <i>DRAMČICA</i>			
ISTRAŽIVANJE – NAJZANIMLJIVIJA BILJKA			

			
TERENSKA NASTAVA – BOTANIČKI VRT			
IGRE – <i>DRAMČICA</i>			
ISTRAŽIVANJE – NAJZANIMLJIVIJA BILJKA			

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Iva Černošek
Škola: OŠ M. P. Katančiča Valpovo, PŠ Nard
Razred: 1.
Trajanje: 90 minuta
Prostor izvođenja: učionica, naše selo, školsko dvorište
NASTAVNI PREDMET
PRIRODA I DRUŠTVO (izvanučionička nastava)
NASTAVNA JEDINICA
Proljeće - Proljetna šetnja prirodom
KLJUČNI POJMOVI
godišnje doba - proljeće, promjene u prirodi, istraživanje, osjetila, sadnja biljke
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
<p>PID OŠ A.1.1. Učenik uspoređuje organiziranost u prirodi opažajući neposredni okoliš. Razvrstava bića, tvari ili pojave u skupine primjenom određenoga kriterija, objašnjavajući sličnosti i razlike među njima.</p> <p>Otkriva da cjelinu čine dijelovi, da se različite cjeline mogu dijeliti na sitnije dijelove. Dijelovi i cjeline imaju različita svojstva/obilježja.</p> <p>PID OŠ B.1.1. Učenik uspoređuje promjene u prirodi i opisuje važnost brige za prirodu i osobno zdravlje.</p> <p>Opisuje vremenske prilike, rast i razvoj biljke.</p> <p>Povezuje izmjenu godišnjih doba s promjenama u prirodi.</p> <p>Promatra i predviđa promjene u prirodi u neposrednome okolišu. (Opažanjem i praćenjem promjena u prirodi u svome neposrednom okolišu učenik bilježi promjene, opisuje viđeno, prikazuje crtežom i predstavlja dobivene rezultate, na primjer vremenske promjene, promjene u biljnome i životinjskome svijetu, djelatnost ljudi tijekom godišnjih doba.)</p> <p>PID OŠ A.B.C.D.1.1. Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okružju i koristi se različitim izvorima informacija.</p> <p>Opaža i opisuje svijet oko sebe služeći se svojim osjetilima i mjerenjima.</p> <p>Crta opaženo i označava/imenuje dijelove.</p>
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
<p>odr A.1.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima.</p> <p>odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života.</p> <p>odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.</p>
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO

Učenici igrom vješala u skupinama pokušavaju odgonetnuti traženi pojam: PROLJEĆE.

GLAVNI DIO

Nakon što učenici odgonetnu pojam PROLJEĆE, pišemo ga u sredinu ploče/bilježnice i olujom ideja zajednički stvaramo umnu mapu (pišemo sve čega se učenici sjete, a vezano je uz proljeće).

Učiteljica zatim najavljuje gledanje 2. epizode Vrtonauta.

Što u proljeće rade naši Junaci prirode, pogledat ćemo u 2. epizodi Vrtonauta.

[E2/"Vrtonauti, 2. dio"](#)

Slijedi razgovor o pogledanoj epizodi, učenici iznose vlastita zapažanja.

Učiteljica zatim najavljuje izvanučioničku nastavu.

Je li proljeće došlo i u naše selo i možemo li i mi postati Vrtonauti, otkrit ćemo u šetnji prirodom. Naoštrit ćemo sva svoja osjetila i za vrijeme šetnje bilježiti što sve vidimo, čujemo, mirišemo, što dodirujemo i kušamo. Tako ćemo saznati je li sve spremno da i mi posadimo svoju biljku.

Proljetna šetnja prirodom

Tijekom šetnje učenici istražuju prirodu u proljeće i bilježe u nastavni listić (NL 1) što su sve vidjeli, čuli, pomirisali, što su dodirnuli i kušali.

Zatim se vraćaju u školsko dvorište.

Sadnja biljke

Na dvorištu ih čeka biljka s porukom *Posadi me!* i vrtlarski pribor.

Učenici sade biljku, dizanjem palca vrednuju svoj uradak i fotografiraju se za uspomenu.

Potom odlaze u učionicu.

ZAVRŠNI DIO

Osmišljavanje i pripovijedanje Proljetne priče (sinteza sadržaja)

Uz pomoć *Dramčice*, tj. slikovnih kartica, učenici osmišljavaju i pripovijedaju priču o proljeću u svome selu.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Učenici su nakon pogledane epizode *Vrtonauti 2* odmah poželjeli biti u ulozi junaka prirode i posaditi vlastitu biljku. Likovi iz serijala izuzetno su pozitivno utjecali na njih i motivirali ih na djelovanje. Također je učenicima bilo važno da se biljka koju će posaditi dobro osjeća, kao i Božena uz Šumskog, pa su bili vrlo pažljivi prilikom promatranja prirode osjetilima, uočavanja i bilježenja proljetnih promjena u okolišu. Zaključili su da biljka koju će posaditi za svoj rast treba povoljne uvjete pa ako ih nađu u prirodi oko sebe, vrijeme je za sadnju! Upravo je tako i bilo i uspješno su, zajedničkim dogovorom i suradnjom, posadili svoju biljku.

Slikovne kartice iz *Dramčice* koje su nam na kraju poslužile za sintezu sadržaja izvrsna su podloga i za pripovijedanje prema poticaju u nastavi Hrvatskoga jezika. Idućeg puta svakako trebamo nastaviti sa satom Hrvatskoga jezika jer su učenici nakon ovih aktivnosti vrlo motivirani za daljnji rad.

Preporuka je da učitelj unaprijed pripremi prostor za sadnju biljke u školskom dvorištu, osigura sadnice i vrtni pribor. Također treba pripremiti nastavne listiće za bilježenje zapažanja tijekom šetnje prirodom.

NASTAVNI LISTIĆ 1

ZAPAŽANJA TIJEKOM ŠETNJE PRIRODOM

PROLJETNA ŠETNJA PRIRODOM

VIDIM

ČUJEM

DODIRUJEM

MIRIŠEM

KUŠAM

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Sonja Majer Ćatić
Škola: OŠ kralja Tomislava, Našice
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
PRIRODA I DRUŠTVO
NASTAVNA JEDINICA
Brinem se za sebe i svoj okoliš – pravilna prehrana i tjelovježba – vježbanje i ponavljanje
KLJUČNI POJMOVI
pravilna prehrana, namirnice, obroci, energija, tjelovježba
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
PID OŠ A.1.1. Učenik uspoređuje organiziranost u prirodi opažajući neposredni okoliš. -navodi dnevne obroke -navodi primjere redovitoga održavanja tjelovježbe - objašnjava utjecaj prehrane, osobne higijene i tjelovježbe s očuvanjem zdravlja. PID OŠ B.1.1. Učenik uspoređuje promjene u prirodi i opisuje važnost brige za prirodu i osobno zdravlje. - navodi primjere za očuvanje osobnoga zdravlja - objašnjava važnost raznolike prehrane i tjelesne aktivnosti za očuvanje zdravlja PID OŠ A.B.C.D.1.1. Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okružju i koristi se različitim izvorima informacija.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života. odr C.1.2. Identificira primjere dobrog odnosa prema drugim ljudima.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO Gledanje dijela 4. epizode Junaka prirode: E4/"Tragovlog: Zagrebačko blago - Doručak s kraljem" Razgovor: Što su naši junaci napravili prije daljnje potrage za blagom? Što je pojeo Vlatko, što Šumski, a što Pero? Jesi li ti danas doručkovao?
GLAVNI DIO U razgovoru s učenicima povezivati osobno iskustvo i stečena znanja.

Kakvu hranu moramo jesti kako bismo bili zdravi i ostali zdravi? Što znači jesti pravilnu i zdravu prehranu? Što znači jesti raznoliku hranu? Koliko obroka jedemo tijekom dana? Zašto nije zdravo preskakati obroke tijekom dana? Što nam daje hrana koju jedemo? Koje namirnice trebaju sadržavati obroci tijekom dana? Zašto je zdravo jesti sezonsku hranu?

Pogledajte ova dva dječaka. Pokazujem nacrtana dva lika. To su Bucko i Zdravko.

Što misliš, zašto se izgled Buckova tijela razlikuje od izgleda Zdravkova tijela? Što misliš, što voli jesti Bucko, a što Zdravko?

Vaš današnji zadatak bit će da iz reklamnih letaka izrežete one namirnice koje voli jesti Bucko (nezdrave namirnice) i one koje voli jesti Zdravko (zdrave namirnice).

Učenici su podijeljeni u dvije skupine. Izrezuju namirnice i lijepe ih na Bucka i Zdravka.

Fotografija 1. Bucko - nezdrave namirnice

Fotografija 2. Zdravko - zdrave namirnice

Analiza uradaka: U kojem dijelu piramide prehrane nalazimo namirnice koje voli jesti Bucko? U kojem dijelu piramide nalazimo namirnice koje voli jesti Zdravko? Što bismo poručili Bucku? Zašto bi trebao promijeniti svoju prehranu? Zašto bi trebao više vježbati?

ZAVRŠNI DIO

Podjela kartica TOČNO/NETOČNO. Učitelj izgovara tvrdnju, a učenici podižu karticu TOČNO ako je tvrdnja točna, a NETOČNO, ako je tvrdnja netočna.

Npr.:

Pravilna prehrana važna je za zdravlje. (T)

Hranom ne dobivamo energiju. (N)

Tijekom dana potrebno je pojesti 5 obroka. (T)

Obrok koji jedemo u podne zove se večera. (N)

Igra kipova – jedan po jedan učenik pokazuje vježbu, a ostali učenici oponašaju.

Samoprocjena rada – razgovor s učenicima. Podigni palac ako si se danas dobro osjećao na satu.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Serijalom *Junaci prirode* koristimo se u uvodnom dijelu sata kao motivacijom za razgovor s učenicima. Učenici su pozitivno reagirali na prikaz dijela epizode. Sviđaju im se sva tri lika. Aktivno su sudjelovali u realizaciji sata. Svi su učenici sudjelovali u pripremljenim aktivnostima. Učenici su vrednovali nastavni sat u zadnjoj etapi sata. Ocijenili su sat podizanjem ili spuštanjem palca. Svi su učenici pozitivno ocijenili sat. Dobro sam se osjećala, smatram da sam ostvarila zadane ishode. Sat je dinamičnije započeo, a radna atmosfera nije se stišavala tijekom cijelog nastavnog procesa. Nije bilo problema. Učenici su sudjelovali u svim etapama sata. Cilj je sata ostvaren.

Preporučujem da se učenicima s teškoćama pomogne pri uporabi škara, a darovitim učenicima zada dodatni zadatak kojim će istražiti tko su vegetarijanci.

OSNOVNI PODATCI
Učitelj: Ivana Glavaš
Škola: OŠ Ivan Goran Kovačić, Velika
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
HRVATSKI JEZIK
NASTAVNA JEDINICA
Sastavljanje rečenica
KLJUČNI POJMOVI
riječ, rečenica, priča, osjećaji
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
OŠ HJ A. 1. 1 Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.
OŠ HJ A. 1. 2 Učenik sluša jednostavne tekstove.
OŠ HJ A. 1. 3 Učenik čita tekstove primjerene početnom opismenjavanju i obilježjima jezičnoga razvoja.
OŠ HJ A. 1. 4 Učenik piše školskim formalnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr. C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.
odr. C.1.2. Identificira primjere dobrog odnosa prema drugim ljudima.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO
Ishod aktivnosti: učenik poštuje pravila uljudnoga ophođenja tijekom razgovora; razgovara u skladu sa svojim interesima i potrebama; poštuje pravila uljudnoga ophođenja tijekom razgovora.
Opis aktivnosti:
Pitanjima uvodim učenike u razgovor o rečenicama. <i>Od čega se sastoji rečenica? Jesu li riječi u rečenici složene bez reda? Kakvim slovom rečenica počinje? Čime rečenica završava? Koje rečenične znakove stavljamo na kraju rečenice?</i>
GLAVNI DIO
Ishod aktivnosti: učenik povezuje napisano slovo s glasom; povezuje glasove i slova u slogove i cjelovitu riječ te riječi u rečenicu; čita riječi, rečenice, tekstove primjereno početnomu

opismenjavanju; sluša i razumije uputu i postupa prema uputi (korištenje didaktičkog seta *Dramčica* – kockice i slikovne kartice).

Opis aktivnosti: Bacaju kockice i uz svaku emociju smišljaju odgovarajuću rečenicu. Nakon toga izvlače karticu i jednom rečenicom opisuju što vide na kartici. Zapisuju rečenicu. Po mogućnosti u istu rečenicu dodaju i emociju koju su izabrali na kockici. Na napisanu rečenicu postavljaju što više pitanja tako da je rečenica odgovor.

Wordwall osmosmjerka:

[Osmosmjerka](#)

ZAVRŠNI DIO

Ishod aktivnosti: učenik prikazuje svoj rad, koristi se naučenim pojmovima i riječima, povezuje riječi i rečenice s temom sata: blago. Opis aktivnosti: učenici u paru izlaze pred razred i prikazuju svoje rečenice. Ostali učenici paze je li rečenica pravilno napisana (poredak riječi, rečenični znak).

Evaluacija (Prilog 1)

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Dramčica motivirajući djeluju na djecu. Izvrsno je povezana s nastavnom jedinicom navedenog predmeta. Učenici su bili oduševljeni kockicama i takvim načinom rada. Njima je to bilo učenje kroz jedan oblik igre i svi su željeli sudjelovati u bacanju kockica i izvlačenju kartica. Učenici su vrednovali sat u tablici. Unošenje *Dramčice* u sat donijelo je pozitivna iskustva i želju za daljnjim radom na sličan ili isti način. Problemi su se pojavili jedino kod bacanja kockice kada je trebalo izraziti osjećaj gađenja, ali to smo riješili tako da sam im rekla kako mogu izraziti neko negodovanje ili reći/pokazati/ izraziti osjećaj kada im se nešto ne sviđa. S obzirom na to da je to bio prvi razred, mišljenja sam da ne bih ništa mijenjala, osim, možda, bacanje kockica. Služila bih se samo slikovnim karticama. Sat je protekao u potpunosti onako kako sam zamislila. Djeca su bila motivirana i rado su sudjelovala u realizaciji. Tijekom cijelog projekta svi su bili uzbuđeni i jedva su čekali novu videolekciju i *Dramčicu*.

Preporučujem da djeca s teškoćama imenuju pojmove na slikovnim karticama, pokažu ono najbitnije, a priču nacrtaju.

Ovdje možete pogledati prikaz svih aktivnosti koje smo radili tijekom provedbe projekta *Junaci prirode*: [Prikaz aktivnosti](#)

PRILOG 1

EVALUACIJSKI LISTIĆ

	DA	NE
SVIDJELA MI SE <i>DRAMČICA</i> .		
USPIO/USPJELA SAM SASTAVITI REČENICU.		
VOLIO/VOLJELA BIH PONOVO SUDJELOVATI U TAKVOM OBLIKU RADA.		

EVALUACIJSKI LISTIĆ

	DA	NE
SVIDJELA MI SE <i>DRAMČICA</i> .		
USPIO/USPJELA SAM SASTAVITI REČENICU.		
VOLIO/VOLJELA BIH PONOVO SUDJELOVATI U TAKVOM OBLIKU RADA.		

EVALUACIJSKI LISTIĆ

	DA	NE
SVIDJELA MI SE <i>DRAMČICA</i> .		
USPIO/USPJELA SAM SASTAVITI REČENICU.		
VOLIO/VOLJELA BIH PONOVO SUDJELOVATI U TAKVOM OBLIKU RADA.		

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Monika Mužar-Kos
Škola: OŠ <i>Hinka Juhna</i> Podgorač – PŠ Stipanovci
Razred: 4.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica (školsko dvorište)
NASTAVNI PREDMET
PRIRODA I DRUŠTVO
NASTAVNA JEDINICA
Životni ciklus biljke cvjetnjače
KLJUČNI POJMOVI
životni ciklus, biljka cvjetnjača, životni uvjeti, rast i razvoj biljke
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
PID OŠ B.4.2. Učenik analizira i povezuje životne uvjete i raznolikost živih bića na različitim staništima te opisuje cikluse u prirodi. - Opisuje životne cikluse u prirodi (na primjeru biljke cvjetnjače).
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr C.2.3. Prepoznaje važnost očuvanje okoliša za opću dobrobit. PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA Priroda i društvo: provođenje pokusa utjecaja životnih uvjeta na rast i razvoj sjemenke, tj. na uvjete klijanja.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Domena: Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO SATA
MOTIVACIJA Na početku sata učenici slažu puzzle na tabletima čije je rješenje rast i razvoj biljke graha. Puzzle - rast i razvoj graha

GLAVNI DIO SATA
SPOZNAVANJE NASTAVNIH SADRŽAJA

Nakon toga slijedi razgovor s učenicima o dobivenoj fotografiji. Učenici su složili fotografiju na kojoj je prikazan ciklus rasta mlade biljke graha.

Slijedi razgovor s učenicima o pojmu ciklusa. *Jesmo li čuli za pojam ciklus?*

Učenici promatraju napisane pojmove:

jesen, zima, proljeće, ljeto...jesen, zima, proljeće, ljeto...

jutro, prije podne, podne, poslije podne, večer, noć... jutro, prije podne, podne, poslije podne, večer, noć.

Što možemo zamijetiti napisanim pojmovima? Učenici zaključuju da se pojmovi nižu jedan za drugim određenim redoslijedom te na taj način nastaje ciklus. Učiteljica pojašnjava na zadanim primjerima da je ciklus kružni slijed pojava koje se ponavljaju.

Učiteljica pojašnjava pojam životnog ciklusa biljke s pomoću videolekcije:

[Videolekcija - Životni ciklus biljke](#)

Rekreativna stanka – učenici izvode pantomimsku igru pogađanja s pomoću slikovnih kartica iz didaktičkog seta *Dramčica*.

Opis igrice: Učenici izlaze i pojedinačno izvlače kartice iz zadanog seta te pantomimskom radnjom prikazuju pojam koji su izvukli iz seta slikovnih kartica. Ostali učenici pogađaju o kojem je pojmu riječ. Uz pomoć dramskih zadataka na poleđini izvučenih kartica učenici lakše pantomimom prikazuju zadani pojam.

UTVRĐIVANJE NASTAVNIH SADRŽAJA

Nakon igre pantomime učenici gledaju 2. epizodu serijala *Junaci prirode*. Na taj način pripremaju se za izvođenje stvaralačkog zadatka u završnoj fazi sata.

[E2/"Vrtonauti, 2. dio"](#)

Sažimanje/uopćavanje

Igrica – od zadanih kartica složiti pravilnim redoslijedom kako raste biljka graha.

ZAVRŠNI DIO SATA

Stvaralački zadatak:

Učenici dobivaju zadatak zasaditi svoju sjemenku graha. Zadatak s prethodnog sata (donijeti pribor, zemlju i sjemenku za sijanje biljke). Učenici sade biljku graha u svoje posude.

Zadatak za domaću zadaću:

U nadolazećem razdoblju učenici moraju pratiti promjene u rastu biljke te ih bilježiti u kalendar rasta biljke.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

U ovoj pripremi upotrijebljene su slikovne kartice *Dramčice* i one su poslužile učenicima u rekreativnoj stanci kao pantomimska igra pogađanja pojmova koji su učenike uvodili u obradu nastavnih sadržaja u glavnom dijelu sata.

U glavnom dijelu sata korištena je epizoda *Vrtonauti* (2. epizoda) kao medijsko nastavno sredstvo preko koje su učenici dobili upute na koji je način potrebno zasaditi određenu sjemenku i koji su uvjeti biljci potrebni za njezin rast i razvoj.

Slikovne kartice *Dramčice* u ovoj pripremi omogućili su učenicima da na zabavan i kreativan način naprave kratku rekreativnu stanku koja ih je zadanim pojmovima na slikovnim karticama uvodila učenje ostalih pojmova u središnjem dijelu sata. Učenici su se koristeći se karticama zabavili, nasmijali i u kratkoj stanci odmorili i pripremili za usvajanje sadržaja u glavnom dijelu sata.

Medijski sadržaj epizode *Vrtoanuti* potaknula je učenike na razmišljanje da i oni sami mogu zasaditi svoju biljku graha o kojoj će se morati brinuti te čiji će rast i razvoj pratiti i bilježiti u svoje tablice rasta biljke. U toj epizodi učenici su dobili točne upute što im je sve potrebno

te kako zasaditi svoju biljku. Također ta epizoda osvijestila im je to da svaki učenik mora biti odgovoran za biljku te da se treba brinuti o njoj kako bi neometano mogla rasti i razvijati se. Takav način rada i obrade nastavnih sadržaja učenicima je bio zanimljiv i poučan jer su preko didaktičkih i medijskih materijala dobili informacije o životnom ciklusu rasta biljke.

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Ljiljana Mikšić
Škola: OŠ <i>Turanj</i> , Karlovac
Razred: 2.
Trajanje: 90 minuta
Prostor izvođenja: razredna učionica
IZVANNASTAVNA AKTIVNOST
Ekološka grupa
NASTAVNA JEDINICA
Živi svijet: Biljke
KLJUČNI POJMOVI
biljka cvjetnjača, uvjeti života, korijen, stabljika, list, cvijet i plod, uzgoj biljke
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
PID OŠ A.B.C.D. 2.1. Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okružju i koristi se različitim izvorima informacija.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr B.2.1. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom. odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Djelovanje; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
<p>UVODNI DIO</p> <p>Gledamo epizodu Junaka prirode: E2/"Vrtonauti, 2. dio"</p> <p>Razgovor: <i>Nakon nabavke materijala potrebnog za sadnju biljke, Pero, Vlatko i Šumski vratili su se u dvorište DOKKICE i zajedničkim snagama posadili svoju papričicu Boženu. Što im je sve bilo potrebno? Gdje su posadili Boženu? Zašto uzgajamo papriku? Otkud nam dolazi paprika? S kojeg kontinenta?</i></p> <p><i>Kad sadimo sjeme? U koje godišnje doba? U koje godišnje doba presadimo biljku u vrt? Koje uvjete mora imati biljka da bi nam donijela plod? U koje godišnje doba beremo plod? Što vas se najviše dojmilo u ovoj epizodi? Kako se trebamo odnositi prema biljkama?</i></p> <p><i>Najava cilja:</i> Danas ćemo i mi sijati ili saditi mladu biljku.</p> <p>GLAVNI DIO</p> <p><i>Što ste donijeli? Koje sjeme? Što nam je sve potrebno da bismo posijali ili posadili biljku?</i></p> <p>Sijemo i sadimo biljke.</p>

Ponavljamo o uvjetima koje biljka mora imati da bi izrasla.

ZAVRŠNI DIO

Rješavamo nastavni listić (dijelovi biljke).

Istraživački rad

REFLEKSIJA I PREPORUKE

S obzirom na usku povezanost tema koje videozapisi obrađuju i naše izvannastavne aktivnosti (ekologija), materijali odlično nadopunjuju znanje učenika i na zanimljiv način pruža im dodatne informacije.

Učenici su reagirali izrazito pozitivno i aktivno su sudjelovali u satu; svi učenici jedva su čekali novi sat i nove sadržaje, što inače i nije slučaj sa svim ostalim aktivnostima koje u školi provodimo.

Dobre reakcije i motiviranost učenika uvijek su najveće zadovoljstvo svake učiteljice (i drugih pedagoških radnika koji rade s djecom).

Unošenje videozapisa i didaktičkih materijala zasigurno je pomoglo pridobivanju pozornosti učenika, a temu koja ne mora nužno biti pretjerano zanimljiva djeci ovog uzrasta učinila je atraktivnom i zanimljivom.

Ne mogu izdvojiti nikakve posebne probleme, a o mogućim zahtjevnijim odgojno-obrazovnim zadacima radije govorim kao o dobrodošlim izazovima.

Idućeg puta pokušala bih organizirati nastavu izvan učionice (što i inače nastojim kad god se pruži mogućnost, a posebno kad su nastavni sadržaji vezani uz ekologiju, prirodu i okoliš).

Mislim da bez mnogo pretjerivanja mogu zaključiti da je ovako koncipiran sat bio izrazito uspješan te da učenici na taj način lako i bez mnogo truda usvajaju nova znanja, vještine i vrijednosti. Najvažnije od svega čini mi se to da učimo kroz igru, smijeh i zabavu, što nedostaje uobičajenom načinu nastave. Dojam je da bi se i mnoge druge teme iz različitih predmeta mogle učenicima predstaviti na sličan način, no nažalost postojeći nastavni program jednostavno ne ostavlja dovoljno prostora i/ili vremena učiteljicama da se time pozabave i posvete dovoljno pozornosti.

Što se tiče utvrđivanja uspješnosti sata, na kraju sam provela i postupak vrednovanja:

Vrednovanje kao učenje: Samovrednovanje svojih postignuća na izlaznoj kartici.

Vrednovanje za učenje: Osiguravam učenicima opisnu povratnu informaciju i prijedloge za unapređivanje učenja tijekom obavljanja postavljenih zadataka.

Iz rezultata je vidljivo sve što je već navedeno; učenici su izrazito zadovoljni i svojim postignućima, a i oni su dobili povratnu informaciju kako bi im potvrdila da se njihovo zalaganje i rad cijeni.

S obzirom na to da u razredu imamo i djecu s individualiziranim programima, a i nadarene učenike, prijedlog je da se dio materijala prilagodi i njima, odnosno da učiteljice/nastavnici koji provode sat sami pripreme nekoliko dodatnih zadataka prilagođenih tim učenicima u skladu s njihovim potrebama, mogućnostima ili posebnim vještinama i/ili interesima.

Primjerice to može biti istraživački zadatak: 'Istraži na internetu zanimljivosti o biljci koju si posijao ili posadio', koji se zatim može prikazati u obliku plakata, prezentacije, videozapisa ili na neki drugi način. Učenicima smanjenih sposobnosti može se ponuditi da izrade crteže ili oboje ili da pronađu sadržaje u tiskanim materijalima. Jedan od pristupa jest i rad u grupama, gdje svi učenici doprinose u skladu sa svojim mogućnostima.

Drugi zadatak može biti 'Biljke kojih više nema' u kojem učenici istražuju, s posebnim naglaskom na razgovor s bakama i djedovima o nekim biljnim vrstama koje možda više ni ne postoje; s tim se onda veže tema ugroženosti okoliša i prirodne raznovrsnosti, utjecaja čovjeka na okoliš.

Preporuka bi bila da se čim više sadržaja i tema već u početku prilagodi posebnostima pojedinih učenika (kad je to moguće) kako bi se vrijeme optimalno iskoristilo, a učenike od početka zainteresiralo za rad. Takav pristup jamčit će uspješne ishode nastave.

OSNOVNI PODATCI
Učitelj: Mira Petek
Škola: OŠ <i>Antuna Mihanovića</i> Klanjec, PŠ Lučelnica
Razred: 3.
Trajanje: 5 nastavnih sati
Prostor izvođenja: učionica, okolica škole (potok, ribnjak)
NASTAVNI PREDMETI
Vode tekućice i stajaćice (integrirani dan; izvanučionička nastava)
NASTAVNA JEDINICA
Vode tekućice i stajaćice
KLJUČNI POJMOVI
voda, vode tekućice i stajaćice, živi svijet u vodi, zaštita voda
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNIH PREDMETA
<p>PID OŠ A.3.1. Učenik zaključuje o organiziranosti prirode.</p> <p>PID OŠ B.3.1. Učenik raspravlja o važnosti odgovornoga odnosa prema sebi, drugima i prirodi.</p> <p>PID OŠ B.3.2. Učenik zaključuje o promjenama i odnosima u prirodi te međusobnoj ovisnosti živih bića i prostora na primjerima iz svoga okoliša.</p> <p>PID OŠ A.B.C.D.3.1. Učenik uz usmjeravanje objašnjava rezultate vlastitih istraživanja prirode, prirodnih i/ili društvenih pojava i/ili različitih izvora informacija.</p> <p>OŠ HJ A.4.1. Učenik razgovara i govori u skladu s komunikacijskom situacijom.</p> <p>OŠ HJ C.4.1. Učenik izdvaja važne podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi.</p> <p>pod A.2.1. Primjenjuje inovativna i kreativna rješenja.</p> <p>OŠ LK A.3.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje.</p> <p>OŠ LK B.3.1. Učenik povezuje likovno i vizualno umjetničko djelo s osobnim doživljajem, likovnim jezikom i tematskim sadržajem djela.</p>
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
<p>odr A.2.2. Uočava da u prirodi postoji međudjelovanje i međuovisnost.</p> <p>odr C.2.3. Prepoznaje važnost očuvanje okoliša za opću dobrobit.</p>
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
<p>1. NASTAVNA SITUACIJA</p> <p>Učenici gledaju 3. epizodu iz serijala <i>Junaci prirode</i>: E3/ "Tragovlog: Zagrebačko blago"</p>

Nakon gledanja razgovaraju o upotrebi mobitela. Donose zaključak da je ispravno koristiti se tehnologijom u obrazovne svrhe. Potom razgovaraju o snalaženju u prostoru. Ponavljaju što su učili o orijentaciji s pomoću karte te s pomoću znakova u prirodi.

Učitelj/učiteljica najavljuje da će danas krenuti u avanturu traženja blaga i dijeli učenicima karte s pomoću kojih će se kretati do obližnjeg potoka i ribnjaka koji su na karti označeni blagom. Putem će se koristiti mobitelima/tabletima u obrazovne svrhe. Učenici uz kartu dobivaju i nastavni listić sa zadacima (NL 1) koje će rješavati tijekom puta. Uz to, nekoliko učenika uzet će posudice (za prikupljanje uzorka vode iz stajaćice).

2. NASTAVNA SITUACIJA

Učenici se kreću prema planu dobivenom od učitelja/učiteljice. Prvo je odredište potok. Razgovorom i samostalnim proučavanjem učenici otkrivaju biljke koje se nalaze u blizini potoka. Imenuju ih. Razgovorom utvrđuju koje su životinje razvile životne uvjete za život u tekućici. Nabrajaju ih. Učitelj/učiteljica zatim dijeli fotografije životinja koje žive uz potok te nudi kartice s imenima. Zadatak je učenika spojiti ime životinje i njezinu fotografiju. U obliku umne mape učenici zapisuju osnovne informacije o biljnom i životinjskom svijetu u tekućici i oko nje.

3. NASTAVNA SITUACIJA

Učenici prepričavaju priču koju je papagaj Pero pričao prijateljima (o djevojci i vještici pokraj vode). Slijedi razgovor o Zlatnoj Purgerici. Učenici predviđaju tko je Zlatna Purgerica, a zatim osmišljavaju i pripovijedaju svoju priču o izmišljenoj osobi koja živi pokraj njihova potoka. Pri pričanju služe se karticama iz didaktičkog seta *Dramčica*. Nakon pričanja priča dijele se u parove i dramatiziraju razgovor djevojke i izmišljene osobe.

4. NASTAVNA SITUACIJA

Učenici nastavljaju put. Njihov je istraživački zadatak uočiti kako se kućanstva opskrbljuju vodom. Upute na karti dovode ih do ribnjaka. Ondje uzimaju uzorke vode i živog svijeta (punoglavci i alge) koje će po povratku u učionicu promatrati mikroskopom.

Na ribnjaku učitelj/učiteljica najprije povede razgovor o opskrbi kućanstva vodom jer su učenici utvrdili da se kućanstva vodom opskrbljuju vodovodom, bunarima i cisternama. Učitelj/učiteljica naglašava važnost opskrbe vodom jer mnogo ljudi (2,2 mil.) živi bez pitke vode. Isto tako, objašnjava da nije sva voda na Zemlji pitka (npr. ta iz ribnjaka) te naglašava važnost očuvanja voda. Nakon razgovora učenici se dijele u skupine i učitavaju QR kod (NL 1) mobitelom/tabletom te samostalno rješavaju dobivene zadatke.

5. NASTAVNA SITUACIJA

Sljedeća je aktivnost slikanje. Učenici uz uputu učitelja/učiteljice izrađuju likovne radove na temu vode. Slikaju odraz drveća u vodi. Učenici se u stvaralačkom procesu i izražavanju koriste likovnim jezikom tako da uočavaju i raščlanjuju od cjeline prema detalju te osvještavaju likovne pojmove ploha, slobodni likovi, mrlja, ritam, izmjena oblika na plohi, simetrija. Likovnim izražavanjem učenici uče prepoznavati granice određenog prostora te interpretirati svoj doživljaj.

Nakon analize i samovrednovanja rada, učitelj/učiteljica potiče razgovor i raspravu o blagu. *Što je naše blago? Što je prirodno blago? Je li voda blago? Zašto? Zašto moramo čuvati prirodna blaga?* Potiče učenike da na karti koju su dobili ucrtaju još neka prirodna blaga koja su vidjeli putem (npr. šume). Ako se ne mogu sjetiti, neka na putu prema školi obrate pozornost i putem ucrtaju.

6. NASTAVNA SITUACIJA

Učenici uz pomoć učitelja/učiteljice proučavaju živi svijet u kapljici vode i istražuju izgled vodene alge (dijatomeje i spirogire).

Uspoređuju je s izgledom kapljice vode iz slavine. Proučavaju razvojne faze žabe, od jajeta i punoglavca (koje su prikupili) do odrasle jedinke. Sve što vide, učenici skiciraju na papir.

Razvojni ciklus žabe predviđaju i prikazuju magnetnim slikama na ploči.

ZAVRŠNI DIO

Na kraju učenici provode samovrednovanje i ističu što su naučili i o čemu bi još htjeli proširiti znanja.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Serijal *Junaci prirode* bio je odličan uvod u integrirani dan i izvanučioničku nastavu jer se može povezati s upotrebom tehnologije u obrazovne svrhe, odličan je predložak za pripovijedanje i dramatizaciju priče o vodi (i izmišljenom liku Zlatna Purgerica) te daje osnovu za istraživanje prirode i kretanje prema planu (ponavljanje snalaženja u prostoru). Učenici su bili motivirani i odlično su reagirali na sve poticaje. Povezivali su sadržaje i aktivno sudjelovali u svim aktivnostima. Pričanje priče s pomoću kartica iz *Dramčice* bilo je maštovito i učenici su uz njih lakše, bolje i brže obavili zadatak pripovijedanja.

Preporuka je da učitelj/učiteljica s pomoću alata *Google maps* izradi vlastiti plan puta za mjesta koja će posjetiti. Na lokacije koje će posjetiti može staviti sličice blaga.

Ako želi pratiti put (mjeriti prijeđeni put, učitati lokacije ili fotografije s lokacija) i naknadno ga prikazati u obliku videa, može to učiniti upotrebom aplikacije *Relive*.

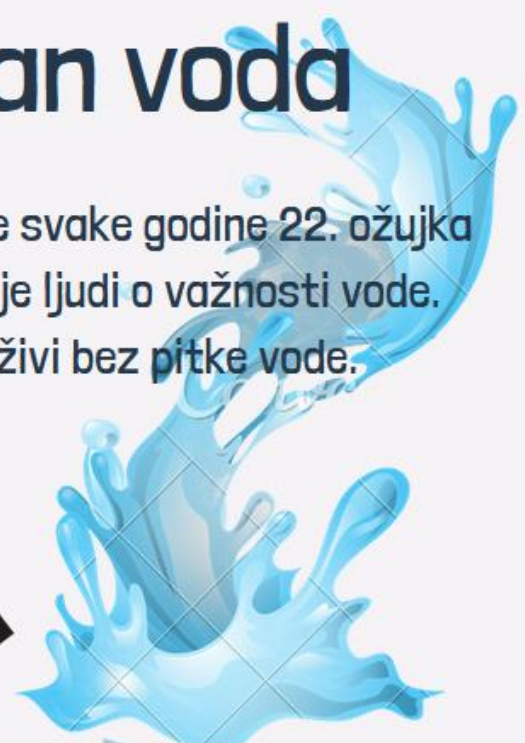
Poveznica na aplikaciju: <https://www.relive.cc/>

Poveznica na upute za rad u alatu: <https://bit.ly/3hnCKOk>

Svjetski dan voda

Svjetski dan voda obilježava se svake godine 22. ožujka i usmjeren je na osvještavanje ljudi o važnosti vode.

Mnogo ljudi (2,2 milijuna) živi bez pitke vode.

Nabroji nekoliko primjera potrošnje vode u kućanstvima! Prati i putem bilježi kako se kućanstva opskrbljuju vodom.

Carina

ZADATAK:

Fotografiraj biljke i životinje uz tekućice, stajaćice i u njima. Fotografiju postavi u virtualnu učionicu. Ispod fotografije upiši

1. NAZIV BILJKE / ŽIVOTINJE;
2. STANIŠTE;
3. DATUM;

Uzmi uzorak vode iz stajaćice (poželjno je uzeti vodu u blizini trulog debla). Pri povratku u učionicu mikroskopski pogledaj kapljicu vode. Načrtaj ili opiši što zapažaš.

Mikroskopski pogledaj kapljicu pitke vode. Usporedi je s kapljicom vode iz stajaćice. Postoji li razlika? Načrtaj ili napiši što zapažaš.

OSNOVNI PODATCI
Učitelj: Mira Petek
Škola: OŠ <i>Antuna Mihanovića</i> Klanjec, PŠ Lučelnica
Razred: 2.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
SAT RAZREDNIKA
NASTAVNA JEDINICA
Održiva prehrana
KLJUČNI POJMOVI
održiva prehrana, zdravlje, zaštita okoliša
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
pod A.1.2. Snalazi se s neizvjesnošću i rizicima koje donosi. pod A.1.1. Primjenjuje inovativna i kreativna rješenja. pod B.1.3. Prepoznaje važnost odgovornoga poduzetništva za rast i razvoj pojedinca i zajednice. pod C.1.1. Prepoznaje važnost ljudskog rada i stvaranja dobra za osiguranje sredstava za život pojedinca i dobrobit zajednice. pod C.1.2. Prepoznaje osnovne pojmove tržišta.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.2.1. Razlikuje pozitivne i negativne utjecaje čovjeka na prirodu i okoliš. odr A.2.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima. odr A.2.3. Razmatra utjecaj korištenja različitih izvora energije na okoliš i ljude. odr B.2.1. Objašnjava da djelovanje ima posljedice i rezultate. odr B.2.2. Prepoznaje primjere održivoga razvoja i njihovo djelovanje na lokalnu zajednicu. odr B.2.3. Opisuje kako pojedinac djeluje na zaštitu prirodnih resursa.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Djelovanje
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO SATA
Učenici gledaju 4. epizodu serijala <i>Junaci prirode</i> : E4/ "Tragovlog: Zagrebačko blago-Doručak s kraljem"

Nakon emocionalno-intelektualne stanke učenici izražavaju dojmove, a zatim spajaju riječ i sliku na interaktivnoj ploči.

Učenici se prisjećaju što je koji lik jeo. Zaključuju da je Vlatko jeo sendvič od lješnjaka, Pero sendvič sa sjemenkama (bučinim), a Šumski sendvič s bobicama grožđa (grožđičastim bobicama).

Učitelj/učiteljica postavlja pitanja:

Jedete li i vi takve sendviče?

Zašto?

Zašto su Pero, Vlatko i Šumski odabrali baš tu hranu?

Zašto oni nisu odabrali sendviče kakve vi jedete?

Učitelj/učiteljica najavljuje da će se danas baviti temom održive prehrane.

GLAVNI DIO SATA

Učiteljica/učitelj pita učenike znaju li što znači riječ *održiv/održiva/održivo*. Nakon razgovora i iznošenja mišljenja, učiteljica/učitelj zapisuje učenička mišljenja i ideje na ploču i objašnjava da će danas proširiti svoja znanja i smisliti primjere kako bi njihova prehrana mogla postati *održiva* ili barem *održivija* nego što jest. Učenici se zatim dijele u skupine i odgovaraju na pitanja:

1. Što, kada i kako jedemo?
2. Odakle dolazi hrana koju jedemo?
3. Kako je proizvedena hrana koju jedemo?
4. Koliko hrane pojedemo?
5. Koliko hrane bacamo?
6. Kako proizvodnja hrane utječe na okoliš?

Pitanja se nalaze u prezentaciji ([Prezentacija - Održiva prehrana](#)) tako da učenici mogu odgovarati redom kojim žele, a za rad imaju 10 minuta.

Slijedi predstavljanje odgovora svake skupine, a nakon toga kraća rasprava i izvođenje zaključka (npr. jedemo nekoliko obroka tijekom dana, obroci su raznoliki, hrana dolazi iz

trgovina ili iz vlastitog uzgoja, može se proizvesti industrijski i samostalno kod kuće, neki jedu mnogo, neki malo, mnogo hrane bacamo, proizvodnja hrane zagađuje okoliš i sl.).
Učiteljica/učitelj pita učenike brine li ih bacanje hrane ili zagađivanje okoliša zbog proizvodnje hrane?

Slijedi kratak razgovor i iznošenje mišljenja učenika, a zatim učiteljica/učitelj s pomoću prezentacije objašnjava utjecaj hrane na ljude i okoliš:

Pri proizvodnji hrane nastaju plinovi štetni za okoliš.

Za proizvodnju i pakiranje hrane troši se mnogo vode koja pri tome zagađuje okoliš.

Isušuju se tla i uništava biljni i životinjski svijet kako bi se proizvela obradiva površina.

Ponekad se djeca iskorištavaju za težak rad (npr. na plantažama).

Zbog neravnomjerne raspodjele hrane ljudi su pretili ili gladuju.

Za prekomjernu proizvodnju hrane prekomjerno se troši tlo i voda.

Da bi se stvorilo plodno tlo, koriste se umjetna gnojiva, a za ubijanje nametnika pesticidi, što loše utječe na život na Zemlji.

Učiteljica/učitelj potiče učenike na razgovor i davanje primjera za svaku od navedenih tvrdnji.

Zatim postavlja pitanje: *je li bolje kupiti jaja u trgovini ili negdje u blizini kod ljudi koji se bave uzgojem kokoši? Zašto?* Očekivani odgovor učenika jest da su takva jaja zdravija, da su kokoši slobodne, da nisu tretirane raznim lijekovima, da se ne gubi energija prilikom proizvodnje i prijevoza i sl. Ukoliko učenici ne daju očekivani odgovor, učitelj/učiteljica usmjerava ih potpitanjima.

Nakon toga učenici samostalno navode još nekoliko primjera (npr. sir i vrhnje).

Prema rečenicama u prezentaciji ponavlja se naučeno, a zatim se izvodi zaključak:

1. JEDIMO ZDRAVO!
2. JEDIMO NEPRERAĐENU HRANU, NAJBOLJE SVJEŽU!
3. UZAGAJAMO HRANU!
4. KUPUJMO OD MALIH PROIZVOĐAČA U BLIZINI DOMA!

5. JEDIMO PROIZVODE KOJI NISU ZAGAĐENI PRSKANJEM!
6. ČUVAJMO PRIRODU, ŠUMU, VODE I TLO I BUDIMO ZAHVALNI ZA PLODOVE KOJE NAM DAJU!
7. JEDIMO MANJE, ALI KVALITETNIJE!
8. JEDIMO HRANU SA ŠTO MANJE PAKIRANJA (AMBALAŽE)!
9. JEDIMO HRANU IZ SVOG KRAJA!
10. JEDIMO HRANU U VREMENU KADA DOZRIJEVA!
11. JEDIMO HRANU SA ŠTO MANJE DODATAKA!
12. NE BACAJMO HRANU!
13. JEDIMO RAZNOLIKO!

Zaključak:

Učenci u skupini razgovaraju i objašnjavaju što je održiva prehrana te uspoređuju s mišljenjem koje su o održivoj prehrani imali na početku sata.

ZAVRŠNI DIO SATA

Učenci rješavaju zadatak u prezentaciji na interaktivnoj ploči. U označeno polje ispod fotografije jela moraju staviti znak te obrazložiti što misle je li prehrana na fotografiji održiva ili ne i zašto.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Serijal *Junaci prirode* bio je odličan uvod u razgovor o raznolikosti među živim bićima i osnova za zaključak kako se tko u prirodi treba hraniti tj. za osvještavanje pojma održiva prehrana. Učenici su bili motivirani i odlično su reagirali na sve poticaje. Rado su se uključivali u razgovor i pronalazili kreativna rješenja te davali mudre odgovore. Povezivali su sadržaje, razmišljali o primjerima iz života i aktivno sudjelovali u svim aktivnostima.

Preporuka je interesirati se o lokalnim proizvođačima hrane ili osmisliti plan za izgradnju visokih gredica ili školskog vrta. Osim toga, učenicima se mogu dati upute da donesu materijal i pribor za sljedeći sat na kojem se može izrađivati tanjur zdrave i održive prehrane.

OSNOVNI PODATCI
Učitelj: Mira Petek
Škola: OŠ <i>Antuna Mihanovića</i> Klanjec, PŠ Lučelnica
Razred: 4.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
IZVANNASTAVNA AKTIVNOST
DRAMSKA SKUPINA
NASTAVNA JEDINICA
I drvo je bilo sretno
KLJUČNI POJMOVI
osjećaji, čovjek i priroda, drvo, glazba i pokret
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
OŠ HJ A.4.1. Učenik razgovara i govori u skladu s komunikacijskom situacijom. OŠ HJ A.4.2. Učenik sluša različite tekstove, izdvaja važne podatke i prepričava sadržaj poslušanoga teksta. OŠ HJ B.4.1. Učenik izražava doživljaj književnoga teksta u skladu s vlastitim čitateljskim iskustvom. OŠ TZK A.4.1. Oponaša osnovne strukture gibanja. OŠ TZK D.4.2. Izvodi vježbe za aktivaciju sustava za kretanje. OŠ GK B.4.3. Učenik izvodi glazbene igre uz pjevanje, slušanje glazbe i pokret uz glazbu. OŠ GK B.4.4. Učenik sviranjem i/ili pokretom izvodi umjetničku, tradicijsku, popularnu ili vlastitu glazbu. Sudjeluje u različitim glazbenim igrama i aktivnostima glazbenog stvaralaštva.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.4.1. Razlikuje osobni od kolektivnih identiteta te ima osjećaj pripadnosti čovječanstvu. odr A.4.2. Objašnjava važnost uspostavljanja prirodne ravnoteže. odr C.4.1. Prosuđuje značenje održivoga razvoja za opću dobrobit.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO SATA
Učenici se koriste kartama iz <i>Dramčice</i> i igraju igru pantomime. Nakon toga igraju istu igru, ali usmjerenu na scensku radnju, npr. pisanja na računalu (najprije se mora sjesti, uključiti

računalo, ulogirati se i otvoriti program te nakon toga pisati) ili pečenja palačinki (postupak od izrade tijesta dodavanjem sastojaka, pečenja, mazanja namazom te posluživanja).

GLAVNI DIO SATA

Učitelj/učiteljica čita priču *Drvo ima srce*, Sheila Silversteina:

[Priča "Drvo ima srce"](#)

Nakon emocionalno-intelektualne stanke slijedi izražavanje dojmova, kratka interpretacija te razgovor o osjećajima. Učenici nakon toga dobivaju tekst i kocke iz *Dramčice* te se provodi dramska vježba *Duga emocija*. Učenici izaberu jednu rečenicu iz teksta i izgovaraju je intonacijom za koju pretpostavljaju da dočarava osjećaj zapisan na kocki.

Sljedeći je zadatak dramska igra *Drvo raste*. Učiteljica/učitelj postavlja na sredinu prostora komad drveta (klada/cjepanica), a učenici se dogovaraju tko je koji dio stabla (deblo, grana, korijen i sl.). Zadatak učenika jest uz glazbu prikazati rast drveta. Najprije se uzdiže deblo, pa jedna grana, pa druga i tako redom. Učenici se moraju kretati sporo, uz glazbu. Zadatak svakog učenika u igri jest zamisliti da je određeni dio drveta i prikazati njegov polagani rast. Učenici nekoliko puta ponavljaju vježbu u različitim ulogama.

ZAVRŠNI DIO SATA

Učiteljica/učitelj čita početak priče koja govori o dječaku, a zadatak jednog učenika jest pantomimom prikazati radnje krećući se oko stabla koje čine ostali učenici.

Bilo jednom jedno stablo i voljelo malog dječaka. Svakog bi dana dječak dolazio i skupljao lišće, spleo ga u krunu i igrao se kralja šume. Penjao se uz deblo, ljuljao na granama i jeo jabuke. Igrali bi se skrivača. A kad bi se umorio, zaspao bi u njegovu hladu. Volio je dječak stablo, jako ga je volio.

Igra završava spavanjem pod drvetom, tj. vođenim opuštanjem učiteljice/učitelja. Dječak je zaspao pod stablom, ispružio je noge, opustio ruke, jednolično disao, duboko udahnuo pa izdahnuo... zatim se nad njega nadvila najniža grana i polako se pružila pokraj njega... ostali

učenici koji su ranije *izrasli u drvo* polako se uz glazbu spuštaju u položaj iz kojeg su *izrasli*, zatvore oči i opuste se.

ANALIZA ARTIKULACIJE ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA

Na satu sam se koristila kockama i karticama iz *Dramčice*. Kartice su bile dobar poticaj za igru pantomime i uvod u nastavni sat, a kocke sam iskoristila za dugu emociju u dijelu sata kada je potrebno osvijestiti osjećaje jer drvo je, unatoč različitim osjećajima, na kraju uvijek nalazilo razlog za sreću. Učenici su bili aktivni i motivirani i vrlo su vjerno prikazali osjećaje zadane na kockama. Sat je bio opuštajući i cilj mu je bio uživljavanje u ulogu drveta i njegovih osjećaja. Didaktički materijal *Dramčica* pomogao je učenicima da se oslobode, maštaju i izraze svoju kreativnost i domišljatost. Taj sat ujedno je bio i vježba za stvaranje scenske igre za izvođenje na pozornici.

Preporučam da se tijekom sljedećih sati napravi scenska igra prema predloženoj priči.

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Morena Poljančić
Škola: Katolička osnovna škola <i>Josip Pavlišić</i> Rijeka
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
MATEMATIKA – uvježbavanje i ponavljanje (u korelaciji s Glazbenom kulturom i Prirodom i društvom)
NASTAVNA JEDINICA
Redni brojevi do 20 – uvježbavanje i ponavljanje
KLJUČNI POJMOVI
redni brojevi, pjevanje, zdrava prehrana
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
MAT OŠ A.1.3. Koristi se rednim brojevima do 20.
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNIH PREDMETA U KORELACIJI
GK OŠ B.1.2. Učenik pjeva/izvodi pjesme i brojalice. PID OŠ A.B.C.D. 1.1. Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okružju i koristi se različitim izvorima informacija.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr. A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života. odr. C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
<p>UVODNI DIO</p> <p><u>Motivacija</u></p> <p>Učiteljica učenicima dijeli kartice s rednim i glavnim brojevima za igru <i>Brojevni poredak</i> (Prilog 1.). Učenici međusobno traže tko ima glavni, a tko redni broj, oblikuju grupu, a zatim i kolonu pritom pazeći na točan brojevni poredak.</p> <p>Učiteljica najavljuje da je cilj sata ponavljanje rednih brojeva sa zanimljivim zadacima koje obuhvaćaju Prirodu i društvo te Glazbenu kulturu.</p> <p>GLAVNI DIO</p> <p><u>Uvježbavanje i ponavljanje</u></p>

Učiteljica učenike dijeli u skupine te im uopćava kako samostalno trebaju tražiti zastavice s rednim brojevima (Prilog 2). Svaki broj ima svoj zadatak koji je potrebno riješiti:

1. Gledanje nove epizode Junaka prirode:
[E4/ "Tragovlog: Zagrebačko blago – Doručak s kraljem"](#)
Kratki razgovor o pogledanom.
2. *Što jedu Pero, Vlatko i Šumski?* (NL 1)
3. Pjevanje pjesmice *Zvončić u proljeće*.
4. *Labirint* (NL 2)
5. Čitanje zanimljivosti iz enciklopedije.
6. *Spoji redne brojeve* (NL 3)

ZAVRŠNI DIO

Vrednovanje

Učiteljica upućuje učenike da će nakon što im kaže neku tvrdnju vezanu za matematičke zadatke i pojmove, njihov zadatak biti da čučnu ako je tvrdnja netočna ili ustanu ako je točna.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Svi su učenici odlično reagirali na sve osmišljene aktivnosti. Osobito ih se dojmilo ponavljanje rednih brojeva kroz zanimljive i raznolike zadatke. U sklopu ponavljanja rednih brojeva uvježbavani su redni brojevi do 20 kako bismo mogli ponoviti čime se koja životinja hrani, od čega nastaje med te ponoviti prigodnu naučenu pjesmicu iz Glazbene kulture (*Zvončić u proljeće*). Također, svim se aktivnostima poticala međusobna suradnja, razumijevanje te vrijednosti održivog razvoja.

Preporuka jest da učenici koji nose optička pomagala sjede bliže mjestu gdje se projicira videomaterijal u svrhu bolje vidljivosti. Također, svakako je potrebno aktivno pratiti aktivnosti koje učenici obavljaju kako bi im učiteljica, ako je potrebno, dodatno pojasnila određeni traženi zadatak.

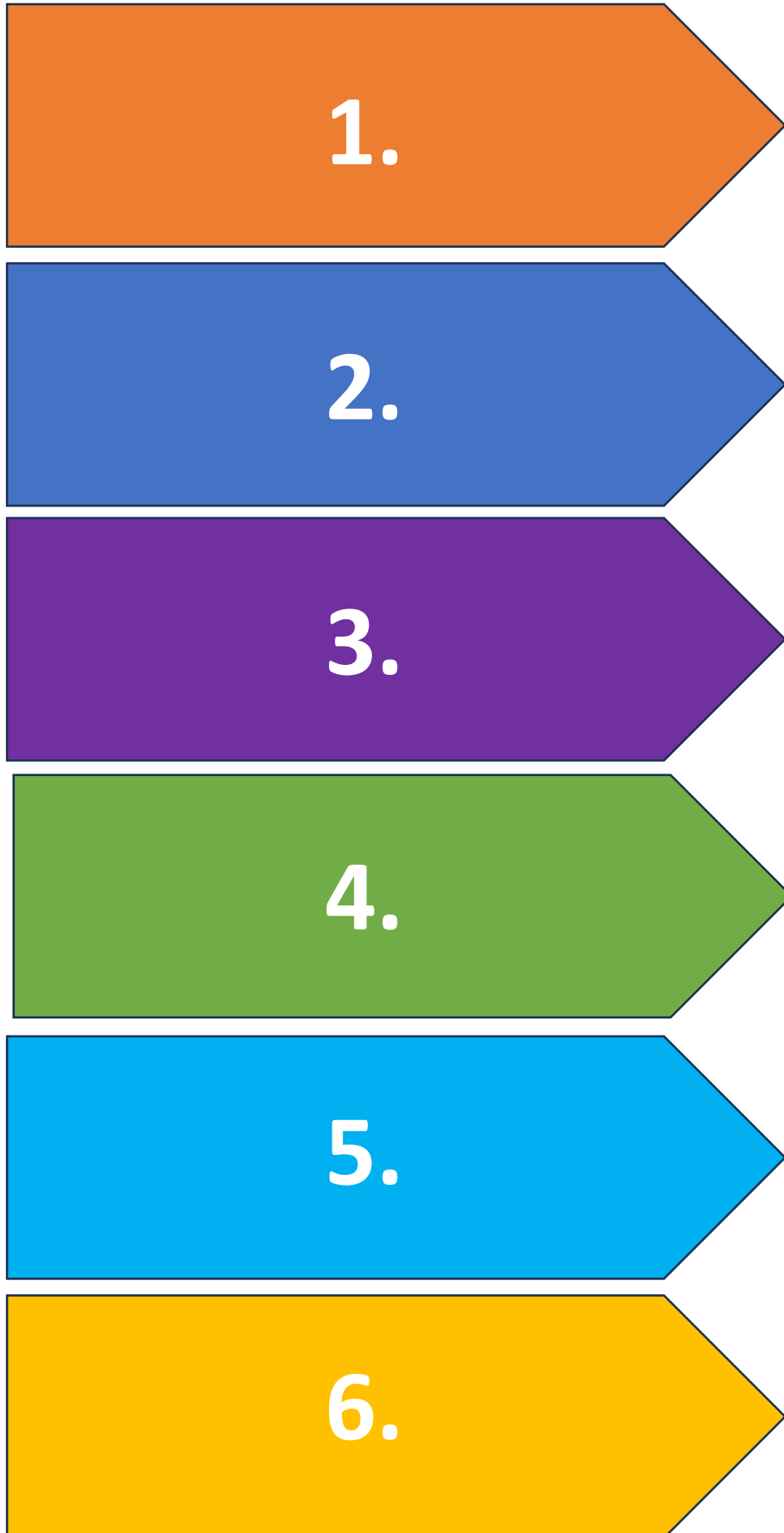
PRILOG 1.
IGRA BROJEVNI POREDAK

5	7	8	10	12
14	15	17	18	19
20	2.	5.	7.	9.
10.	13.	15.	17.	18.
19.	20.			

5	7	8	10	12
14	15	17	18	19
20	2.	5.	7.	9.
10.	13.	15.	17.	18.
19.	20.			

PRILOG 2

ZASTAVICE S REDNIM BROJEVIMA I PRIPADAJUĆI ZADATCI

1. POGLEDAJTE NOVU EPIZODU JUNAKA PRIRODE: *TRAGOVLOG, 2.DIO*. NAKON TOGA PRIPREMITE LJEPILO, OLOVKU I BILJEŽNICU.

2. UZMITE LISTIĆ. POVEŽITE ŠTO PERO, VLATKO I ŠUMSKI VOLE JESTI. ZAOKRUŽITE SLIČICU ŠTO VI NAJVIŠE VOLITE JESTI. ZALIJEPITE LISTIĆ U BILJEŽNICU.

3. VRIJEME JE ZA GLAZBENE MINUTE. OTPJEVAJTE ZAJEDNO PJESMICU *ZVONČIĆ U PROLJEĆE*.

4. UZMITE JEDAN LISTIĆ. RIJEŠITE LABIRINT I OTKRIJTE GDJE PČELA IDE PRIJE NO ŠTO NAPRAVI MED.

5. OTIĐITE DO UČITELJICE. POSLUŠAJTE KOJU ĆE VAM ZANIMLJIVOSTI ISPRIČATI O PČELAMA.

6. BRAVO! STIGLI STE DO KRAJA DANAŠNJE POTRAGE! ZA KRAJ UZMITE JEDAN LISTIĆ I POVEŽITE REDNE BROJEVE. SIGURNA SAM DA ĆETE VRLO LAKO OTKRITI O KOJOJ JE ŽIVOTINJI RIJEČ.

NASTAVNI LISTIĆ 1
ŠTO JEDU PERO, VLATKO I ŠUMSKI?

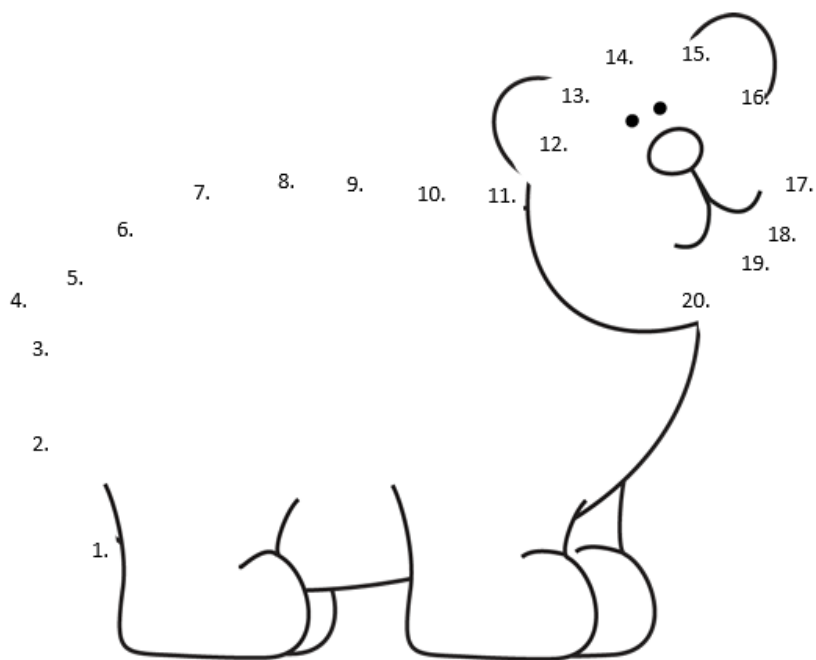
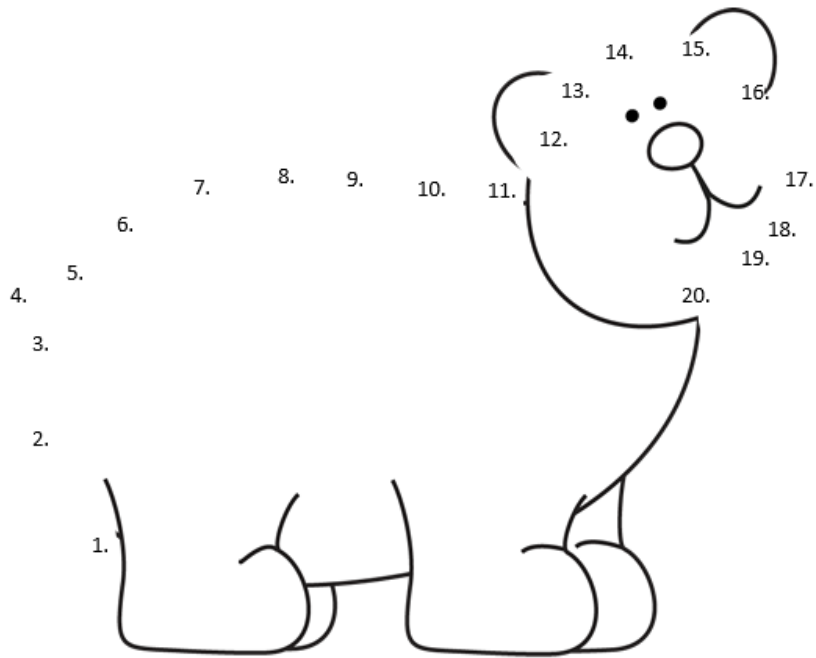
JUNACI PRIRODE

NASTAVNI LISTIĆ 2
LABIRINT

NASTAVNI LISTIĆ 3
SPOJI REDNE BROJEVE

OSNOVNI PODATCI
Učitelj: Morena Poljančić
Škola: Katolička osnovna škola <i>Josip Pavličić</i> Rijeka
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
PRIRODA I DRUŠTVO (organizirano slobodno vrijeme)
NASTAVNA JEDINICA
Istražujem promjene u proljeće – ljudi i proljeće; Sijanje i sadnja biljaka
KLJUČNI POJMOVI
biljka, sijanje i sadnja
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
PID OŠ A.1.1. Učenik uspoređuje organiziranost u prirodi opažajući neposredni okoliš. PID OŠ B.1.1. Učenik uspoređuje promjene u prirodi i opisuje važnost brige za prirodu i osobno zdravlje. PID OŠ A.B.C.D.1.1. Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okružju i koristi se različitim izvorima informacija.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima. odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi. odr B.2.1. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom. odr C.1. 1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Djelovanje; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO <u>Motivacija</u> Učenici iz vrećice izvlače nekoliko predmeta te navode čemu oni služe. Svi su predmeti alati namijenjeni sijanju i sadnji biljaka. Učiteljica najavljuje da je cilj organiziranog slobodnog vremena usvajanje načina sijanja i sadnje različitih biljaka kao uvod u nastavno gradivo Prirode i društva koje će učiti.
GLAVNI DIO <u>Aktivnosti</u> Učenici gledaju epizodu Vrtonauti 2. dio: E2/"Vrtonauti, 2. dio"

Nakon kratkog razgovora o pogledanom učiteljica učenike dijeli u skupine te im uopćava što svaka skupina ima kao zadatak:

1. presađivanje razredne biljke kojoj je vaza pretijesna
2. sisanje biljke neven
3. sisanje biljke kadifica
4. sisanje biljke dragoljub
5. sisanje biljke peršin

Nakon aktivnosti u grupama učenici su uočavali različita sjemenja, komentirali te svoj zadatak opisali uz pomoć učiteljice.

Zadatak im je svakodnevno brinuti se o posađenim biljkama i pratiti njihov rast i razvoj.

ZAVRŠNI DIO

Učenici uz pomoć učiteljice pospremaju radni prostor te pronalaze prigodno mjesto za rast i razvoj biljaka.

Evaluacija

Učiteljica upućuje učenike ako su zadovoljni provedenom aktivnošću, da podignu ruku u zrak; ako im se aktivnost djelomično svidjela, ruku stave ispred sebe ili ruku spuste uz tijelo ako im se nije svidjela.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Provedena aktivnost odlično je povezala nastavno gradivo Prirode i društva, pogledani video te istodobno pozitivno utjecala na međusobnu suradnju učenika, njihov dogovor i praktičan rad. Učenici su vrlo pozitivno reagirali na aktivnosti i uživali radeći.

Videomaterijal itekako je dobro utjecao na samu motivaciju učenika s obzirom na to da je vrlo primjenjiv, humorističan i zanimljiv.

Preporuka jest da učenici koji nose optička pomagala sjede bliže mjestu gdje se projicira videomaterijal u svrhu bolje vidljivosti.

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Dijana Bedi-Šela
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
Škola: Osnovna škola Podturen
NASTAVNI PREDMET
SAT RAZREDNIKA
NASTAVNA JEDINICA
Dan planeta Zemlje (Brinemo se o okolišu)
KLJUČNI POJMOVI
blagdan, zaštita, okoliš
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
PID OŠ C.1.1. Učenik zaključuje o sebi, svojoj ulozi u zajednici i uviđa vrijednosti sebe i drugih. PID OŠ A.B.C.D. 1.1. Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okruženju i koristi se različitim izvorima informacija. OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života. odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi. odr B.1.2. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom. odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Djelovanje; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO <u>Motivacija</u> Učitelj/učiteljica pokazuje učenicima igru asocijacije preko prijenosnog računala i projektora. Učenici otvaraju polja te govore rješenja pojedinog stupca i na kraju konačno rješenje: <i>Dan planeta Zemlje.</i> <i>Kako se zove naš planet? Tko živi na planetu Zemlja?</i> <i>Bliži se Dan planeta Zemlje. Obilježavamo ga 22. travnja. Ovaj sat posvećujemo našem planetu.</i> Zapis naslova. Najava cilja sata: <i>Danas ćemo govoriti o Danu planeta Zemlje.</i>
GLAVNI DIO <u>Spoznavanje novih nastavnih sadržaja / istraživanje / rješavanje problemske situacije:</u> Učitelj/učiteljica usmjerava učenike na gledanje 8. epizode serijala <i>Junaci prirode:</i>

E8/ "Tragovlog: Zagrebačko blago – Šumovrt"

Nakon gledanja epizode učenici izražavaju svoje dojmove.

Što je Šumovrt? Što se nalazi u Botaničkom vrtu? Kako se moramo odnositi prema biljkama?

Zašto su biljke važne? Kako su se odnosili Junaci prema biljkama?

Zemlja je naš dom. S kim ga dijelimo? Često kažemo da je važno živjeti u skladu s prirodom. Što to znači?

Kakva je priroda koja nas okružuje – čista ili zagađena?

Što sve onečišćuje okoliš? (Otpadne vode, dim i plinovi iz tvornica, upotreba raznih štetnih kemijskih sredstava, bacanje smeća u okoliš...) Koji postupci ljudi štetno utječu na prirodu, na okoliš? (Nebriga za pravilno odlaganje smeća, nedostatak recikliranja, neodgovorno ponašanje velikih zagađivača – tvornica, prekomjerna sječa šuma, prekomjerna izlov ribe...)

Što svatko od nas može učiniti za dobrobit našeg planeta?

(Saditi drveće, biljke, razvrstavati otpad, pravilno odlagati smeće...)

Što je otpad, a što smeće?

Kako pravilno razvrstavamo otpad? (U odgovarajuće spremnike.) Odvajate li otpad u svojim kućanstvima? Kako ga zbrinete? Gdje završi prikupljeni otpad? Zašto?

3. ZAVRŠNI DIO

Utvrđivanje novih nastavnih sadržaja:

Uvježbavanje

Učitelj/učiteljica usmjerava učenike na dramsku vježbu s kockicama *Duga emocija* iz didaktičkog seta *Dramčica*.

Učenik izabire jednu kockicu s najdražim likom te kaže jednu rečenicu o prirodi, zaštiti prirode ili onečišćenju oponašajući junaka prirode. Zatim baca kockicu i istu rečenicu ponavlja u emociji koju dobije.

Ponavljanje

Učenici imaju zadatak nacrtati poruku upozorenja ljudima da čuvaju Zemlju od onečišćenja.

Vrednovanje

Učenici objašnjavaju svoje poruke te ih stavljaju na ploču. Ostali učenici vrednuju rad i uspješnost prikazanoga upozorenja.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Osma epizoda *Šumovrt* uspješno je uvela učenike u usvajanje teme o Danu planeta Zemlje. Povezali smo boravak Junaka prirode u Botaničkom vrtu te upoznali mnoge biljke kao važna bića održivog razvoja. *Dramčica* je omogućila da učenici izraze svoje emocije vezane uz prirodu i onečišćenje koje je nažalost postalo naša svakodnevnica. Učenici su izrazito uživali u igri s kockicama te se potpuno uživjeli u ulogu naših junaka. Na kraju sata učenici su vrednovali poruke drugih učenika. Možda bi sljedeći put u završnom dijelu sata otišli u školsko dvorište i posadili jedno stablo u povodu Dana planeta Zemlje.

Aktivnosti za rad s darovitim učenicima:

Daroviti učenici mogu izraditi plakat u povodu Dana planeta Zemlje kojim upozoravaju na važnost brige o planetu.

Prilagodbe za učenike s teškoćama:

- sjedi blizu učitelja i u blizini ploče
- govorenje u blizini učenika
- nepoznate riječi i pojmove objasniti
- postavljanje jednog po jednog pitanja
- gledati učenika dok mu govorimo
- poticati da završi zadano
- uključiti osobno značenje i emocije
- osigurati mogućnost odmora i kraće stanke između zadataka
- dati dodatno vrijeme da završi zadatak

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Dijana Bedi-Šela
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica, školsko dvorište
Škola: Osnovna škola Podturen
NASTAVNI PREDMET
PRIRODA I DRUŠTVO
NASTAVNA JEDINICA
Istražujem prirodu u proljeće – izvanučionička nastava
KLJUČNI POJMOVI
proljeće, vjesnici proljeća, rad ljudi
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
PID OŠ A.1.1. Učenik uspoređuje organiziranost prirode opažajući neposredni okoliš. PID OŠ B.1.1. Učenik uspoređuje promjene u prirodi i opisuje važnost brige za prirodu i osobno zdravlje. PID OŠ B.1.2. Učenik se snalazi u vremenskim ciklusima, prikazuje promjene i odnose među njima te objašnjava povezanost vremenskih ciklusa s aktivnostima u životu. PID OŠ A.B.C.D.1.1. Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okruženju i koristi se različitim izvorima informacija.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima. odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života. odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi. odr B.1.2. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom. odr C.1. 1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Djelovanje; Povezanost; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO
<u>Motivacija</u> Učitelj/učiteljica upućuje učenike na gledanje videomaterijala <i>Junaci prirode: E2/"Vrtonauti, 2. dio"</i>
Nakon gledanja epizode slijedi kratak razgovor o dojmovima učenika. <i>Što vam se sviđalo? Kojim su se aktivnostima bavili Junaci prirode? U koje su godišnje doba sadili biljku?</i>

Učitelj/učiteljica upućuje učenika u zadatke koje će imati tijekom izvanučioničke nastave u školskom dvorištu. Učenici dogovaraju s učiteljem/učiteljicom izvanučioničku nastavu. Podijeljeni su u 4 skupine (ili 4 para ako je manji broj učenika u razredu):

1. skupina: Promatra i zapisuje vrijeme u proljeće.
2. skupina: Promatra i crta biljke u proljeće.
3. skupina: Opisuje i crta životinje u proljeće.
4. skupina: Opisuje izgled mjesta u proljeće i opaža rad ljudi.

Najava cilja sata: Danas ćemo se prisjetiti svega što smo naučili o proljeću.

GLAVNI DIO

Utvrđivanje novih nastavnih sadržaja:

Uvježbavanje i ponavljanje

Učenici u skupinama u školskom dvorištu istražuju, opisuju ili crtaju prema zadatku koji su dobili.

Nakon dolaska s izvanučioničke nastave svaka skupina izlaže svoje radove te odgovaraju na postavljena pitanja drugih učenika. Na kraju izlaganja lijepo svoje radove na zajednički plakat *Proljeće: vrijeme u proljeće, biljke, životinje i rad ljudi u proljeće*. Na plakatu se mogu koristiti materijalima skupljenima na izvanučioničkoj nastavi te dodati i druga važna obilježja proljeća koja smo spominjali na prethodnim satima.

ZAVRŠNI DIO

Vrednovanje

Učitelj/učiteljica upućuje učenike u aktivnost točno - netočno. Govori im određene tvrdnje vezane uz proljeće. Ako je tvrdnja točna, učenici pokazuju zelenu karticu, a ako je tvrdnja netočna, pokazuju crvenu karticu. Učenici koji učine pogrešnu radnju, ispadaju iz igre. Uz pomoć kartica iskazuju zadovoljstvo aktivnostima na satu.

Učitelj/učiteljica upućuje učenike na sijanje sjemena cvijeća i začinskog bilja u skupinama u pripremljene teglice sa zemljom prema primjeru iz emisije *Vrtonauti*. Učenici će se do kraja nastavne godine brinuti o cvijeću i začinskom bilju koje su posijali.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Serijal *Junaci prirode* na satu poslužio je kao motivacija te najava cilja sata. Učenici su s uzbuđenjem čekali aktivnosti koje će provoditi na izvanučioničkoj nastavi te se veselili sijanju sjemena cvijeća i začinskog bilja. Aktivno su sudjelovali u realizaciji sata te su međusobno podijelili zadatke radi veće uspješnosti obavljanoga zadatka. Na kraju sata učenici su odigrali igru točno-netočno pokazujući zelenu ili crvenu karticu o tvrdnjama vezanima uz proljeće. Kod posljednje tvrdnje, *Zadovoljan/zadovoljna sam aktivnostima na današnjem satu*, iskazali su zadovoljstvo i oduševljenje satom. Najviše ih je oduševio praktičan rad sijanja u teglicama na kraju sata jer su se poistovjetili s junacima prirode koji su sadili Boženu. Uvidjela sam veliku korisnost gledanja serijala koji je motivirao i potaknuo učenike na samoinicijativu u sadnji i obavljanju zadanih zadataka u skupinama. Kasnije su

pokazali samostalnost i odgovornost u brizi za cvijeće i začinsko bilje tijekom nastavne godine zaljevajući biljke i presađivanjem u školsko dvorište.

Preporučujem sljedeće prilagodbe za djecu s teškoćama i za rad s darovitim učenicima:

Prilagodbe za učenike s teškoćama:

- prilagoditi pisani materijal
- unaprijed osigurati preslike radnog materijala
- koristiti se različitim vrstama podražaja pri poučavanju (vidne, slušne, taktilne)

Aktivnosti za rad s darovitim učenicima:

Istraži koje biljke rastu u školskom dvorištu.

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Dijana Bedi-Šela
Škola: Osnovna škola Podturen
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
HRVATSKI JEZIK
NASTAVNA JEDINICA
Pisanje na zadani poticaj - pisana vježba
KLJUČNI POJMOVI
pripovijedanje, pripovijedanje po nizu slika
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.
OŠ HJ A.1.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta.
OŠ HJ A.1.4. Učenik piše školskim formalnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.
OŠ HJ A.1.5. Učenik upotrebljava riječi, sintagme i rečenice u točnome značenju u uobičajenim komunikacijskim situacijama.
OŠ HJ B.1.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života.
odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Djelovanje
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO
<u>DOŽIVLJAJNO–SPOZNAJNA MOTIVACIJA</u>
Učitelj/učiteljica na ploču napiše jednu riječ, a učenici trebaju nabrajati riječi tako da su međusobno povezane u vlakiću i tvore jednu cjelinu koja ima smisao. Npr. princ-princeza-kralj-dvorac-zmaj-ljubav-vjenčanje.
Objašnjava učenicima da s pomoću tih riječi možemo ispričati priču. Ali priču možemo ispričati i s pomoću sličica.
Učitelj/učiteljica upućuje učenike na gledanje videomaterijala <i>Junaci prirode</i> : E12/ "PRIČARICA: Daj, Almo, ne gnjavi! – 2.dio."

Učenici gledaju epizodu u kojoj *Junaci prirode* pričaju priču o kraljevskoj obitelji.

NAJAVA

Nakon gledanja epizode učitelj/učiteljica najavljuje da ćemo danas smišljati priču prema slikovnim karticama iz didaktičkog seta *Dramčica*.

GLAVNI DIO

USMENO OBLIKOVANJE PRIČE PREMA NIZU SLIKA

Učitelj/učiteljica dijeli učenike u 4 skupine (ili 4 para) i svakoj skupini ili paru daje 5 sličica iz *Dramčice*. Učenici promatraju sličice te razmišljaju o naslovu priče.

Za svaku ilustraciju trebaju osmisлити po jednu rečenicu i na taj način ispričati priču.

Učitelj/učiteljica s učenicima analizira sličice.

Svaka skupina ili par osmišljava rečenice i pripovijeda o događajima koji su prikazani na sličicama.

Učitelj/učiteljica ispravlja jezične nepravilnosti i usmjerava učenike.

Prema potrebi postavlja dodatna pitanja kao pomoć kod pripovijedanja.

SAMOSTALNO PISANJE

Učenici samostalno pišu rečenice u pisanke velikim tiskanim slovima.

ZAVRŠNI DIO

ANALIZA I PROCJENA PISANE VJEŽBE

Učenici čitaju rečenice koje su zapisali u pisanke. Učitelj/učiteljica potiče učenike.

(Rečenice su zanimljive i razumljive. Priča je ispričana prema redoslijedu događaja.)

Samoprocjena

Učiteljica/učitelj daje uputu za samoprocjenu. Ispunjavaju listić za samoprocjenu. (Prilog 1)

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Videomaterijal izvrsno je poslužio kao motivacija te uvodni dio u pripovijedanje uz poticaj. Najveća pomoć bile su sličice iz *Dramčice* koje su učenici povezivali s videomaterijalom te vrlo kreativno opisivali svaku sličicu. Na satu su sudjelovali svi učenici te su sat vrednovali ispunjavanjem tablice za samoprocjenu. S obzirom na to da su učenici vrlo maštoviti, imaju bogat vokabular i vole se usmeno izražavati, sat je bio vrlo uspješan, a njihove priče bile su kreativne i zanimljive. Didaktički materijal iz *Dramčice* izvrsno je osmišljen te je olakšao učenicima zadatak.

Preporučujem sljedeće prilagodbe za djecu s teškoćama i za rad s darovitim učenicima:

Prilagodbe za učenike s teškoćama:

- prilagoditi didaktički materijal (3-4 sličice)
- pomagati kod pripovijedanja postavljajući pomoćna pitanja
- koristiti se različitim vrstama podražaja pri poučavanju (vidne, slušne, taktilne)

Aktivnosti za rad s darovitim učenicima:

Nacrtati 4 sličice koje tvore jednu priču.

PRILOG 1

LISTIĆ ZA SAMOPROCJENU

			
SAMOSTALNO PRIPOVIJEDAM PO SLIKAMA.			
REČENICE POVEZUJEM U PRIČU.			
TOČNO PIŠEM REČENICE TISKANIM SLOVIMA.			
SAMOSTALNO PIŠEM KRATKU PRIČU.			

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Jasmina Štefan
Škola: OŠ Mahično
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
SAT RAZREDNIKA
NASTAVNA JEDINICA
Od lijepih riječi i biljke rastu
KLJUČNI POJMOVI
suradnja, komunikacija, empatija, zdrava hrana, održivi razvoj
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života. odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi. odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi. ikt A.1.2. Učenik se uz učiteljevu pomoć služi odabranim uređajima i programima
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi. odr B.2.1. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom. odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života. odr A.1. Važnost zdravoga života i dobronamjernoga ponašanja prema ljudima i prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Djelovanje; Povezanost
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO
Čitanje pjesme Riječi (Zlata Kolarić Kišur) Izvor: Škrinjica slova i riječi, Alfa, str. 50. Tekst pjesme RIJEČI: Pjesma "Riječi"
Nakon slušanja pjesme voditi usmjereni razgovor: <i>Kakve mogu biti riječi? Kako na ljude djeluju nježne riječi? Kako tvrde riječi? Kojim bi se riječima volio koristiti? Zašto?</i>
Najava 2. epizode Vrtonauta: E2/"Vrtonauti, 2. dio"

Zadatak: Pozorno gledati i slušati ponašanje likova.

Zaključiti: Kojim se riječima oni koriste?

GLAVNI DIO

Prikazivanje 2. epizode Vrtonauta.

Nakon projekcije slijedi razgovor o postavljenom pitanju.

Analiza gledanog videomaterijala prema sadržaju:

Tko je sudjelovao u razgovoru? Što su radili? Gdje su posadili biljku? Kako su to radili? Kojim su je imenom nazvali? Kako su se ponašali prema njoj? Zašto?

Što je biljkama potrebno za rast?

Koji su dijelovi biljaka? Je li biljka živo biće?

Kojim biste se riječima koristili da vaše biljke bolje rastu?

Dramska igra:

Koristiti kartice DRAMČICE: vrt, grablje, i paprika

Učenici kroz igru i pokrete:

1. Pokazuju kako se grablja zemlja skaćući na jednoj nozi.
2. Pantomimom pokazuju kako se sadi povrće u vrtu i pri tome pjevuše pjesmu prema izboru.
3. Pokretima i riječima pokazuju kako njeguju svoju zamišljenu papriku.

Praktični rad:

Potreban pribor: zemlja za sadnju, manje posude za presađivanje i biljke za presađivanje (sadnice povrća, začinskog bilja ili cvijeća), papir za pisanje imena.

Učenici uz međusobnu pomoć sade svoje biljke. Biljkama daju imena.

ZAVRŠNI DIO

Svaki od njih razgovara s biljkama kao s prijateljima. Koriste se toplim i nježnim riječima.

U učionici se uredi kutak u koji se smještaju biljke te se on redovito posjećuje. Biljke se zalijevaju i paze. Nakon što biljke ojačaju, učenici ih mogu odnijeti kući i posaditi u vrt ili na balkon te pratiti razvoj vlastite biljke i ploda.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Videomaterijal te odabrane kartice *Dramčice* upotpunile su rad na satu razrednika. S obzirom na dob učenika i učenje igrom prilozi su odlično pridonijeli zadržavanju pozornosti i motivaciji za rad. Nakon održanog sata učenicima je u sjećanju ostala poruka da je važno koristiti se lijepim i nježnim riječima prema svima tako da je uz cilj održivog razvoja ostvaren i ishod vezan uz odnose i rad u zajednici.

Dramskim igrama i praktičnim radom moguće je uključiti sve učenike te su iskazali posebno zadovoljstvo i vedru radnu atmosferu.

Zadovoljna sam održanim satom te ništa ne bih promijenila.

Djeca s posebnim potrebama mogu se uključiti u dramske igre uz asistenciju učitelja. U praktičnom radu moguće je ostvariti suradnju između učenika te na taj način uključiti sve u rad.

Moguće je uvodni dio pretvoriti u razgovor o iskustvu učenika (bez čitanja i analize pjesme).

OSNOVNI PODATCI
Učitelj: Jasmina Štefan
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Škola: OŠ Mahično
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
PRIRODA I DRUŠTVO
NASTAVNA JEDINICA
U svijetu pčela (projekt)
KLJUČNI POJMOVI
održivi razvoj, pčele, projekt
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
PID OŠ A.2.1. Učenik uspoređuje organiziranost u prirodi i objašnjava važnost organiziranosti PID OŠ B.2.1. Učenik objašnjava važnost odgovornog ponašanja čovjeka prema sebi i prirodi
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi. odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Djelovanje
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
<p>UVODNI DIO</p> <p>Učenicima se pripremi slika saća (NL 1): NL Saće</p> <p>U svaki dio saća učenici upisuju ili crtaju što znaju o pčelama. Nakon rada razgovara se o rezultatima rada.</p> <p>Učenicima se postavlja pitanje: <i>Što biste još voljeli saznati o pčelama?</i></p> <p>Najavljuje se epizoda <i>Junaka prirode</i>.</p> <p>GLAVNI DIO</p> <p>Učenici gledaju 11. epizodu <i>Junaka prirode</i>: E11/ "Pričarica: Daj, Almo, ne gnjavi, 2. dio"</p>

Slijedi razgovor o likovima i njihovim postupcima. *Što je želio Vlatko?*

Zašto? Tko mu je potreban za ispunjenje želje? (pčele)

Zaključak: *Zašto su nam pčele važne? Tko bi od vas želio postati pčela? Zašto? Što bi radio/la da spasiš pčele? Zašto?*

ZAVRŠNI DIO

Učenike podijelimo u tri skupine.

Svaka skupina dobije svoju karticu. U svakoj skupini jedan učenik pročita zadano. Slijedi dogovor i ideje oko realizacije te demonstracija ostalim učenicima.

Koriste se slikovnim karticama iz didaktičkog seta *Dramčica* (MED, MEDO, PČELA).

1. Uz karticu MEDO

Učenici odgudađaju ime učiteljice. (pokretima tijela i hodom prikazuju medu)

2. Uz karticu PČELA

Učenici oponašaju let pčela. (učiteljica hoda između učenika i dodirrom zaustavlja pojedinu pčelu uz pitanje o čemu ona tada razmišlja, nakon toga pčela nastavlja let)

3. Uz karticu MED

Učenici dogovorom podijele poslove pčela te nakon dogovora pantomimski prikažu proces nastajanja meda.

Za kraj svaka pčela odleti u svoje mjesto u *razrednoj košnici* i jednom riječju opiše kako se osjeća nakon današnjeg rada.

Svoje osjećaje učenici zalijepe na crteže pčela koje pripremi učitelj (NL 2):

[NL 2 Pčele](#)

Zadatak za samostalni rad: Odaberi jednu vrstu pčela iz košnice. Nacrtati je i napisati što ona radi u košnici. Svoj rad prikazati na sljedećem satu.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Elementi 11. epizode Junaka prirode uvršteni su u glavni dio sata s ciljem poistovjećivanja učenika s likom Vlatka i motiviranja učenika za daljnji rad. Učenici su sa zanimanjem pratili epizodu te su postupci likova kod učenika izazvali smijeh i zadovoljstvo. U završni dio nastavnog sata uključila sam elemente igre te su slikovne kartice *Dramčice* bile odličan izvor za zanimljivu aktivnost koja je kod učenika izazvala oduševljenje.

Svi su učenici na taj način aktivno sudjelovali u završnom dijelu sata.

Za sljedeći sat izdvojila bih više vremena jer su učenici u uvodnom dijelu sata željeli izreći mnogo znanja o pčelama, a zbog plana aktivnosti nisu svi uspjeli. Dramske igre u završnom

dijelu sata bilo bi dobro odraditi tako da svaka skupina ima priliku sve iskušati, a za to je potrebno dodatno vrijeme.

Napomena: Prikaz ovog sata dio je projektnog učenja o temi Važnost pčela u okolišu.

Ovaj sat moguće je odraditi nakon sata učenja o izgledu pčela i imenima stanara košnice te će tada uvodni dio ovog sata biti ponavljan.

Za učenike koji žele više: Prijedlog je istraživački rad o vrstama pčela i njihovim ulogama u košnici.

U završnom dijelu uporabe kartice PČELA i unutarnjim monologom učenika učitelj ima priliku saznati muči li nekog učenika nešto, ima li problema u odnosu s drugim učenicima ili sl. Dobro je iskoristiti taj dio igre za daljnji razgovor ako učitelj procijeni da postoji mogući problem.

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Đurđica Tomić
Škola: OŠ Veliko Trgovišće
Razred: 2.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
HRVATSKI JEZIK
NASTAVNA JEDINICA
Imenice - ponavljanje
KLJUČNI POJMOVI
imenice, veliko slovo
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života te poštuje pravila uljudnoga ophođenja.
OŠ HJ A.2.5. Učenik upotrebljava i objašnjava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom.
OŠ HJ A.2.4. Učenik piše školskim rukopisnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.1. Prepoznaje svoje mjesto i povezanost s drugima u zajednici.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO
Igra asocijacija – ja pokažem sliku, a ti reci što ti prvo padne na pamet. Pero (papiga, Zlatna Purgerica, ptica, šareno perje...) Vlatko (medo, baka Slavica, more meda, lješnjaci...) Šumski (knez, biljke, zelena boja...)
Izdvajam rečene riječi: baka, ptica, papiga, knez, medo, med... <i>Kako zovemo riječi kojima nešto imenujemo ?</i>
GLAVNI DIO
NAJAVA
Danas će nam junaci prirode pomoći u ponavljanju imenica.

Zapišite naslov.

Imenice – ponavljanje

PONAVLJANJE I VJEŽBANJE

Učenik izvlači slikovnu karticu iz didaktičkog seta *Dramčica* – glasno izgovori imenicu – pročita zadatak s kartice. Ovisno o zadatku, odrade ga samo neki učenici ili svi.

Npr. *Papagaj* – zviždite ili pjevajte nekoliko stihova najdraže pjesme kao papagaj.

Učenik koji je uzeo slikovnu karticu izgovara neku rečenicu sa zadanom imenicom. Rečenicu izgovara emocijom koja se okrenula na kockici iz didaktičkog seta *Dramčica*.

Npr. Rečenica: Papagaj Pero je šarena ptica. (Uz emociju iznenađenje.)

Zatim rečenicu zapisujemo u bilježnicu i podcrtavamo imenice uz objašnjenje što smo tom imenicom imenovali.

Zatim to radi sljedeći učenik itd.

ZAVRŠNI DIO

UOPĆAVANJE

Što smo danas ponavljali?

Što su imenice?

Imenuj jednu stvar, biće, pojavu.

PROVJERA

Učenik izvlači slikovnu karticu.

Npr. Kruna – treba izreći imenice vezane za riječ kruna – princ, dvorac, princeza, kočija, zlato...

Ili Pčela – med, krila, cvijet, žalac, matica, trut...

Ili Knjiga – priča, bajka, basna, likovi, književnik, naslov...

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Učenici vole junake prirode i sve što je vezano uz njih zanimljivo im je. Vole izvlačiti slikovne kartice iz didaktičkog seta *Dramčica* i izmišljati rečenice, pogotovo u kombinaciji s kockicama na kojima su napisane emocije. Svi učenici aktivno su sudjelovali i ne smije se dogoditi da netko ne izvlači karticu.

Sat uz junake prirode inspirativan je, opuštajući, humorističan, veseo, dječji. Učenici zaborave da je sat učenja jer sat provedu u stalnom pokretu i izmjeni aktivnosti. Sat ispadne igra.

OSNOVNI PODATCI
Učitelj: Đurđica Tomić
Škola: OŠ Veliko Trgovišće
Razred: 2.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
HRVATSKI JEZIK
NASTAVNA JEDINICA
Veliko početno slovo u imenima naseljenih mjesta, ulica i trgova - vježbanje i ponavljanje
KLJUČNI POJMOVI
veliko početno slovo, naseljena mjesta, ulice, trgovi
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja. OŠ HJ A.2.5. Učenik upotrebljava i objašnjava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom. OŠ HJ A.2.4. Učenik piše školskim rukopisnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem. OŠ HJ B.2.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.1. Prepoznaje svoje mjesto i povezanost s drugima u zajednici. odr A.2.1. Razlikuje pozitivne i negativne utjecaje čovjeka na prirodu i okoliš
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO
Grupni rad (tri grupe) Svaka grupa dobije jedan lik (Pero, Šumski, Vlatko) koji treba složiti. <i>Tko su Pero, Vlatko i Šumski?</i> Stavljaju složeni lik na ploču i ispod pišu ime lika. <i>Kako ćemo zapisati njihova imena?</i>

Iz kojeg su grada junaci prirode? (Osijek)

Kako pišemo imena mjesta?

GLAVNI DIO

NAJAVA

Danas ćemo uz pomoć junaka prirode ponoviti veliko početno slovo u imenima naseljenih mjesta, ulica i trgova – zapisivanje naslova u bilježnicu.

Na satu razrednika gledali smo 4. epizodu Junaka prirode:

[E4/ "Tragovlog: Zagrebačko blago - Doručak s kraljem"](#)

Danas ćemo se malo prisjetiti te epizode, odnosno mjesta kroz koja su junaci prošli dok su putovali od Osijeka do kojeg grada? (Zagreb)

Gledanje epizode (od 0:04 do 0:22 sa stankama da se stignu zapisati sva mjesta kroz koja su prošli – Osijek, Đakovo, Slavonski Brod, Nova Gradiška, Kutina, Sesvete, Zagreb)

S kojim kraljem su doručkovali?

Ponovno gledanje epizode od 2:02 do 2:16.

Zapisivanje – Trg kralja Tomislava

Na kraju su došli do još jednog trga. Koji je to trg?

9:41 - 9:48

Zapisujemo:

Trg bana Josipa Jelačića

Što mislite, kuda će krenuti u sljedećoj epizodi? Zna li vi još koji trg ili ulicu u gradu Zagrebu?

Zapisujemo:

Trg braće Radića

Cvjetni trg, Ulica kneza Branimira, Petrova ulica

Rad u paru

Vaš je zadatak da u paru izmislite našim junacima adresu. Što svaka adresa mora sadržavati?

Neki od primjera :

Vlatko Kruškić	Pero Šarenko
Medena ulica 5	Trg veselih ptica 100
45 276 Brlog u Šumi	23 165 Velika Grana

Šumski Zeleni

Biljni trg 12

42 351 Ruža uz More

ZAVRŠNI DIO

UOPĆAVANJE

Iz kojeg su mjesta Junaci prirode došli?

U koje su mjesto došli? Kako pišemo imena mjesta?

S kojim su kraljem doručkovali? Kako se zove trg koji nosi njegovo ime?

Kako pišemo imena trgova i ulica?

PROVJERA

Prepiši tekst pisanim slovima (NL 1).

Provjera napisanog.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Čim sam spomenula da ćemo ponovno gledati epizodu *Junaka prirode*, nastalo je opće oduševljenje u razredu. Malo su bili razočarani što nisam pustila cijelu epizodu, nego samo dijelove koji su nam trebali. No, brzo su zaboravili jer im je „vožnja“ Hrvatskom bila zabavna isto kao i zadatak izmišljanja adrese. Trudili su se izmisliti što bolju i smješniju adresu.

NASTAVNI LISTIĆ 1 VELIKO POČETNO SLOVO

Prepiši tekst pisanim slovima. Pazi na pisanje velikog početnog slova.

BAKA SLAVICA STANUJE NA TRGU KRALJICE JELENE.

SVAKI DAN PROLAZI ČAROBNOM ULICOM PREKO VESELOG TRGA
DO ULICE KRALJA ZVONIMIRA.

SUTRA PLANIRA OTPUTOVATI DO PRIJATELJICE SANJE MIŠIĆ U BABINU
GREDU.

Prepiši tekst pisanim slovima. Pazi na pisanje velikog početnog slova.

BAKA SLAVICA STANUJE NA TRGU KRALJICE JELENE.

SVAKI DAN PROLAZI ČAROBNOM ULICOM PREKO VESELOG TRGA
DO ULICE KRALJA ZVONIMIRA.

SUTRA PLANIRA OTPUTOVATI DO PRIJATELJICE SANJE MIŠIĆ U BABINU
GREDU.

OSNOVNI PODATCI
Učitelj: Đurđica Tomić
Škola: OŠ Veliko Trgovišće
Razred: 2.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica, školsko dvorište
NASTAVNI PREDMET
SAT RAZREDNIKA
NASTAVNA JEDINICA
Uredimo okoliš škole
KLJUČNI POJMOVI
okoliš, zaštita, odnos prema prirodi
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
<p>PID OŠ A.2.1. objašnjava važnost organiziranja/razvrstavanja otpadnih tvari u okolišu, razlikuje otpad i smeće te razvrstava otpad.</p> <p>PID OŠ B.2.1. brine se za okružje u kojemu živi i boravi.</p> <p>PID OŠ B.2.1. razdvaja otpad i smeće, razvrstava otpad.</p> <p>PID OŠ C.2.2. preuzima odgovornost za svoje ponašanje.</p> <p>PID OŠ A.B.C.D.2.1. donosi jednostavne zaključke.</p> <p>PID OŠ A.B.C.D.2.1. opaža i opisuje svijet oko sebe služeći se svojim osjetilima i mjerenjima.</p> <p>PID OŠ A.B.C.D.2.1. postavlja pitanja o prirodnim i društvenim pojavama.</p>
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
<p>odr A.1.1. Prepoznaje svoje mjesto i povezanost s drugima u zajednici.</p> <p>odr A.1.2. Opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima.</p> <p>odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života.</p> <p>odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi.</p> <p>odr B.1.2. Sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom.</p> <p>odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.</p>
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Djelovanje; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO
<p>Nakon odgledane 1. i 2. epizode <i>Vrtonauti</i> u kojima su se učenici upoznali s junacima prirode te ponovili kako se ponašamo u trgovini, što nam sve treba za sadnju biljke i kako se biljka sadi, na satu razrednika primijenit će naučeno.</p> <p>Svaki je učenik trebao donijeti rukavice, motičicu i jednu sadnicu (maćuhice).</p>

U uvodnom dijelu sata ponavljamo što smo to sve naučili od junaka prirode.

U prvoj epizodi junaci prirode išli su u trgovinu.

Kada ulazimo u trgovinu, što moramo reći?

Kako se moramo ponašati u trgovini? Što ne smijemo raditi?

Čime plaćamo na blagajni?

Što nam je potrebno za sadnju biljke?

NAJAVADanas ćemo ukrasiti svoje školsko dvorište, i to tako što ćemo prvo pokupiti sve papiriće s tla, a zatim ćemo posaditi svoje biljke.

GLAVNI DIO SATA

Odlazak u školsko dvorište. Učenici su podijeljeni u grupe – Pero, Šumski i Vlatko. Svaka grupa ima vreću za smeće i svoj dio dvorišta koji treba očistiti.

Nakon odrađenog zadatka slijedi novi, a to je sadnja biljaka.

Prvo treba malo prekopati tlo, dodati zemlju, napraviti rupu, zaliti je, izvaditi pažljivo sadnicu iz tegle, staviti je u rupu i pokriti zemljom, zaliti.

Svaki učenik sadi svoju biljku.

UOPĆAVANJE

Što smo danas radili? Zašto? Je li vam okoliš škole prije bio ljepši ili sada? Zašto?

ZAVRŠNI DIO SATA

Promatramo posađeno cvijeće i predlažemo kako bismo još mogli uljepšati gredicu s cvijećem. Dogovorili smo se da će se staviti ukrasni kamenčići.

Dogovoreno je i da će redari 3 puta na tjedan zalijevati biljke.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Učenici su se vrlo rado prihvatili posla. S veseljem su pokupili sve smeće na koje su naišli, komentirali kako se smeće ne baca u prirodu te kako prirodu trebamo čuvati jer nam je potrebna. Posebno im je bilo zanimljivo kada su sadili svoj cvijet. Bili su vrlo pažljivi i koncentrirani da sve naprave kako treba. Sat je bio vrlo dinamičan i zanimljiv. Na kraju sata bili su vrlo zadovoljni onim što su napravili. Bili su ponosni što su doprinijeli ljepšem okolišu škole. Odmah su željeli urediti i ostatak školskog dvorišta.

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Marija Zadro
Škola: OŠ <i>Nikole Andrića</i> , Vukovar
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
LIKOVNA KULTURA
NASTAVNA JEDINICA
Puno-prazno
KLJUČNI POJMOVI
prostor, puno-prazno, unutar-izvan, građenje, dodavanje i oduzimanje oblika
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
<p>OŠ LK A.1.1. Učenik prepoznaje umjetnost kao način komunikacije i odgovara na različite poticaje likovnim izražavanjem. Učenik se u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi: likovnim jezikom, iskustvom usmjerenog opažanja i doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. OŠ LK B.1.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja. Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu. Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu. LK C.1.2. Učenik povezuje neki aspekt umjetničkog djela s iskustvima iz svakodnevnog života te društvenim kontekstom. Učenik prepoznaje njemu bliske sadržaje kao proizvod likovnog i vizualnog izražavanja.</p>
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.2. Učenik opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima.
odr B.1.2. Učenik sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji sa zajednicom.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Djelovanje
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO

Učenike pitam znaju li što je to tunel i čemu on služi. Ako nitko od učenika ne zna reći odgovor, učenicima se pokazuje slika tunela te im se objašnjava što je to tunel (Prilog 1).

Prilog 1 - slika tunela (preuzeto s [Empty Road Tunnel · Free Stock Photo \(pexels.com\)](https://www.pexels.com/photo/empty-road-tunnel/))

Nakon toga učenike pitam imaju li ideju kako bi tijelima stvorili tunel.

Učenici u dvije grupe tijelima oblikuju tunel te uočavaju različitosti tunela (veličina, duljina tunela...).

Navodimo učenike na točan odgovor, ako se sami ne sjete, prisjećajući se štafetnih igara na predmetu Tjelesne i zdravstvene kulture.

Najavljujemo gledanje 6. epizode serijala *Junaci prirode* u kojem će učenici vidjeti u koji su se tunel naši prijatelji Vlatko, Pero i Šumski zaputili.

GLAVNI DIO

a. Učenici gledaju 6. epizodu *Junaka prirode*:

[E6/ "Tragovlog: Zagrebačko blago - Drama Panorama"](#)

Nakon epizode s učenicima se povede kratak razgovor o različitostima likova junaka prirode. Naglašavamo mjesto radnje ove epizode te prepoznavanje tunela. Učenici tijekom gledanja filma dobivaju nastavni listić (NL 1) s mjestima u videu te si lagano skiciraju ta mjesta u krugove tijekom gledanja. Nakon gledanja kratko povedemo razgovor o nastavnom listiću s posebnim naglaskom na izgled tunela te potičem učenike na analizu uz korištenje ključnih pojmova sata.

b. Najavljujemo današnji rad na satu Likovne kulture.

c. Stolovi su pripremljeni za rad (spojeni stolovi). Na sredini je stola podloga za rad. U sredini stola nalaze se različite stare kutijice. Svaki učenik dobiva podlogu na kojoj će napraviti svoj tunel. Učenici pripremaju ljepljivo za rad i škare.

Ponavljamo način rada škarama i ljepljivom. Kartonske kutije možemo rezati, stavljati jedan dio u drugi, dobivati prazan prostor unutar tunela, povezivati kutije u različitim smjerovima i slično.

- d. Tunel iz epizode likovni je poticaj učenicima za rad. Najavljujemo učenicima da ćemo danas raditi tunel uz pomoć škara, ljepila te starih kutijica koje učenici mogu oblikovati i graditi prema svojoj ideji.
- e. Učenici samostalno stvaraju svoj tunel. Potičem ih pitanjima: *Možeš li napraviti dulji tunel, promijeniti smjer, dodati vrata na početku i na kraju tunela i sl.*

ZAVRŠNI DIO

Učiteljica traži od učenika kratak pregled sadržaja kojima smo se bavili, ponavljanje i povezivanje pojmova kojima smo se danas bavili.

Učenici samostalno analiziraju svoju aktivnost, procjenjuju zadovoljstvo radom, uloženi trud i korist.

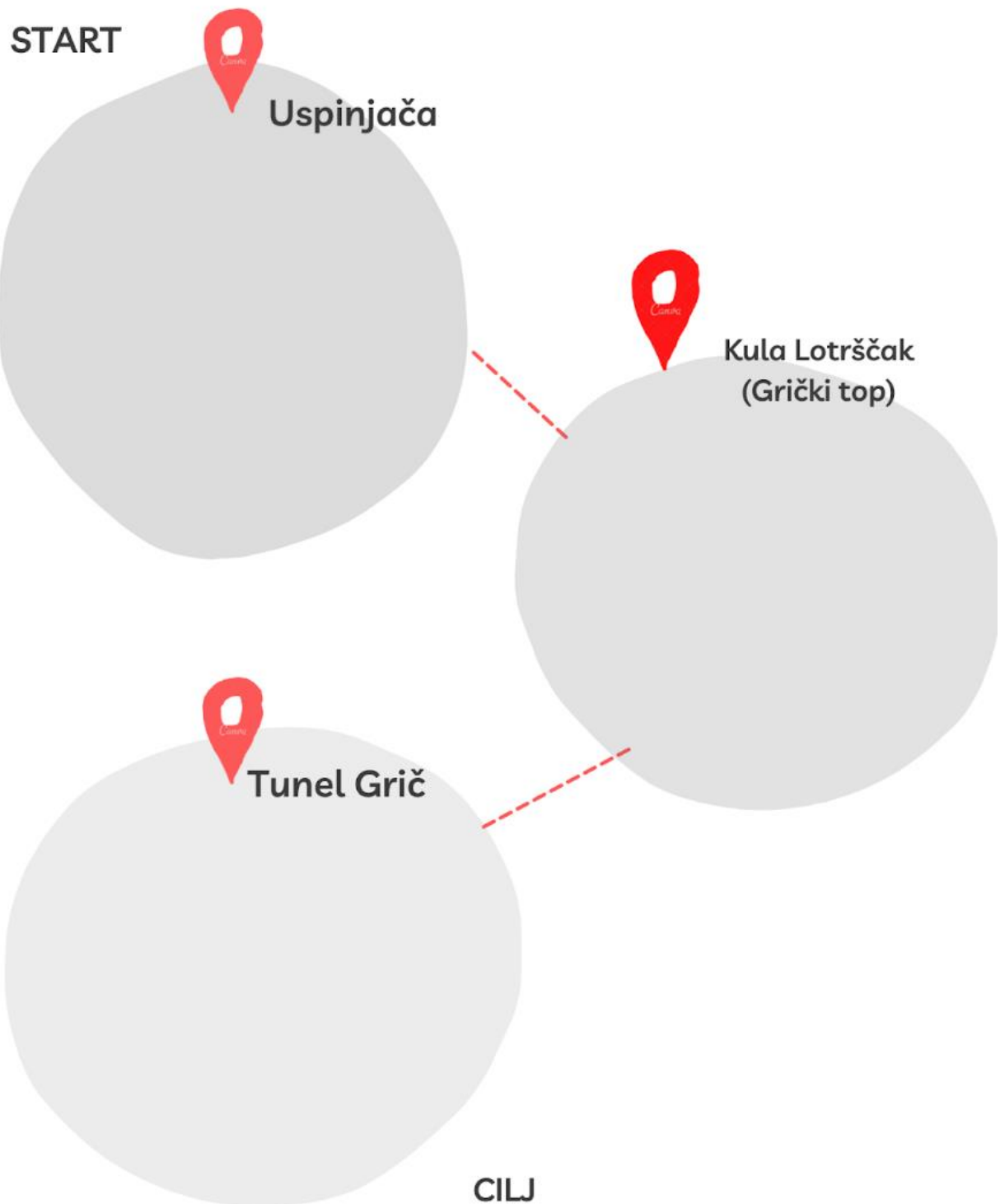
REFLEKSIJA I PREPORUKE

Serijal *Junaci prirode* poslužio je kao izvrsna motivacija za građenje tunela od starih kutijica. Učenici su bili oduševljeni tunelom te mogućnostima gradnje vlastitog tunela. Svi su učenici sudjelovali u ovom zadatku te smo na obostrano zadovoljstvo dobili izvrsne radove učenika. Učenici su svojim reakcijama vrednovali ovaj sat. Poteškoće su učenici imali s vrstama ljepila koja nisu posebno dobro držala kartonske kutijice te nisu u potpunosti mogli ostvariti sve svoje želje. Snašli smo se uz pomoć selotejpa koji je učenicima pomagao u *kriznim* situacijama. Korištenjem videomaterijala učenici su na izvrstan način vidjeli zapravo tu razliku praznog prostora tunela koji je unutar njega samog, a kojim hodaju naši junaci prirode. Videozapis tunela bio je zapravo poboljšana verzija reprodukcije slika koju učenici inače koriste na satima Likovne kulture. Na mnogo bolji način učenici su mogli vidjeti taj prazan prostor unutar tunela. Sat je bio zaista izvrstan, a za poboljšanje bismo pripremili moguće veću podlogu za neke učenike, više kutijica te čvršće ljepilo. Pozitivne reakcije učenika pokazatelj su da je sat bio uspješan, a učenici su čak smišljali i imena za svoje tunele. Preporuke za rad s djecom s posebnim potrebama – poticati učenika na rad, više puta ponoviti zadatak te ih voditi kroz dodatna objašnjenja i pitanja, po potrebi raditi s većim kutijama radi lakšeg građenja samog tunela.

Preporuke za rad s darovitim učenicima – omogućiti veću podlogu kako bi izgradili što veći i neobičniji tunel, obojiti temperama kutijice ili raditi uz kolaž papir.

NASTAVNI LISTIĆ 1 MJESTA 6. EPIZODE JUNAKA PRIRODE

Uspinjača, kula Lotrščak, tunel Grič

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Marija Zadro
Škola: OŠ <i>Nikole Andrića</i> , Vukovar
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNI PREDMET
SAT RAZREDNIKA
NASTAVNA JEDINICA
Doručak s kraljem
KLJUČNI POJMOVI
doručak, pravilna prehrana, voće, povrće, orašasti plodovi
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
zdr A.1.2. Razlikuje osnove pravilne od nepravilne prehrane i opisuje važnost tjelesne aktivnosti.
zdr A.1.3. Opisuje načine održavanja i primjenu osobne higijene i higijene okoline.
ikt A.1.2. Učenik se uz učiteljevu pomoć služi odabranim uređajima i programima.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života.
odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO
Motivacija Učenici su podijeljeni u tri grupe. Svaka grupa dobiva zadatak složiti slagalicu na pametnom zaslonu (Prilog 1,2 i 3). Mjerimo vrijeme svakoj grupi kako bismo dobili i pobjednika. Svaka grupa na kraju magnetom stavlja sliku na bijelu magnetnu ploču (Prilog 4,5 i 6).
Slagalice 1 - Grožđe Jigsaw Planet - Grožđe Prilog 1
Slagalice 2 - Bučine sjemenke Jigsaw Planet - Bučine sjemenke Prilog 2

Slagalica 3 - Lješnjaci

[Jigsaw Planet - Lješnjaci](#)

Prilog 3

Slika grožđa (preuzeto s - [Photo of Purple Grapes · Free Stock Photo \(pexels.com\)](#))

Prilog 4

Slika bučinih sjemenki (preuzeto s [Dried Pumpkin Seeds in Close-up Shot · Free Stock Photo \(pexels.com\)](#))

Prilog 5

Slika lješnjaka (preuzeto s [Nuts · Free Stock Photo \(pexels.com\)](#))

Prilog 6

Učenicima najavljujemo gledanje nove epizode naših junaka prirode u kojoj će učenici moći vidjeti koji lik jede koju hranu. Učenici prije gledanja predviđaju tko bi što mogao jesti. Od učenika se traži povezivanje prijašnjih znanja i iskustava o medvjedima i pticama.

b. *Najava cilja sata*: Danas ćemo razgovarati o zdravom doručku/užini.

Na ploču zapisujemo naslov: *Doručak s kraljem*.

GLAVNI DIO

a. gledanje 4. epizode *Junaka prirode*:

[E4/ "Tragovlog: Zagrebačko blago - Doručak s kraljem"](#)

Razgovor o epizodi uz pitanja (učenici samostalno odgovaraju na pitanja, a ako nešto ne znaju, učiteljica ih navodi, potiče i/ili im govori odgovore:

1. Gdje su stigli naši junaci prirode?
2. Što su prvo odlučili napraviti? Što mislite zašto (doručak je najvažniji obrok u danu)?
3. Gdje će jesti naši junaci? Naglašavamo učenicima tko je bio Tomislav (prvi hrvatski kralj). Kako se osjećaju junaci zbog doručka s kraljem? Što misliš zašto? Bi li ti volio jesti s kraljem?
4. Prisjetimo se glavnih obroka u danu – doručak, ručak i večera.
5. Ponavljamo i/ili uvodimo nove pojmove poput onih što je to zajuttrak, a što užina.
6. Razgovaramo s učenicima što oni jedu za pojedini obrok.
7. Povezujemo njihovo iskustvo s iskustvima junaka prirode: što su jeli junaci (tko je što jeo i jesu li naše pretpostavke bile točne: Vlatko - sendvič od lješnjaka, Pero - sendvič s bučnim sjemenkama, Šumski - sendvič s bobicama grožđa). Što još Vlatko voli jesti? Za što je med koristan i kako se vi koristite medom?
8. Koga su usput nahranili naši junaci prirode? Hraniš li ti ponekad ptičice u gradu? Preko kojeg je godišnjeg doba važno hraniti ptice stancarice? Zašto?

9. Tko u epizodi razgovara s biljkama? (Šumski) Je li ti to neobično? Što misliš zašto to radi? Misliš li da je važno razgovarati s biljkama? Imaš li ti biljku, razgovaraš li s njom i imaju li i tvoje biljke imena? Je li dobro biti prijatelj s biljkama? Što misliš, zašto?

10. Od kojih biljki dobivamo hranu za junake prirode (sjemenke od bundeve, bobice od grožđa i lješnjake od biljke lijeske)?

c. Učenici dobivaju različite primjere zdrave užine – sušene naranče, bučine sjemenke, sušeno grožđe - grožđice i suncokretove sjemenke. Objašnjavamo učenicima kako dobivamo sušeno voće ako oni to ne znaju. Razgovaramo o tome zašto je baš to bolja vrsta užine od npr. slatkisha ili čipsa. Zamišljamo da hodamo tržnicom, šetamo i osvježavamo se ponuđenim (slikovna kartica *Tržnica* iz didaktičkog seta *Dramčica*).

d) Sinteza sata provodi se na nastavnom listiću (NL 1) na kojem učenici pišu koji je junak od čega je sendvič. Učenici odlučuju što im se čini ili što im je najukusniji doručak s kraljem. Na taj način učenici kušaju različite namirnice te iznose vlastito mišljenje o kušanom.

ZAVRŠNI DIO

Za zdravlje je važna pravilna i raznolika prehrana. Učenici uz pomoć palca evaluiraju radionicu (palac gore - izvrsna, zanimljiva radionica koju bih ponovio/ponovila, palac u sredini - nešto mi je bilo zanimljivo, nešto nije i palac dolje - nije mi se svidjela ova radionica i bila mi je dosadna). Usmeno mogu objasniti svoje odgovore.

Ako ostane vremena, možemo se poigrati kockama iz didaktičkog seta *Dramčica* te prikazati različite emocije prije/tijekom ili nakon kušanja određenih namirnica. Ako procijenite da imate vremena, možete ih iskoristiti i u glavnom dijelu sata.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Serijal *Junaci prirode* izvrsno je poslužio učenicima kako bi vidjeli što sve može biti primjer dobre i zdrave užine. *Dramčicom* se može koristiti u mnogo situacija, od kojih su ovdje navedene samo neke ideje. Učenicima se svidjela ova epizoda *Junaka prirode*, posebno što su i sami imali prilike kušati neke od namirnica. Svi su učenici sudjelovali u satu te su na kraju evaluirali radionicu. Nismo imali nikakvih problema tijekom sata. Osjećala sam se izvrsno radeći tu pripremu s djecom, a posebno sam bila i iznenađena i zadovoljna jer su učenici prvi put kušali ove namirnice te se oduševili. Ipak, pobjedu su odnijele bučine sjemenke koje su svoj djeci bile vrlo ukusne. Uz bučine, svidjele su im se i suncokretove sjemenke. Najmanje im se svidjelo sušeno voće - naranča i grožđice. Na idući sat donijela bih i lješnjake koje nisam uspjela nabaviti za ovaj sat. Opći dojam sata vrlo je pozitivan te se nadam da smo na taj način uspjeli barem malo zainteresirati učenike za zdraviju prehranu.

Preporuke za rad s djecom s posebnim potrebama - sjedi blizu zaslona, sudjelovanje u skupini, dodatno objasniti nepoznate riječi i pojmove, dati dodatno vrijeme, osigurati

odmore, uključiti učenika u razgovor dodatnim potpitanjima, ako je potrebno, imena za radni listić napisati na ploču.

Preporuke za rad s darovitim učenicima – u letcima različitih trgovačkih lanaca pronaći različite slike namirnica koje bi učenici mogli jesti za doručak/užinu te zalijepiti na papir.

NASTAVNI LISTIĆ 1
ZDRAVA UŽINA S JUNACIMA PRIRODE

ZDRAVA UŽINA S
JUNACIMA PRIRODE

A što bi od ovoga bilo u tvom sendviču?

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Marija Zadro
Razred: 1.
Trajanje: 90 minuta
Prostor izvođenja: učionica
Škola: OŠ <i>Nikole Andrića</i> , Vukovar
NASTAVNI PREDMET
HRVATSKI JEZIK
NASTAVNA JEDINICA
Naša priča iz pričarice
KLJUČNI POJMOVI
priča, dijelovi priče, kratak tekst, pričanje, videozapis
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
OŠ HJ A.1.1. učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.
OŠ HJ A.1.4. učenik piše školskim formalnim pismom slova, riječi i kratke rečenice u skladu s jezičnim razvojem.
OŠ HJ C.1.2. učenik razlikuje medijske sadržaje primjerene dobi i interesu.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.1. prepoznaje svoje mjesto i povezanost s drugima u zajednici.
odr A.1.2. opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima.
odr C.1.2. identificira primjere dobrog odnosa prema drugim ljudima.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
UVODNI DIO
<p>Učenicima je na ploči napisana riječ <i>PRIČARICA</i>. Svaki učenik dobiva papirić post-it na kojemu treba napisati što misli što znači riječ pričarica. Svaki učenik pročita što je zapisao te stavlja papirić na ploču oko napisane riječi <i>PRIČARICA</i>.</p> <p>Najavljujemo novu epizodu <i>Junaka prirode</i> naziva <i>Pričarica</i> u kojoj će učenici saznati što je to zapravo pričarica.</p> <p>Gledanje epizode: E11/ "Pričarica: Daj, Almo, ne gnjavi", 1. dio</p> <p>Pitamo učenike jesu li saznali iz epizode što je pričarica. Učenici odgovaraju na pitanje što je pričarica. Po potrebi, ponovno pustiti dio gdje učenici to mogu uočiti.</p>

Malo porazgovaramo o epizodi zajednički u krugu.

Što je prouzročilo strah Pere i Vlatka? Jeste li vi bili nekada uplašeni? Kako su jedan drugomu pomogli? Tko vama pomaže kada vas je strah?

Što im pokazuje Šumski? Kako se zove ta knjiga? (Pričarica). Jesu li Vlatko i Pero oduševljeni?

Po čemu to zaključujete? - po potrebi pustiti taj dio filma

Što je pričarica? Knjiga puna raznih smicalica.

Tko pročitava slova ova, njega čeka priča ova.

Kada uđe u priču, ne može izaći dok ne bude gotova ili dok ga ne pojede zmaj.

Biste li voljeli ući u knjigu priča? Kakvu knjigu priča?

Gdje je nestao Šumski? Tko je nestao nakon Šumskog? Je li nestao i Pero? Što misliš koja ih pustolovina čeka?

Prema zamišljanju, nacrtajte u skupini naslovnicu svoje knjige pričarice. Učenike dijelimo u broj skupina po želji. Učenici kratko predstavljaju svoje radove.

SREDIŠNJI DIO PRIČE

Nakon što ste nacrtali naslovnicu svoje pričarice, vrijeme je da osmislimo i priču koja će biti dio naše knjige. Prije nego pogledamo u kakvu su pustolovinu otišli Pero, Vlatko i Šumski, mi ćemo napisati svoju priču.

Svaka će skupina dobiti nastavni listić (NL 1) u kojem joj je određeno mjesto radnje, vrijeme radnje, likovi te pitanje zašto. Prema tim naputcima potrebno je osmisliti i napisati svoju priču.

Učenici u grupama pišu priče na prazan list papira. Uz priču grupe mogu nacrtati prizor iz priče po želji.

Učenici izlažu svoje radove - čitaju priče i prikazuju slikovne prikaze.

Prije gledanja epizode potičemo učenike da uoče je li njihova priča slična priči junaka prirode i po čemu.

Gledamo 2. dio Pričarice:

[E12/ "PRIČARICA: Daj, Almo, ne gnjavi! – 2.dio."](#)

Učenici nakon gledanja iznose svoje zaključke o sličnostima priča.

Razgovaramo o epizodi kroz zajedničku aktivnost. Svi učenici sjede u krugu.

Gdje su se u priči našli junaci prirode? (nedaleko kraljevstvo, kod dvorca).

Tko živi tamo? Princ Almo - Vlatko

Kakav je to dječak? Radoznao dječak kojeg sve zanima, u danu postavlja na stotine pitanja.

Koje je pitanje prvo postavio? Ima li u ovom kraljevstvu meda? Ako se učenici ne mogu sjetiti, možemo im ponovno pustiti taj dio. Ako vam to nije toliko važno, dajte učenicima neka sami smisle pitanje.

Jednom učeniku, prvom do sebe, dajete kocku *Dramčice* na kojoj je Vlatko. Učenik zarola kocku te u emociji koju dobije postavlja pitanje po želji ili prvo Vlatkovo pitanje iz priče.

Tko je novi lik? Vlatkov otac kralj Alonso IV.-Šumski. Kakav je? - ponosi se sinom, vrlo je pametan Almo, na tatu.

Sljedećem učeniku dajemo kocku s likom Šumskog. Emocijom koju dobije na kocki mora pohvaliti svog sina. Porazgovarati s učenicima ako npr. dobiju pohvalu s gađenjem - utječe li način našeg izgovaranja riječi na ljude kojima nešto govorimo?

Tko je Almova majka? - kraljica Anabela, Pero.

Je li i ona zadovoljna sinom? Što se to ona pita? - zašto njihovo dijete nije kao svi ostali prinčevi i zašto neprestano nešto ispituje te se nikad ne igra. Na koji je način to izgovorila? Dajemo jednom učeniku kocku s likom Vlatka koji govori rečenicu tako kako mu to kocka odredi.

*Ovisno o vremenu, može i više učenika prikazati rečenice uz različite emocije.

Almo i dalje postavlja pitanja. *Jeste li zapamtili neka od njih? Znate li vi odgovore na ta pitanja? Zanimaju li i vas ta pitanja? Što rade njegovi roditelji? Reagiraju li tako i vaši roditelji?* Navedite primjere. *Kako se vi tada osjećate? Što mu govore na kraju?* - Daj, Almo, ne gnjavi. *Jeste li i vi to doživjeli? Kako ste se osjećali?*

ZAVRŠNI DIO

Osmisliti jedno pitanje i zapisati ga na papir.

Svatko čita svoje pitanje te oblikujemo stupac *Naših 11 zašto*.

Na idućem satu učiteljica odgovara učenicima na postavljena pitanja.

Nakon postavljenih pitanja pitamo učenike što misle je li ovo bio kraj priče?

Što misle da se dogodilo?

Moguće je poslati učenicima poveznicu da kod kuće pogledaju 3. dio Pričarice ([E13/ "Pričarica: Daj, Almo, ne gnjavi", 3. dio](#)) kako bi vidjeli kako je priča završila ili omogućiti učenicima još jedan sat gdje bi pisali svoje završetke priče ili usmeno izlagali kraj priče nakon čega bi pogledali epizodu i vidjeli jesu li pogodili kraj priče ili ne. U prvom slučaju, na idućem satu kratko porazgovarati o pogledanom te je li kraj ispunio njihova očekivanja ili ne.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

U ovim nam je satima izvrsno poslužio i videomaterijal, ali i *Dramčica* koja se vrlo dobro može povezati sa Satom razrednika te zapravo i cijeli jedan sat posvetiti izražavanju emocija, povezivanju naših mimika, gesta i izraza lica s riječima i rečenicama koje izgovaramo. Svi su učenici sudjelovali u radu. Nekima je bilo lakše, a nekima teže odigrati svoje uloge. Učenici

su vrlo rado u grupi osmišljavali svoje priče te su tako sa zanimanjem pratili kakva će biti priča junaka prirode. Pričanje priče videozapisom njima je nov i drukčiji način od klasičnog slušanja priče u razredu. Nismo imali problema tijekom ovih sati. Završni dio drugog sata mi proveli smo tako da su učenici gledali kod kuće treći dio, s obzirom na to da je došao kraj nastavne godine, a nismo imali dostupan videomaterijal. Smatram da su oba načina dobra - i gledanje kod kuće, a i rad na trećem satu u školi. Gledanje kod kuće može biti i dobar pokazatelj koliko je učenika bilo zadovoljno videomaterijalima te je imalo želju da pogleda kraj i kod kuće. Učenicima se svidjela završna igra *Naših 11 zašto* gdje su postavljali raznovrsna pitanja iako su u početku neki učenici bili blokirani, što to oni mogu postaviti kao pitanje. Opći je dojam vrlo dobar te je takav način rada, uz video, vrlo dobar poticaj učenicima za stvaranje priča.

Rad s djecom s posebnim potrebama - pripaziti na podjelu rada u grupnom dijelu rada gdje učenici s posebnim potrebama dobivaju jednostavnije zadatke, pomoć ili rad u paru tijekom glume, pisanja i slično.

Rad s darovitim učenicima - omogućiti brži rad, pisanje i/ili razgovor o završetku priče, sudjelovanje u igrama uloga i glumi, voditeljske i organizatorske uloge u grupnim radovima, dodavanje likova u priču tijekom pisanja.

NASTAVNI LISTIĆ 1
 NAŠA PRIČA IZ PRIČARICE

Naša priča iz pričarice

OSMISLI SVOJU PRIČU.

1

Mjesto radnje: dvorac

2

Vrijeme radnje: ljeto

3

Likovi: princ, kralj i
 kraljica

4

ZAŠTO?

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Marija Zadro
Škola: OŠ <i>Nikole Andrića</i>
Razred: 1.
Trajanje: 90 minuta
Prostor izvođenja: učionica, dvorište škole
NASTAVNI PREDMET
PRIRODA I DRUŠTVO
NASTAVNA JEDINICA
Rast i razvoj biljke
KLJUČNI POJMOVI
sadnja, biljka, dijelovi biljke, pribor za sadnju, životni uvjeti
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI NASTAVNOGA PREDMETA
PID OŠ A.1.1. Učenik uspoređuje organiziranost u prirodi opažajući neposredan okoliš. PID OŠ A.B.C.D.1.1. Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednom okruženju i koristi se različitim izvorima informacija.
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
odr A.1.2. opisuje raznolikost u prirodi i razlike među ljudima. odr B.1.1. prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi. odr B.1.2. sudjeluje u aktivnostima škole na zaštiti okoliša i u suradnji škole sa zajednicom. odr C.1.1. identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Djelovanje; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
<p>Prvi sat</p> <p>UVODNI DIO SATA</p> <p>Učenici dobivaju sličice zemlje, gnojiva, rukavica, pribora za sadnju, poljevače (Prilog 1). U skupinama razgovaraju o tome čemu ti predmeti služe. Svaka skupina iznosi svoje mišljenje.</p> <p>Najavljujemo učenicima da ćemo danas razgovarati o sadnji biljaka i svemu što nam je potrebno da bismo biljku posadili. Učenicima kažemo da ćemo najprije pogledati prvu epizodu Vrtonauta u kojoj ćemo saznati što je sve potrebno za sadnju biljke te gdje ćemo to i kupiti.</p> <p>GLAVNI DIO SATA</p> <p>Gledanje videozapisa:</p>

[E1/ "Vrtonauti", 1. dio](#)

Na početku upoznajemo svoje likove: Šumski - Knez od Zelenoga gaja, Pero - ptica Ara, svjetski putnik i Vlatko - vedri medvjed koji voli med i medenjake.

Tko su vrtonauti i što nam je cilj - istraživati vrt.

Polazimo od njihova zadatka - sadnja biljke. Zaključujemo uz junake da nam je potreban pribor te povezujemo to s početkom svoga sata.

Iz videozapisa vidimo da su junaci prirode dobili popis potrebnih stvari. Povezujemo to s našim odlaskom u trgovinu i zašto je dobro imati popis prije kupovine.

Razgovaramo s učenicima o tome što su sve vrtonauti kupili i u kojoj trgovini. Također, povedemo razgovor i o kulturnom ponašanju u trgovini, što učiniti kada se izgubimo te čime plaćamo na blagajni ono što želimo kupiti (pokušaj plaćanja lješnjacima, zlatnicima, vrtonautska kartica). Možemo spomenuti i ponašanje Šumskog kad mu se svidjela djevojka (simpatičan dio priče).

ZAVRŠNI DIO SATA

Utvrđujemo gradivo rješavanjem nastavnog listića (NL 1). Učenici mogu samostalno nacrtati pribor, a možete im i umnožiti sličice iz uvodnog dijela te ih učenici mogu zalijepiti i napisati njihove nazive.

Nakon tog prvog sata odrađujemo nastavnu jedinicu *Kako riješiti sukob?*, u kojoj gledamo drugi dio pustolovine svojih junaka:

[E2/"Vrtonauti, 2. dio"](#)

Drugi sat**UVODNI DIO**

Učenici su od kuće donijeli potreban pribor - rukavice i posude, a učiteljica je pripremila zemlju, lopatice, voda, gnojivo u štapićima i sjemenke biljke.

Najprije pogledamo videozapis koji prikazuje ubrzano klijanje sjemenke i rast i razvoj biljke:

[Time Lapse Rast biljke graha - YouTube](#)

Analiziramo videozapis razgovarajući o tome što smo vidjeli. Zaključuju kako se biljka razvija iz sjemenke. Povezujemo to s junacima i navodimo učenike da zakluče kako su junaci presađivali biljku, dok ćemo mi danas pokušati razviti biljku iz sjemena.

Na nastavnom listiću učenici pokušavaju samostalno odrediti koji su dijelovi biljke (NL 2) te se dogovaramo za praćenje rasta i razvoja svoje biljke (NL 3).

Razgovaramo o tome što je biljci potrebno za rast i razvoj. Učenici iznose svoje mišljenje, a učiteljica ih dopunjava po potrebi i/ili navodi potpitanjima (voda, zrak, svjetlost/toplina i zemlja).

SREDIŠNJI DIO

Praktičan dio - Upoznajemo učenike s postupkom rada

1. U posudu staviti zemlju, više od pola posude.
2. Napravimo manju rupu koju malo zalijemo vodom, stavljamo nekoliko sjemenki cvijeta.
3. Pokrijemo sjemenke zemljom.
4. Malo zalijemo.

Svakog dana pratimo rast i razvoj svoje biljke te unosimo promjene na papir. Redovito zalijevamo biljku.

Važno je proučiti koliko kojoj biljci treba vode te koliko je treba zalijevati.

Fotografija 1. Fotografija prikazuje biljke koje su izrasle nakon nekog vremena. Učenici su im dodali poruke za Majčin dan. Većini su biljke izrasle i spreme su za darivanje, no onima kojima nisu, dobra je to pouka da bez vode nema ni rasta biljke, u što su se na ovaj način i sami uvjerali.

ZAVRŠNI DIO SATA

Spremamo svoje biljke na prozor kako bi bile u doticaju sa suncem.

Evaluacija na radnom listiću. (Prilog 2)

REFLEKSIJA I PREPORUKE

Videomaterijal funkcionira izvrsno s nastavnim predmetom i nastavnom jedinicom, a pokazatelj je da se može koristiti i na satu Prirode i društva, i na satu razrednika, što je često kod junaka prirode povezano. Učenici su izvrsno reagirali na videozapise, a posebno im se svidjela kupovina u Pevexu te plaćanje lješnjacima, što je ih nasmijalo. Aktivno su svi učenici sudjelovali u oba sata. Bili su vrlo motivirani za rad. Osjećaj je bio izvrstan jer su učenici svojim radom i trudom pokazali zainteresiranost za takav način rada, posebno za praktičan dio koji su jedva dočekali. Nismo imali problema u radu. Praktičan dio izvodili smo na otvorenom jer nam je to vrijeme omogućilo te je i to učenicima bio dodatan plus. Sati su prošli izvrsno, uključujući i sat razrednika gdje smo rješavali sukob među junacima. Drugi put možda bih ipak zadala učenicima da donesu sami zemlju i sjemenke za rad te sav pribor kako bi sat tekao brže te bi na taj način svatko mogao raditi potpuno samostalno, ne čekajući mene.

Rad s djecom s posebnim potrebama - rad u paru, potpora učitelja tijekom rada.

Rad s darovitim učenicima - pripremiti jednu biljku za presađivanje pa s njima i presaditi i posijati biljku.

PRILOG 1 SLIKE PRIBORA ZA SADNJU

NASTAVNI LISTIĆ 1
ŠTO NAM TREBA ZA SADNJU

NASTAVNI LISTIĆ 2
ŽIVOTNI CIKLUS BILJKE

Ime i prezime: _____ Datum _____

ŽIVOTNI CIKLUS BILJKE

Nacrtaj biljku tijekom njezina rasta i razvoja.
Zapiši što primjećuješ.

sjeme

**početak rasta
stabljike**

biljka s listovima

biljka s cvijetom

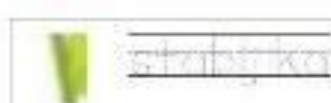
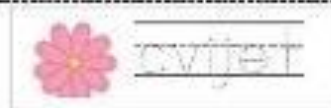
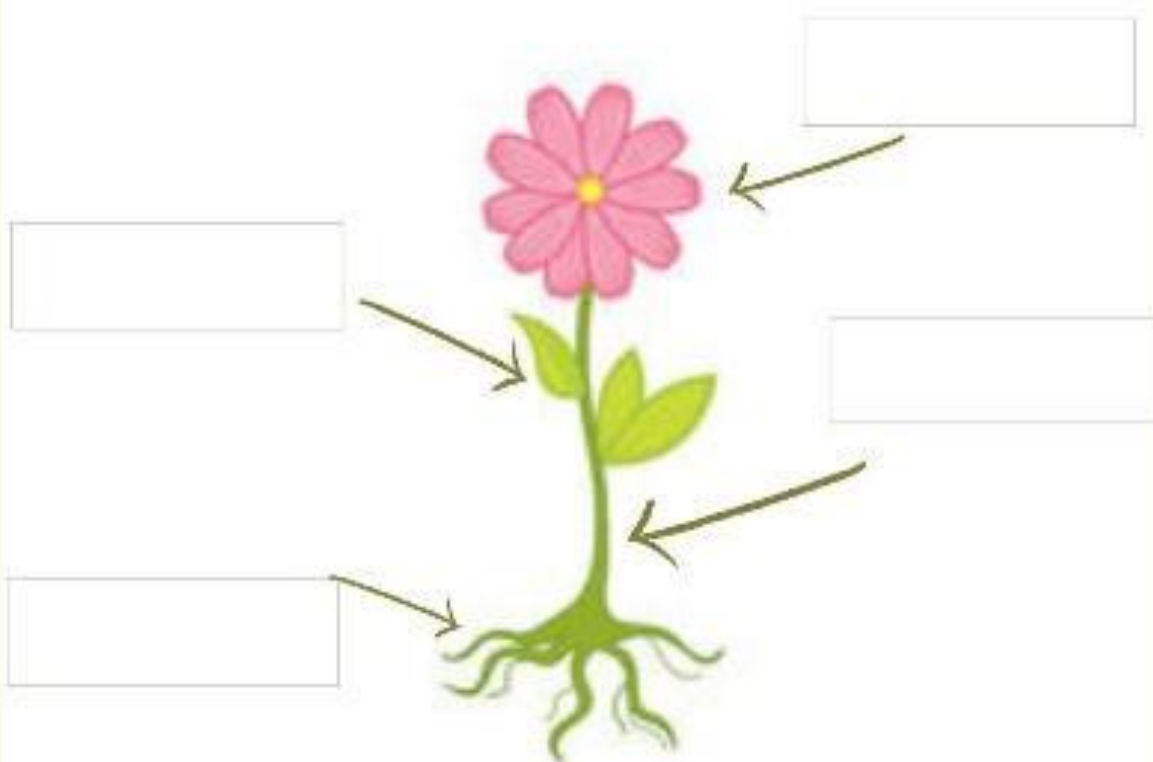
NASTAVNI LISTIĆ 3
DIJELOVI BILJKE

IME: _____

DATUM: _____ RAZRED: _____

Dijelovi biljke

Izreži dijelove i zaljepi ih na pravilno mjesto iznad na slici.

PRILOG 2
EVALUACIJSKI LISTIĆ

EVALUACIJA-RAST I RAZVOJ BILJKE

OBOJI KAKO SI SE OSJEĆAO DANAS NA DVOSATU PRIRODE I DRUŠTVA. NA CRTI KRATKO OBJASNI SVOJ OSJEĆAJ.

EVALUACIJA-RAST I RAZVOJ BILJKE

OBOJI KAKO SI SE OSJEĆAO DANAS NA DVOSATU PRIRODE I DRUŠTVA. NA CRTI KRATKO OBJASNI SVOJ OSJEĆAJ.

OSNOVNI PODATCI
Učiteljica: Marija Zadro
Škola: OŠ <i>Nikole Andrića</i>
Razred: 1.
Trajanje: 45 minuta
Prostor izvođenja: učionica
NASTAVNA JEDINICA
SAT RAZREDNIKA
NASTAVNA JEDINICA
Kako riješiti problem?
KLJUČNI POJMOVI
problem, rješenje, razgovor, osjećaji, isprika
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI
<p>osr A.1.2. upravlja emocijama i ponašanjem.</p> <p>osr B.1.1. prepoznaje i uvažava potrebe i osjećaje drugih.</p> <p>zdr B.1.1.A. razlikuje primjereno od neprimjerenoga ponašanja.</p> <p>zdr B.1.1.B. prepoznaje nasilje u stvarnome i virtualnome svijetu.</p> <p>uku A.1.4. učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje.</p> <p>goo C.1.3. promiče kvalitetu života u razredu.</p>
OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
<p>odr A.1.1. Prepoznaje svoje mjesto i povezanost s drugima u zajednici.</p> <p>odr C.1.2. Identificira primjere dobrog odnosa prema drugim ljudima.</p>
DOMENA MEĐUPREDMETNE TEME ODRŽIVI RAZVOJ
Povezanost; Dobrobit
ARTIKULACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA
OPIS AKTIVNOSTI
<p>UVODNI DIO</p> <p>Razgovaramo o tome što je to problem, što predstavlja za pojedinog učenika problem. Pišemo neke asocijacije na pojam problem na bijelu ploču.</p> <p>Najava epizode</p> <p>U drugoj epizodi Vrtonauta došlo je do određenog problema tijekom zajedničkog rada junaka prirode. Pogledajmo novu epizodu i zajedno otkrijmo tko je bio u problemu, je li došlo do sukoba, je li se problem riješio i kako. Pokušajte također zapamtiti i koju su to biljku posadili naši junaci te kako se ona zvala.</p> <p>GLAVNI DIO</p> <p>Gledanje epizode: E2/"Vrtonauti, 2. dio"</p> <p>Razgovor o odgledanoj epizodi povezanoj s pitanjem koje smo postavili na početku sata.</p>

Svaki učenik dobiva radni listić (NL 1). Zajedničkim radom i razgovorom dolazimo do rješenja zadataka.

Prvo kratko razgovaramo s učenicima o tome koju su biljku posadili (papriku), je li to voće ili povrće (povrće) te kako su je nazvali junaci (Božena). Usporedno s razgovorom, učenici odgovore zapisuju na listić.

Nakon toga razgovaramo o problemu koji se javio tijekom sadnje biljke. Učenici samostalno iznose što misle da je bio problem u toj epizodi. Ako učenicima ne ide samostalno uočavanje problema, potpitanjima ih navodimo na odgovor.

Što je Vlatko pronašao u zemlji tijekom rada? (glistu)

Što je želio Vlatko da Pero napravi s glistom?

Je li Pero to želio?

Kako ga je Vlatko nazvao te kako je dalje reagirao?

Je li tebe netko nekad nagovarao na nešto, a da ti to nisi želio/željela? Kako si se osjećao/osjećala?

Što si učinio/učinila? Treba li pristati na nešto što ne želimo i što nije dobro za nas?

Što je Pero prvo napravio? (liznuo glistu)

Pero naposljetku ljutito govori da ga nitko neće tjerati ni na šta i da odlazi.

Je li došlo nakon toga do svađe i povišenih tonova?

Koga Pero spominje Vlatku? (duha)

Kako je Vlatko reagirao?

Tko ih tijekom cijele priče pokušava smiriti i pomiriti? (Šumski)

Što traži Šumski od njih? (ispriku)

Kako se osjećamo nakon isprike?

Nakon toga nastavili su s radom. *Što zaključujemo, može li se tijekom rada uspješno dovršiti posao ako se svi svađamo?*

Sintezu provedemo tako da na listić zapišemo što je bio problem (svađa), a što rješenje (smireni razgovor i isprika).

Ističemo da nikada ne treba zaboraviti da svaki problem ima rješenje.

Kratko porazgovaramo o tome što smo naučili o biljci paprike (papriku uzgajamo zbog plodova, porijeklom je iz Srednje i Južne Amerike, sjeme sijemo u teglice u kasnu zimu, presadimo je u kasno proljeće da joj ne bude hladno, treba joj prilično vode, zrele plodove dat će nam u ljeto).

Sada učenici u grupama dobivaju određeni problem (Prilog 1)- prijedlozi problema, moguće samostalno smisliti probleme koji su izravno povezani i česti u vašem razredu). Potrebno je smisliti rješenje za problem te odglumiti scenu. Obilazeći grupe, vodimo računa o tome da pratimo kako napreduje priprema za izvedbu problema, jesu li učenici dobro shvatili što je problem te donijeli rješenje te jesu li možda ubacili nekog tko im može pomoći kada do problema dođe.

ZAVRŠNI DIO

Učenici prikazuju glumom svoj problem i rješenje. Ostale skupine promatraju izvedbu te pokušavaju uočiti što je bio problem, a što rješenje.

Jedni drugima usmenim odgovorima daju do znanja jesu li uspješni točno dogovoriti.

Jačina pljeska za svaku pojedinu skupinu na kraju određuje koja je skupina najbolje prikazala problem i rješenje.

REFLEKSIJA I PREPORUKE

U serijalu *Junaci prirode* ima mnoštvo ideja koje se mogu iskoristiti za nastavne sate, ali u 2. dijelu Vrtonauta nametnula se upravo ta tema *Kako riješiti problem*. Učenici su vrlo jednostavno uočili koji se problem javio i kada te tko je u njemu sudjelovao. Svi su aktivno sudjelovali u uočavanju problema te njegovu rješavanju koje je također bio i poticaj za njihove dobivene probleme te njihovo rješavanje. Svi su učenici sudjelovali u radu te iznošenjem vlastitog mišljenja vrednovali grupne radove. Također, vrlo je važan bio i dio u kojem su učenici prepoznavali probleme, a i uspješna rješenja jer u životu je važno da se problem prepozna kada do njega dođemo, a potom i uspješno riješi. Nismo imali nikakvih problema tijekom ovoga sata. Opći dojam sata vrlo je uspješan, a ja sam se osjećala dobro znajući da smo uz zanimljive likove progovorili o važnoj temi, na djeci primjeren način.

Prijedlozi za rad s djecom s posebnim potrebama - uključen u grupni rad na primjeren način, ponavljanje zadataka, održavanje pozornosti tijekom gledanja epizode, blizina sjedenja, jasnoća govora i postavljanje pitanja na jednostavniji način, mogućnost odmora, suradnja.

Prijedlozi za rad s darovitim učenicima - kako odrasli dolaze do rješenja problema, pretpostavka i kasnije istraživanje prema želji učenika.

NASTAVNI LISTIĆ 1
Rješavanje problema

Vrtonauti 1-2.dio

Biljka: _____

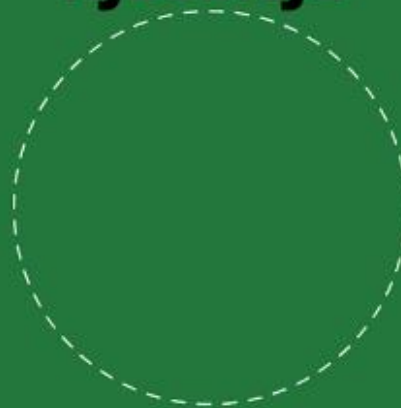
Vrsta: _____

Ime: _____

PROBLEM

RJEŠENJE

PRILOG 1 PRIJEDLOZI PROBLEMA

1. Moja se sestra igra nekom igračkom. Ja se želim također igrati s tom istom igračkom. Počinje svađa. Kako ćeš odglumiti taj problem? Nakon uvodne glume problema, odglumi i način rješavanja problema.
2. Prijatelji su u igri. Tijekom igre dođe do nepotrebnog naguravanja. Na kraju netko biva ozlijeđen. Kako ćeš odglumiti taj problem? Nakon uvodne glume problema, odglumi i način rješavanja problema.
3. Iz čista mira, netko nekoga naziva pogrđnim imenima. Kako ćeš odglumiti taj problem? Nakon uvodne glume, odglumi i način rješavanja problema.
4. Netko je u razredu i/ili kod kuće razbio neki predmet. Kako ćeš odglumiti taj problem? Nakon uvodne glume problema, odglumi i način rješavanja problema.

10.4. REZULTATI PROJEKTA

Edukativan projekt *Junaci prirode* bio je podrška učiteljima u provedbi međupredmetne teme Održivi razvoj, a namijenjen je i prilagođen učenicima 1. i 2. razreda osnovne škole. Projekt se provodio od ožujka do lipnja 2022. godine. U projektu je sudjelovala 41 škola iz 16 županija Republike Hrvatske s ukupno 69 učitelja i razrednih odjela. Medijski sadržaj *Junaci prirode* raspoređen je u 14 epizoda koje su se prikazivale jednom na tjedan. Dio učitelja uz medijski sadržaj koristio se didaktičko-metodički oblikovanim setom *Dramčica*. Učitelji su uz pomoć medijskog sadržaja *Junaci prirode* ostvarili odgojno-obrazovna očekivanja svih triju domena međupredmetne teme Održivi razvoj: Povezanost (A.1.1., A.1.2. i A.1.3.); Djelovanje (B.1.1.); Dobrobit (C.1.2. i C.1.1.). Najčešće su medijski sadržaj povezali sa sadržajem Sata razrednika (62,4%), Prirode i društva (44%), Hrvatskog jezika (37%). Sadržaj su korelirali i sa sadržajem ostalih nastavnih predmeta te u produženom boravku i izvannastavnim aktivnostima. Didaktičkim materijalom *Dramčica* 82% učitelja koristilo se na satima razrednika, 75,6% na Hrvatskom jeziku, a 53,7% na satima Prirode i društva. *Dramčicom* su se učitelji koristili i na satima svih ostalih nastavnih predmeta te u produženom boravku i izvannastavnim aktivnostima. *Dramčica* se sastoji od didaktički oblikovanih slikovnih kartica i drvenih kocki. Više od 66% učitelja procijenilo je korisnost slikovnih kartica pri razvijanju jezičnih vještina, dramskog stvaralaštva, samopouzdanja, timskog rada, stvaranja novih ideja i motivacije za rad. Više od 60% učitelja izjasnilo se kako su im drvene kocke bile korisne u razvijanju samopouzdanja kod učenika, motivacije za rad, stvaranju novih ideja, timskom radu i jezičnim vještinama.

Visok postotak učitelja (80 %) navodi kako im je cjelokupan projekt bio izrazito koristan ili koristan u ostvarivanju odgojno-obrazovnih očekivanja međupredmetne teme Održivi razvoj, dok samo 2,2% učitelja smatra projekt nedovoljno korisnim.

Nadalje, učitelji smatraju kako je projekt izvrsno djelovao na stvaralaštvo i kreativnost kod 62,2% učenika te je 57,8% potaknuo na izrazitu poduzetnost i aktivnost u smislu djelovanja u učionici, školskom dvorištu i lokalnoj zajednici. Učitelji su naveli niz promjena koje su uočili u ponašanju svojih učenika poput više pažnje koje posvećuju biljkama i životinjama u okruženju, čistoći prostora u kojemu borave, važnosti pravilne prehrane i njezinu utjecaju na ljudsko tijelo, poštivanju kulturnog i prirodnog naslijeđa, povećanoj motivaciji za istraživanjem i proučavanjem tema koje nisu izravno vezane uz nastavne sadržaje. Isto tako uočili su veću empatiju, zajedništvo, mirno rješavanje sukoba, suradnju, pristojno ophođenje učenika, prihvaćanje drugih i drukčijih, samopouzdanje, slobodu izražavanja, sudjelovanje u raspravama i snošljivost.

Za nastavak suradnje s Dokkicom na novim projektima izjasnilo se 82,2% učitelja. Svojim kolegama rado će preporučiti medijski sadržaj *Junaci prirode* koji je dostupan na kanalu *Youtube* 73,3 % učitelja, dok će *Dramčicu* preporučiti 87,5% učitelja, a 85% će se nastaviti njome služiti.

Učitelji su projekt opisali kao edukativan, zanimljiv, koristan, drukčiji, kreativan, inovativan, poticajan i zabavan. U budućnosti bi im bilo korisno imati podršku u medijskom materijalu za teme osobnog i socijalnog razvoja, raznih situacija u kojima su učenicima potrebne životne vještine snalaženja i samostalnost, bonton, komunikacijske vještine, nenasilno rješavanje sukoba, mali bankari - financije primjerene djeci, sport.

Učitelji su naveli kako im se u projektu nije sviđjelo ispunjavanje evaluacija nakon svake odgledane epizode te loše ozvučenje i loša rezolucija u nekim epizodama serijala.

S obzirom na to kako su učitelji nakon svake odgledane epizode ispunjavali evaluaciju, u nastavku slijede navedeni kratki osvrti na epizode i komentari učenika koje su učitelji zabilježili.

Kratki osvrt učitelja na epizode

Zanimljivo, duhovito i poučno. Motivirajuće za učenike, ali i za odrasle. Potiče djecu i na dramaturgiju, odnosno djeca se poistovjećuju s glumcima (likovima) te pokazuju veći interes za glumu.
Epizoda koju smo pogledali bila je odlična i snažan poticaj učenicima za nadolazeće teme kojima ćemo se baviti tijekom ožujka – lipnja: Dan voda, Dan šuma, Dan planeta Zemlje itd. Na taj način učenici će dobiti nove ideje kako djelovati na dobrobit prirode i svih ljudi koji žive na njoj.
Tijekom gledanja 1. epizode učenici su sa zanimanjem pratili zadatak koji su Pero i Vlatko dobili. Tijekom gledanja komentirali su odlazak u trgovinu i imali potrebu objasniti što su sve kupili i zašto. Kreativnim likovnim radom željeli su pokazati svoje znanje o sadnji biljke. Na kraju su odmah željeli pogledati i drugu epizodu za koju sam im morala objasniti da se trebaju strpjeti do idućeg tjedna.
Zanimljiva, djeca mogu pratiti slijed događaja, lako se uoče poželjna i nepoželjna ponašanja, a i neverbalni znakovi tijela i izraza lica.
Vlatko, Pero i Šumski ostavili su jak dojam na učenike. Učenici su se, gledajući Vrtonaute, odmah identificirali s pojedinim likom. Svatko je izabrao svog najdražeg junaka prirode. Prvu epizodu gledali su uz komentare i smijeh. Znali su što je potrebno za sadnju biljke. Prepoznali su sve alate.
Nakon pogledane epizode učenici su posijali mrkvu, grašak, tikvice, rotkvice i salatu u razrednu teglu.
U ovoj epizodi učenici su se upoznali s postupkom sadnje zelene biljke. Učenici su spoznali važnost biljaka za ljude i okoliš te su naučili kako zasaditi zelenu biljku. Naučili su koji je materijal i pribor potreban kako bi mogli zasaditi mladu biljku. Učenici su naučili da su biljke dio žive prirode te da kao i ljudi trebaju osnovne životne uvjete za rast i razvoj. Povezali smo međusobnu ovisnost biljaka i života ljudi te smo uočili da zapravo bez biljaka ne možemo živjeti i zato ih moramo čuvati i brinuti se o njima.
Učenici upoznaju znamenite hrvatske povijesne ličnosti, upoznaju dijelove glavnoga grada RH. Potaknuti epizodom iznose vlastita iskustva putovanja u Zagreb.
Nakon odgledane epizode učenici su se vrlo iznenadili. S velikim nestrpljenjem iščekivali su blago, ali su na kraju shvatili da su prijatelji najveće bogatstvo. Druženje naših junaka, briga jedni o drugima te brojne pustolovine dugo su očekivano blago. Preko <i>Dramčice</i> učenici su naučili izražavati svoje emocije te razvijati samopouzdanje. Dramske igre posebice su pomogle i aktivirale povučene učenike koji su se oslobodili te pokazali što sve mogu. Nakon epizode odigrali smo kipove emocija, što je izazvalo mnogo smijeha. Učenici su se vrlo dobro snašli u pokazivanju emocija te uložili veliki trud da emocija bude vjerno prikazana.

Komentari učenika na epizode

Učenici su svojim komentarima izrazili veliku simpatiju prema likovima. Izjavili su da jedva čekaju nastavak serijala i nove pustolovine likova. Izrazili su želju da seriju ponovno pogledaju. Trudili su se tijekom gledanja savjetovati likove. Izjavili su da im je sve bilo zanimljivo i zabavno. Učenici su već iznijeli svoju viziju kako bi to izgledalo kada bi Pero, Vlatko i Šumski bili gosti u našem razredu
Ovo je baš zabavno. Super je što smo u tom projektu. Kada će biti druga epizoda? Možete li nam ju pustiti još jednom? Najbolje mi je bilo kad je Vlatko legao u kadu u trgovini. Bilo mi je smiješno kada su plaćali na blagajni.

Učenici su komentare nakon odgledane epizode pisali digitalnim alatom za procjenu evaluacije aktivnosti na satu prekp *lino it* ploče. Ovo su neki od komentara:

Ova epizoda mi se još više svidjela od one prve epizode.

Volim gledati ovakve edukativne emisije, uvijek nešto novo naučim.

Odlična emisija.

Sada i ja znam zasaditi biljku.

Pero, Vlatko i Šumski baš odlično sade biljke.

Primijetili su ako si ljubazan i pristojan možeš očekivati tuđu pomoć, slažu se da je jednostavnije tražiti blago kada si u društvu i daješ svoj doprinos te da je lijepo kada su si svi dobri. Isto tako nisu zamjerali Šumskom knezu kada je spomenuo duhove i na taj način uplašio Vlatka jer nije bilo namjerno te su shvatili da treba prije razmisliti što ćeš reći jer možeš nekog i nenamjerno povrijediti.

Hoćemo li i mi ići kao i naši junaci u glavni grad i hoćemo li i mi prolaziti onuda gdje su bili i oni. Vlatko je ponovno najbolji, zanimljiv, smiješan.

I mi želimo imati kartu i snimati svoj put i otići istraživati u prirodi.

Učenicima se iznimno svidjela ova epizoda jer su naučene sadržaje o snalaženju s pomoću plana mjesta mogli primijeniti snalazeći se na planu mjesta naših junaka iz serijala.

Učenici su rado i sa zanimanjem pratili ovu epizodu, a i sve ostale do sada. Očekivali su razrješenje misterije blaga. U početku, samo nakratko, bili su razočarani završnicom, a onda su s oduševljenjem prihvatili kraj i potpuno su se složili s likovima da zapravo ovo putovanje, druženje, prijateljstvo i nove spoznaje koje su zajednički otkrili čine pravo blago.

Kao i uvijek bilo je mnogo smijeha. Najviše se smiju Perinim izjavama. Ovaj tjedan posjetili smo grad Zagreb i hodali putem naših junaka. Učenici su prepoznali mnoga mjesta na kojima su bili junaci: Zrinjevac, spomenik kralja Tomislava, Trg bana Jelačića, tržnica Dolac. Najviše su se radovali vožnji uspinjačom. Mislim da vožnja ne bi bila toliko zanimljiva da nisu prije gledali epizodu s uspinjačom. Pitali su hoćemo li ići i do tunela. U podne se oglasio grički top, što je učenike najviše razveselilo i pomalo prestrašilo. Izuzetno su motivirani za dramske igre koristeći se drvenim kockicama ili slikovnim karticama.

"Htio bih vidjeti biljku mesožderku." David

"Nisam znao da kod nas rastu i biljke iz Kine." Fran

"Ja pomažem mami saditi cvijeće i onda i ja razgovaram s cvijećem kao i Šumski." Mila

LITERATURA

- Aga Khan Foundation Team (2007). Non-State Providers and PublicPrivateCommunity Partnerships in Education. Paper commissioned for the EFA Global Monitoring Report 2008, Education for all by 2015: will we make it?
- Bežovan, G. (2004). *Civilno društvo*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Bilas, V., Franz, S. i Ostojić, R. (2017). *Višedimenzionalnost održivog razvoja*. Zagreb: Og grafika d.o.o.
- Boal, A. (2009). *Igre za glumce i ne-glumce*. Zagreb: HCDO- PILI-POSLOVI d.o.o.
- Bonnett, M. (2017). Sustainability and Human Being: Towards the Hidden Centre of Authentic Education. In B. Jickling & S. Sterling (eds.), *Post-Sustainability and Environmental Education* (p. 79-91). Palgrave Studies in Education and the Environment. London, UK: Palgrave Macmillan.
- Browning, M., & Rigolon, A. (2019). School green space and its impact on academic performance: A systematic literature review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16 (3), 429. doi:10.3390/ijerph16030429
- Cifrić, I. (2002). *Okoliš i održivi razvoj: ugroženost okoliša i estetika krajolika*. Zagreb: Hrvatsko sociološko društvo, Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta.
- Čubrilo, S., Krušić, V. i Rimac-Jurinović, M. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život*. Zagreb: Školska knjiga. http://www.hcdo.hr/wp-content/uploads/downloads/2017/03/P91557_Odgoj_za_građanstvo.pdf
- Čudina-Obradović, M. i Brajković, S. (2009). *Integrirano poučavanje*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak
- D'Alisa, G., Demaria, F. i Kallis, G. (ur.). (2016). *ODRAST. Pojmovnik za novu eru*. Zagreb: Fraktura i Institut za političku ekologiju.
- Devernay, B., Garašić, D. i Vučić, V. (2001). *Odgoj i obrazovanje za okoliš i održivi razvoj – priručnik za nastavnike i odgajatelje*. Zagreb: Društvo za unapređivanje odgoja i obrazovanja.
- Emas, R. (2015). *The concept of sustainable development: definition and defining principles*. Brief for GSDR.
- Ferenčak, S, Husar, M., Matak, S., Rajić, M i Tufekčić, A. (2021). *Kako učiti, zamišljati, birati, rasti i djelovati ODRŽIVO*. Osijek: Nansen dijalog centar.
- Fisch, S. (2004). *Children's learning from educational television: Sesame Street and beyond*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum; Lemish, D., 2007., *Children and television: A global perspective*. Oxford: Blackwell.
- Franken, R. (1994). *Human Motivation*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole Publishing Co.
- Garašić, D., Sertić Perić, M. i Smojver, B. (2023). *Obrazovanje za održivi razvoj – priručnik za učitelje i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gossling-Goldsmiths, J. (2018). *Sustainable development goals and uncertainty visualization*. Thesis submitted to the Faculty of Geo-Information Science and Earth Observation of the University of Twente in partial fulfilment of the requirements for the degree of Master of Science in Cartography.

Herceg, N. (2013). *Okoliš i održivi razvoj*. Zagreb: Synopsis d.o.o.

Hrvatska enciklopedija (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/zastita-okolisa> (Pristupljeno 20.4.2024.).

James, P., Magee, L., Scerri, A., Steger, M. (2015). *Urban Sustainability in Theory and Practice: Circles of sustainability*. London: Routledge.

Kolucki i Lemish (2013). [Kako komunicirati s djecom - Načela i prakse za podršku, nadahnuće, poticaj, obrazovanje i iscjeljenje](#). Fond Ujedinjenih naroda za djecu (UNICEF) Ured za Hrvatsku.

Konvencija o pravima djeteta (2001). Zagreb, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

Kostović- Vranješ, V. (2015). Inicijalno obrazovanje i profesionalno usavršavanje učitelja usmjereno prema osposobljavanju za promicanje obrazovanja za održivi razvoj. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 6/7, 105-118.

Kovačić, K. i Juran, B. (ur.). (2021). *Provedba ciljeva održivog razvoja u Hrvatskoj – Perspektiva civilnog društva*. Zagreb: Platforma za međunarodnu građansku solidarnost Hrvatske – CROSOL

Krušić, V. (1997). Izjava o stanju dramskoga odgoja i pedagogije u Hrvatskoj. *Dramski odgoj*, 2: 2.3. <http://www.hcdo.hr/wp-content/uploads/PDF/Glasilo/Dramski-odgoj-2.pdf>

Krušić, V. (2006). Što sve može drama?. *Dramski odgoj*, 12-13 (7) 23-25. http://www.hcdo.hr/wp-content/uploads/2009/08/Dramski-odgoj-4_2006.pdf

Kuka, E. (2012). Koncept neformalnog obrazovanja. *Život i škola*, 58 (27), 197-203.

Laal, M. (2011). Lifelong Learning: What does it Mean?, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 28, 470-474, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.090>.

Ladika, Z. (1970). *Dijete i scenska umjetnost*. Zagreb: Školska knjiga.

Lay, V. (1998). O akterima odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u Hrvatskoj. *Socijalna ekologija*, 7 (1-2), 149-155.

Lay, V. (2017). JA I MOJE, VAŠE, NAŠE SUTRA: Kako danas artikulirati odgoj i obrazovanje za održivost i održivo življenje? U D. Vican, R. Petani i M. Miočić (ur.), *Održivi razvoj i odgojno-obrazovni sustav Hrvatske* (str. 17-27). Zadar: Sveučilište u Zadru i Dječji vrtić „Radost“.

Lebuda, I. & Csikszentmihalyi, M. (2017). *The Creative Self - Effect of Beliefs, Self-Efficacy, Mindset, and Identity*. Elsevier Inc.

Lilić, T. i Ivančok Varga, Ž. (2022). Integrirane metode poučavanja. *Varaždinski učitelj- digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje godina*, 5 (9), 1-5. <https://hrcak.srce.hr/file/397779>

Lozano, R. (2008). Envisioning sustainability three-dimensionally. *Journal of cleaner production*, 16 (17), 1838-1846.

Maravić, J. (2003). Cjeloživotno učenje. *CARNet časopis*, 17, III. Zagreb: Edupoint. <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/5.html> (Pristupljeno 11.6.2023.).

Matijević, M. i Radovanović, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.

Matijević, M. i Topolovčan, T. (2017). *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.

Memorandum o cjeloživotnom učenju (2000). Bruxelles: Radni materijal EU Komisije, <http://www.hzpou.hr/stranice/3/21-100.pdf> (Pristupljeno 5.12.2022.).

Menash, J. (2019). Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent Social Sciences*, 5 (1), 1-21, doi.org/10.1080/23311886.2019.1653531

Meyer, H.D. (2001). Civil society and Education-The return of an Idea. In: Meyer, H.D., Lowe Boyd, W. (eds.), *Education Between State, Markets, and Civil Society: Comparative Perspectives*. New Jersey, London: Lawrence Erlbaum Associates.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). *Kurikulum međupredmetne teme održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Odrzivi%20razvoj%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf> https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_152.html

Motik, B., Rodik, D., Šimleša, D., Dragičević, G., Kardum, I., Šišak, M., Maljković, N., Pocrnčić, S., Paro Vidolin, S. i Pešak, S. (2014). *Permakulturni dizajn-priručnik uz tečaj*. Zelina: Zelena mreža aktivističkih grupa.

Narodne novine (2013). *Zakon o zaštiti okoliša*, 110/07, 180/2013.

Narodne novine (2019). *Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*, NN 7/19.

Nemec, I. (2023). *Početnica kamišibaja*. Pula: Udruga Kaleido i Udruga Kozlići.

Pearce, D., Barbier, E. & Markandya, A. (2000). *Sustainable development Economics and Environment in the Third World*. London: Routledge, doi.org/10.4324/9781315070254

Rieckmann, M. (2018). Learning to transform the world: Key competencies in Education for Sustainable Development. In A. Leicht, J. Heiss, W. J. Byun (eds.), *Issues and trends in education for sustainable development* (p. 39–59). UNESCO Publishing.

Rogers, P. P., Jalal, K. F. & Boyd, J. A. (2008). *An Introduction to Sustainable Development*. Glendale: Glen Educational Foundation Inc.

Rončević N. i Rafajac B. (2012). *Održivi razvoj - izazov za sveučilište?* Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.

Rose, P. (2007). *NGO provision of basic education: alternative or complementary service delivery to support access to the excluded?* Brighton: CREATE

Scher, A. i Verrall, C. (2005). *100 + ideja za dramu*. Zagreb: HCDO- PILI-POSLOVI d.o.o.

Stoddart, H., Schneeberger, K., Dodds, F., Shaw, A., Bottero, M., Cornforth, J., & White, R. (2011). *A pocket guide to sustainable development governance*. Stakeholder Forum.

Sutton, M. & Arnove, R. F. (2004). *Civil society or shadow state?: state-NGO relations in education*. Greenwich: Conn. Information Age Publ.

UNESCO (2005). *UN Decade of Education for Sustainable Development. Resolution of the 65th General Meeting of the German Commission for UNESCO*, Bonn, <http://www.unesco.de/reshv65-2.html?&L=1>

UNESCO (2005a). *Draft International implementation scheme for the United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014). Report by the Director-General on the United Nations decade of Educational for Sustainable Development: International Implementation Scheme*, Paris <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001403/140372e.pdf>

United Nations (1992). *The Rio Declaration on Environment and Development*. http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF (Pristupljeno 18. 4. 2023.) .

Uzelac, V. i Pejčić, A. (2003). *Pristupi i tendencije odgoja i obrazovanja za okoliš: poseban osvrt na učitelje*. *Napredak* 144, 3, 328-338.

Velički, V. (2013). *Pričanje priča – stvaranje priča. Povratak izgubljenomu govoru*. Zagreb: Alfa.

Vogt, M. i Ostheimer, J. (2006). Održivi razvoj kao tema sadašnjeg i budućeg salezijanskog djelovanja. *Kateheza*, 28 (4) 317-366.

Vukelić, N. (2020), Odrednice spremnosti (budućih) nastavnika na obrazovanje za održivi razvoj, *Napredak*, 161 (1–2), 141–161.

Vukelić, N., Čekolj, N. i Gregorović Belaić, Z. (2021). Zastupljenost održivog razvoja u studijskim programima učiteljskih studija u Hrvatskoj. U V. Kovač, N. Rončević, i Z. Gregorović Belaić (ur.), *U mreži paradigmi: pogled prema horizontu istraživanja u odgoju i obrazovanju* (str. 147-168). Rijeka: Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci.

Walsh, K. B. (2003). *Kurikulum za drugi, treći i četvrti razred osnovne škole: razvojno primjereni program za djecu od 8 do 10 godina: stvaranje razreda usmjerenog na dijete: priručnik za učitelje*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

World Commission on Environment and Development (1987), *Our Common Future, Report of the world commission on environment and development*. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> (Pristupljeno 18. 4. 2023.).

Internetski izvori

National Footprint and Biocapacity Accounts 2023 Edition www.data.footprintnetwork.org

[Footprintcalculator](#)

http://www.hcdo.hr/wpcontent/uploads/downloads/2017/03/P91557_Odgoj_za_gradanstvo.pdf

[Skup "Inovativni pristupi učenju o održivom razvoju u školama"](#)

[Alati za suradnju škola i lokalne zajednice za održivi razvoj - ZMAG](#)

[Preporuke za unapređenje suradnje organizacija civilnog društva i odgojno-obrazovnih ustanova](#)

[Dječji kreativni centar DOKKICA](#)

[Youtube kanal Junaci prirode](#)

PRILOZI

AUTORICA DIDAKTIČKOG SETA DRAMČICA: Ana Škaro
ILUSTRATORICA SLIKOVNIH KARTICA: Nikolina Dinješ

DIDAKTIČKI SET

Dramčica

Dramčica je didaktički set koji prati sadržaj edukativno-zabavnog serijala *Junaci prirode*, a namijenjena je učiteljima i učenicima 1. i 2. razreda osnovne škole.

Cilj ovoga didaktičkoga seta jest dramskim vježbama i tehnikama potaknuti učenike na aktivno učenje, empatiju, timski rad te kreativno i kritičko mišljenje zbog samostalnog i odgovornog odlučivanja o pitanjima važnima za njih same, ali i za društvo u cjelini.

Dramčica sadrži:

TRI KOCKE

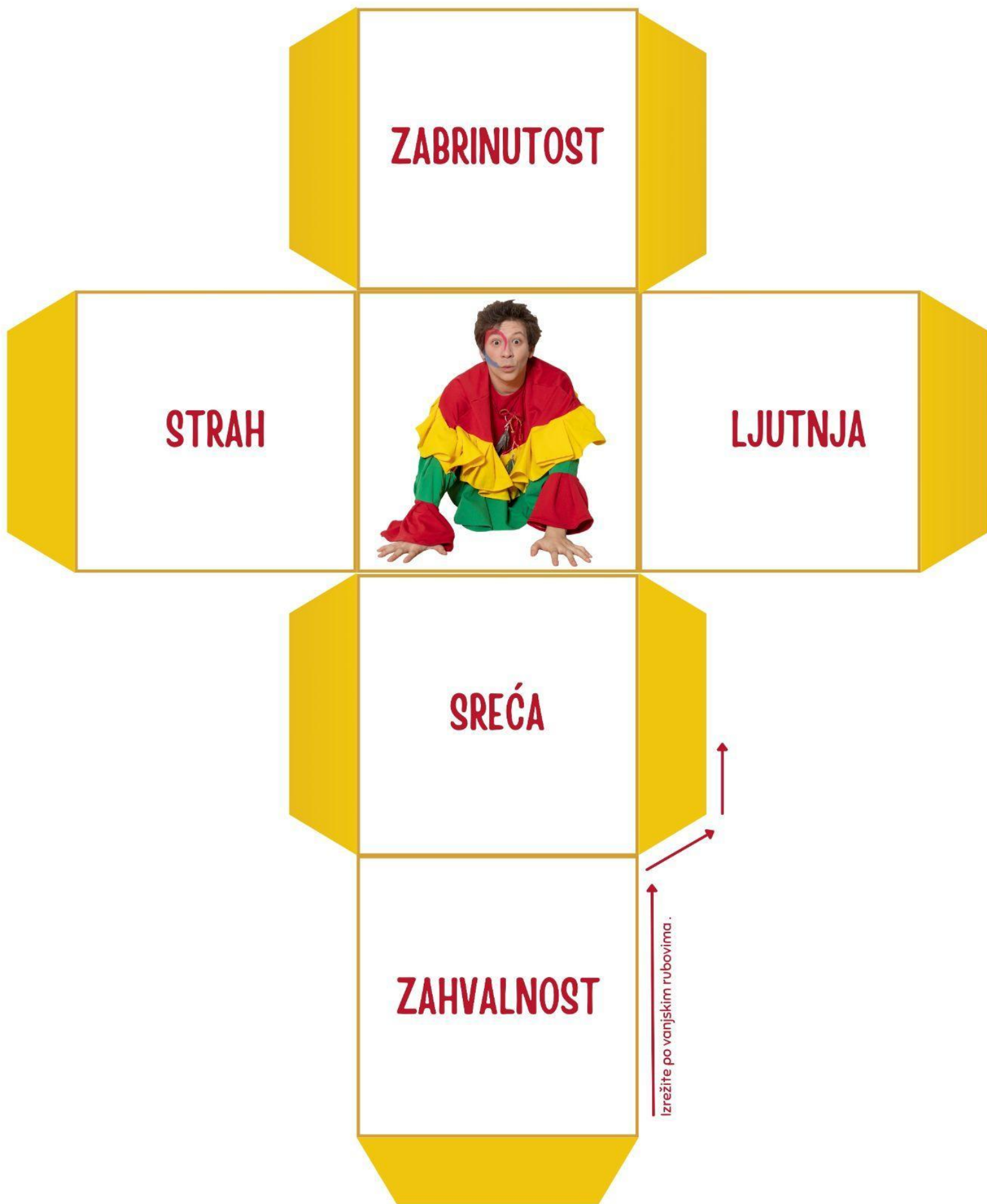
- kocka papagaj Pero
- kocka medvjed Vlatko
- kocka knez od Zelenoga gaja Šumski

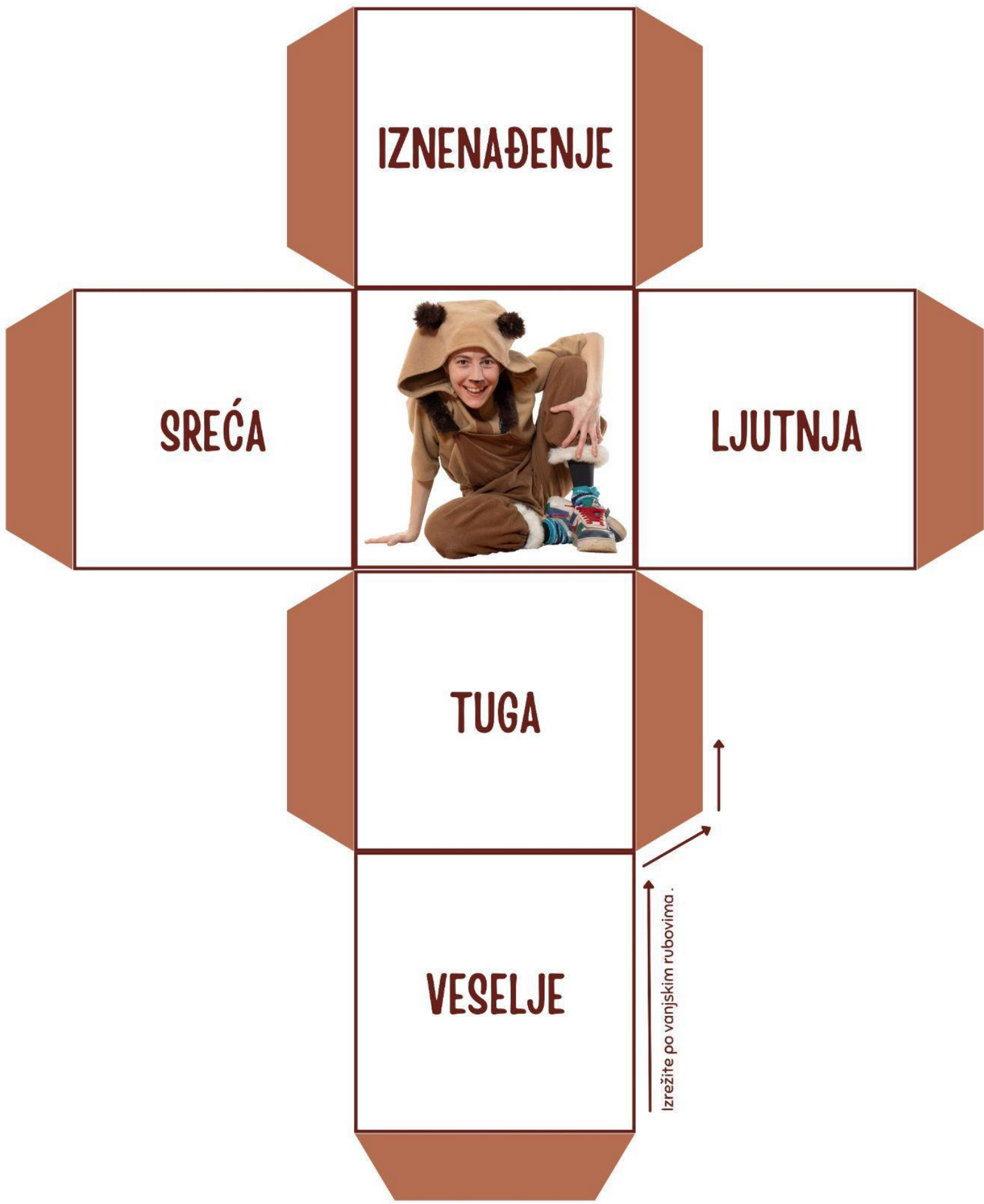
TRI SETA SLIKOVNIH KARTICA S DRAMSKIM ZADATCIMA

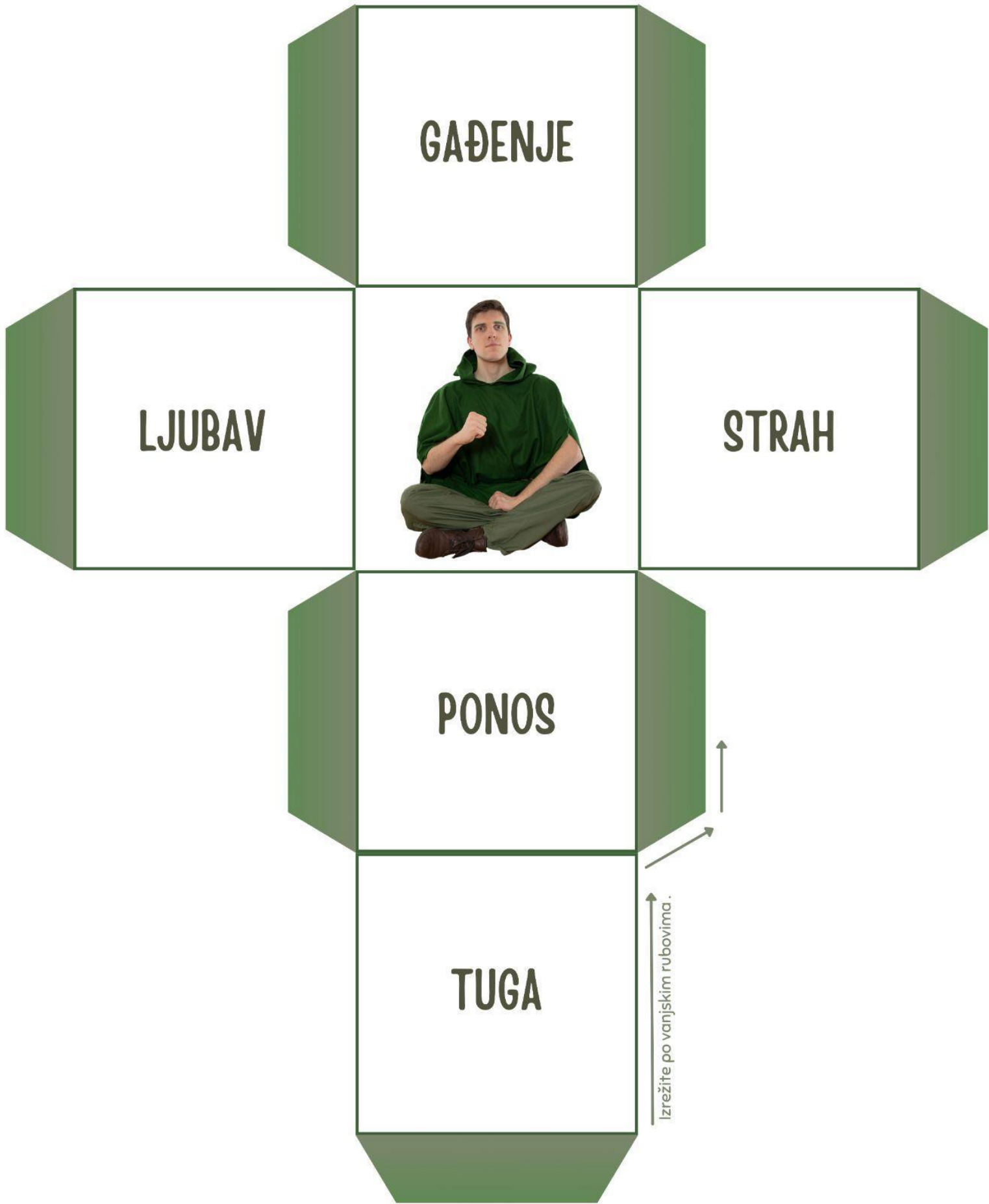
- 10 zelenih kartica *Vrtonauti*
- 10 žutih kartica *Pričarica*
- 10 smeđih kartica *Tragovlog: Zagrebačko blago*

SMJERNICE ZA UPORABU U NASTAVI (opisane u poglavlju 10.2. ovoga udžbenika).

Kocke i slikovne kartice mogu se upotrijebiti zasebno i u kombinaciji, a preporučene dramske vježbe i tehnike ne trebaju se izvoditi odjednom i redom kako su opisane, nego dinamikom koja odgovara određenom razredu i uvjetima rada. Nakon odgledane edukativno-zabavne emisije *Junaci prirode* učitelj će sam odlučiti na koji način, u kojemu dijelu sata i tijekom kojega će nastavnoga predmeta upotrijebiti didaktički materijal.

SLIKOVNE KARTICE S DRAMSKIM ZADATCIMA

VRTONAUTI

MEDO

Odgundajte ime svoje učiteljice kao medo.

VRT

Pantomimski prikažite kako sadite povrće u vrtu i pri tome pjevušite pjesmicu koju ste posljednju učili na satu glazbene kulture.

VODA

Zamislite da ste uskočili u more pa otplivajte jedan krug po razredu.

PAPRIKA

Ispričajte kako su junaci prirode posadili papriku kao da je to najsmješnija stvar na svijetu.

ŠUMA

Oponašajte zvukove koje možete čuti u šumi.

PČELA

Rukom oponašajte let pčele pa ispričajte o čemu ta pčela razmišlja dok leti.

MED

Izgovorite riječ med na pet različitih načina, a zatim pantomimski prikažite proces nastajanja meda.

GLISTA

Krećite se poput glista najbrže što možete.

PAPAGAJ

Zviždajte ili pjevajte nekoliko stihova najdraže pjesme kao papagaj.

GRABLJE

Pokažite kako se grablja zemlja skaćući na jednoj nozi.

SLIKOVNE KARTICE S DRAMSKIM ZADATCIMA

PRIČARICA

PARK

Tijelima oblikujte zajedničku zamrznutu sliku parka.

KRUNA

Nacrtajte vrhom nosa neobičnu krunu po zraku. Opišite prijatelju u klupi kako ona izgleda.

DVORAC

Zamisli da imaš ključ od tajnih vrata nekoga dvorca. Otključaj ih i reci što vidiš.

BLAGO

Navedi tri stvari koje su za tebe blago, a zatim ih pantomimski prikaži prijatelju u klupi.

VEZILJA

Vežite prvo slovo svojega imena po zraku raznim dijelovima tijela.

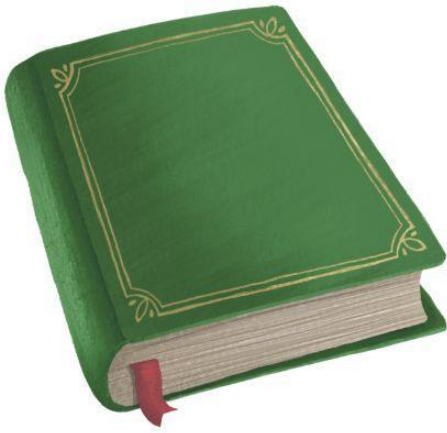
OSMIJEH

Prijatelju u klupi pokažite svoj najveći, najmanji, kiseli i zamišljeni osmijeh, a on/ona neka ih preslika na svoje lice.

PRINC

Zamislite da ste princ ili princeza pa ispričajte što ste jutros doručkovali na dvoru.

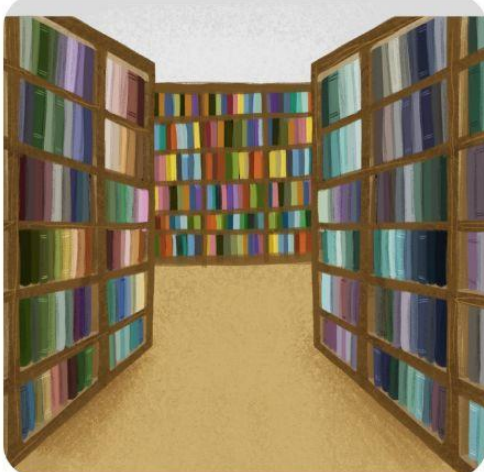
KNJIGA

Recite koja vam je najdraža knjiga najbrže što možete pa najtiše što možete.

GOBLEN

Prijatelju u klupi prstom po leđima nacrtaj motiv koji bi htio/htjela izvesti na svoj goblen. On/ona neka pokuša pogoditi što si nacrtao/nacrtala.

KNJIŽNICA

Nabrojite što sve možete vidjeti u knjižnici pretvarajući se da ste zaljubljeni.

SLIKOVNE KARTICE S DRAMSKIM ZADATCIMA

TRAGOVLOG

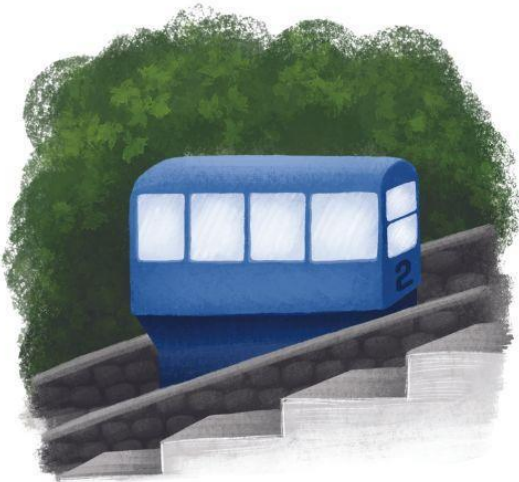
KOLODVOR

Podijelite se u tri kolone. Svaka kolona imat će svog vlakovođu koji smiješnim hodom vodi svoj vlak, a ostali ga oponašaju. Vlak će promijeniti onoliko vlakovođa koliko je učenika u koloni.

TOP

Paru u klupi ispalite kao iz topa jednu lijepu želju.

USPINJAČA

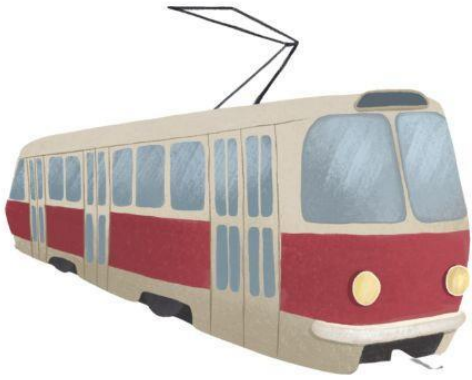
Zatvorite oči i zamislite da se vozite uspinjačom. Uživajte u vožnji i prekrasnom pogledu, no na jednom dogodi se najneobičnija stvar na svijetu... Ispričajte što vam se dogodilo!

TRŽNICA

Zamislite da je vaša učionica tržnica. Prošetajte, osvježite se najdražim voćem, pomirišite svježije cvijeće, kupite željene zdrave namirnice i predstavite ih drugima.

TRAMVAJ

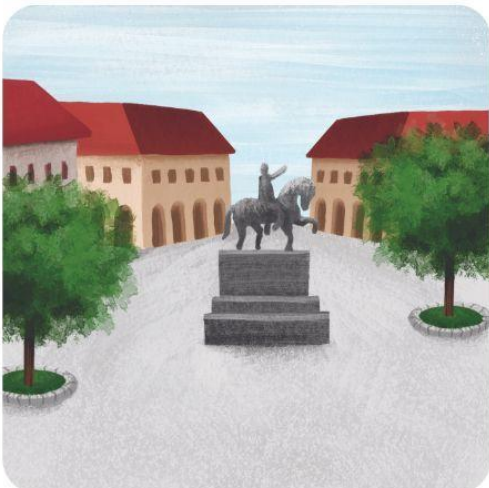
Zamislite da su vaše stolice na kojima sjedite stolice u tramvaju i da se vozite Zagrebom. Na dogovoreni znak zajedno uglas recite što vidite kroz prozor tramvaja.

LJEŠNJACI

Oponašajući vjevericu prikupite nekoliko lješnjaka pa zbrojite koliko ih imate svi skupa.

TRG

Modelirajte prijatelja iz klupe u neobičan kip i dajte mu ime. Napravite izložbu neobičnih kipova na hodniku škole i/ili na obližnjem trgu.

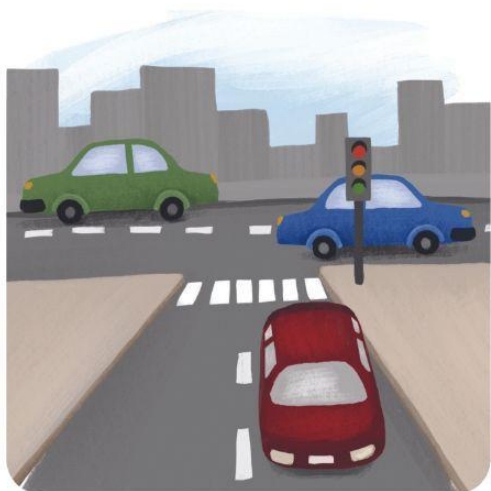
BOTANIČKI VRT

Razmislite koje vrste biljaka poznajete. Rukama oblikujte svoj najdraži cvijet pa ga predstavite razredu u 1. licu.

GROŽĐE

Osmisli svoj čarobni proizvod od grožđa pomoću kojega možeš spasiti prirodu od onečišćenja. Pokaži kako proizvod djeluje.

PROMET

Raspravite o važnosti poštivanja prometnih znakova pa se pretvorite u svoje nadražje prometno sredstvo i provozajte razredom.

ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI

1. RAZRED

OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.

- razgovara u skladu sa svojim interesima i potrebama poštujući interese i potrebe drugih
- govori više cjelovitih rečenica tematski povezanih u cjelinu
- poštuje pravila uljudnoga ophođenja tijekom razgovora

OŠ HJ A.1.3.

Učenik čita tekstove primjerene početnomu opismenjavanju i jezičnome razvoju.

- povezuje glasove i slova u slogove i cjelovitu riječ te riječi u rečenicu
- čita riječi, rečenice, tekstove primjereno početnomu opismenjavanju

PID OŠ B.1.3.

Učenik se snalazi u prostoru oko sebe poštujući pravila i zaključuje o utjecaju promjene položaja na odnose u prostoru.

- istražuje vlastiti položaj, položaj druge osobe i položaj predmeta u prostornim odnosima u učionici i izvan učionice.

PID OŠ C.1.1. Učenik zaključuje o sebi, svojoj ulozi u zajednici i uviđa vrijednosti sebe i drugih

- zaključuje o svome ponašanju, odnosu i postupcima prema drugima i promišlja o utjecaju tih postupaka na druge
- zaključuje o utjecaju pojedinca i zajednice na njegovu osobnost i ponašanje

2. RAZRED

OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.

- pažljivo i uljudno sluša sugovornika ne prekidajući ga u govorenju

OŠ HJ A.2.5.

Učenik upotrebljava i objašnjava riječi, sintagme i rečenice u skladu s komunikacijskom situacijom.

- usvaja nove riječi i razumije značenje naučenih riječi

PID OŠ B.2.1.

Učenik objašnjava važnost odgovornoga odnosa čovjeka prema sebi i prirodi.

- brine se za očuvanje osobnoga zdravlja.

PID OŠ C.2.1. Učenik uspoređuje ulogu i utjecaj pojedinca i zajednice na razvoj identiteta te promišlja o važnosti očuvanja baštine.

- promišlja o utjecaju zajednice na pojedinca i obratno

PID OŠ A.B.C.D. 2.1.

Učenik uz usmjeravanje opisuje i predstavlja rezultate promatranja prirode, prirodnih ili društvenih pojava u neposrednome okružju i koristi se različitim izvorima informacija.

- objašnjava uočeno, iskustveno doživljeno ili istraženo.
- uočava probleme i predlaže rješenja.
- donosi jednostavne zaključke.

OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNIH TEMA

odr A.1.1. Prepoznaje svoje mjesto i povezanost s drugima u zajednici.

odr A.1.3. Uočava povezanost između prirode i zdravoga života.

odr B.1.1. Prepoznaje važnost dobronamjernoga djelovanja prema ljudima i prirodi.

odr C.1.1. Identificira primjere dobrog odnosa prema prirodi.

odr C.1.2. Identificira primjere dobrog odnosa prema drugim ljudima.

osr A.1.1. Razvija sliku o sebi.

osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.

osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.

goo C.1.1. Sudjeluje u zajedničkom radu u razredu.

goo C.1.2. Promiče solidarnost u razredu.

goo C.1.3. Promiče kvalitetu života u razredu.

uku A.1.2.

2. Primjena strategija učenja i rješavanje problema

Učenik se koristi jednostavnim strategijama učenja i rješava probleme u svim područjima učenja uz pomoć učitelja.

uku A.1.3

3. Kreativno mišljenje

Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju i rješavanju problema.

uku A.1.4.

4. Kritičko mišljenje

Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje.

uku D.1.2.

2. Suradnja s drugima

Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć.

Iz recenzija

O važnosti i značaju teme održivosti danas govore brojna djela, radovi, projekti i priručnici koji su namijenjeni osvještavanju izgradnje održivog društva. Održivo društvo je i prvi razvojni smjer Nacionalne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine. Poseban doprinos ovoga udžbenika je što na objedinjen način prikazuju trenutak održivog društva danas te daje konkretne smjernice kako integrirano poučavati kako bismo došli do integriranog društva. Posebno je važno osposobiti odgojno-obrazovne djelatnike za poučavanje djece o održivom razvoju i održivom djelovanju, a udžbenik nudi konkretne metodičke scenarije i smjernice. Društveni interes za objavom djela je važan i jasan jer će pomoći podizanju kvalitete nastave, a samim time i boljim izlaznim kompetencijama studenata.

Izv. prof. dr. sc. Ines Blažević,
Filozofski fakultet
Sveučilište u Splitu

Udžbenik Integriranim poučavanjem do održivog problematizira vrlo aktualnu temu održivog razvoja. Implementacija kurikulumu održivog razvoja u sustav odgoja i obrazovanja zahtijeva holistički pristup i integraciju sadržaja povezivanjem s primjerima dobre prakse iz svakodnevnog života obitelji, škole, lokalne zajednice i društva što udžbenik i nudi. Opisani su edukativno-zabavni serijal Junaci prirode te multimedijски didaktički set Dramčica čija se priprema za tisak može pronaći u prilogu udžbenika, kao i smjernice za uporabu u nastavi. Poseban dio udžbenika čine nastavne pripreme s 24 razrađena metodička scenarija zajedno s popratnim nastavnim materijalima i fotografijama te dodatnim priložima koji mogu poslužiti kao podrška studentima učiteljskog studija, studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i edukacijske rehabilitacije te učiteljima u osmišljavanju i provođenju vlastitih metodičkih scenarija. Poneki metodički scenariji prikazuju proces rada u izvannastavnim aktivnostima, poput ekološke grupe i dramske skupine te u produženom boravku i organiziranom slobodnom vremenu. U cilju očuvanja prirodnih resursa i većoj dostupnosti studentima, ali i široj javnosti udžbenik je publiciran u digitalnom obliku.

Prof. dr. sc. Irella Bogut,
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku